MERHABA

aziz nesin

bilgi yayınevi

DENEME, ANI DİZİSİ : 20

Birinci Basım
Eylül 1971

AZİZ NESİN

MERHABA

ANKARA, 1971

İÇİNDEKİLER

Bu Kitaba ve Fıkraya Değgin Birkaç Söz
Selâm
Merhaba
Atatürk'le Konuştum
Düdüklü Yas
Ne Olur Hatırlayın!
Çıktık Açık Alınla
Başkanlık Masalı
Hergele Meydanı
Yaşasın «Kırmızı Pelikanlar»!
Sağolunuz!
Her Derde Deva Ebegümeci
Yerinde Saaay!
Alacakaranlığa İlenç
Kırksekiz Saat Bekletilen Gemi
Tatlı Dönemeç
Her Boyaya Boyandı Fıstıkî'ye Dayandı
Japonya Gezisi
Manda ve İnek
Adı Bayram Olunca
Öksüz Memet'in Bayram Mektubu
«Zat» Hastalığı ve Tedavisi
Seçim Duası
Yürüyecek

Berber Dükkanındaki Yaldızlı Nal
Ortadan Yürrrüüü! . . . . . .
«Başarımı Karıma Borçluyum» ...
Zübük'ten Mektup Var - I - ...
Zübük'ten Mektup Var - II- ...
Zübük'ten Mektup Var -III- ...
Hekimlerin Sınavı . . . . . .
Mendilsiz «Ayşecik» ... .
37'liler . . . . . .
Siyasî Koğuşun Kedisi . . . . . .
Hayvanları Koruyunuz! . . . . . .
Nutuk Çeken Hayvan . . . . . .
İstese de Çekilemez . . . . . .
Ruhsuz Herifler! . . . . . .
Bu da Bir Açıkgözlük . . . . . .
Düzeltme Yanlışları . . . . . .
Bir Yüzkarası . . . . . .
«Welcome» Türkiyesi . . . . . .
Komünizm Tüccarları . . . . . .
Karaderili Hemcinsim . . . . . .
Dostlar, Düşmanlar . . . . . .
Menderes'i Nasıl Öldürdüler? ...
Emekli Olacak mı? Olmayacak mı?
Uç Ya Mübarek! . . . . . .
Özeleştiri . . . . . .
Ulusal mı? Değil mi? ... .
Baba Nasıl Yapılır?. . . . .
Bir Fıkra Anlatır mısınız? ... ...
Bizim İşimiz . . . . . .
Yazmak . . . . . .
O Bile Bir Zenattir . . . . . .
Gizli Mektup . . . . . .
«Millî Sanayici» Dedikleri . . . . . .
Büyük Çıkmaz . . . . . .
Bir Kıl Koparan Cennetlik
Kefen Parası . . . . . .
İslâm Dini Dünya İşlerini Düzenler
İslâmlıkta Layiklik Olamaz

İslâmlık 222
Türkiye'de Layiklik 225
Kur'aa Çevirisi 227
Türkçe İbadet Olmaz mı? 230

SELÂM

Selâm Türkiyem! Gözyaşlarında gülenlerim, kahkahalarında ağlayanlarım, selâm! Keloğlan'larım, Nasrettin Hoca'larım, Bektaşi'lerim, Köroğlu'larım,selâm! Sizlerde gülüp ve de sizlerde ağlayıp ve de sizlerde düşünüp ve de sizlerde kızan insanlarım, selâm! 19 Mayıslarım, 23 Nisanlarım, 30 Ağustoslarım, selâm!

Dört yıl «muvazzaf», üç yıl «ihtiyat», iki yıl «redif» askerliği yapıp, son «mustahfaz» askerliğinden bir daha Annaç köyüne dönemeyen Büyükbabamın yattığı bilinmez toprağa selâm! Türkülerdeki Türkiyeme selâm! «Yüzbaşılar yüzbaşılar /Tabur taburu karşılar / Sabah olup gün değişin - Yatan şehitler ışılar.» Işıl ışıl şehitlerim, selâm!

«Mal sahibi, mülk sahibi Hani bunun ilk sahibi?» diye soranlara selâm! Mülkü «Çanakkale içinde bir kırık desti» olanlara, «Analar babalar umudu kesti!» diyenlere selâm! «Çanakkale içinde vurdular beni»; beni de sizinle... «Ölmeden mezara koydular beni»; beni de sizinle... Selâm sizlere!

«Üryan geldim, gene uryan giderim Ağır çiftim, döner harmanım mı var? / Can alıcı gelmiş, canım almaya / Benim can vermeye dermanım mı var?» Dermanı tükenenlere selâm!

«Burası Muş'tur / Yolu yokuştur / Acep ne iştir?» Gidip de gelemeyenlere, geride bekleyenlere selâm! «Kışlanın önünde redif sesi var / Bakın çantasına acep nesi var.» Selâm, selâm, gidip de gelmeyenlere!

Çarşamba'yı sel alır, bir yar seversin el alır... Eli böğründe kalmışlarım, selâm! Ağlayıp gözden olanlar, dövünüp dizden olanlar, selâm! «Tutunacak dal mı verdin?» diyenlere, «Nem alacak Felek benim?» diye soranlara selâm!

«Kimi vergi, kimi sorgu yazıyor / Can dayanmaz kul canından beziyor». Canından bezmişlerim benim, selâm! «Dağlar padişahın, ferman bizimdir» diyenlerim, selâm! Birinin yiyip, bininin baktığı, ama yine de kıyametin kopmadığı yurdum, karınları aç, gözleri tok insanlarım, selâm!

«Akıl almaz şu feleğin işine / Ağa olmak, paşa olmak boşuna / Gelir bir taş değer birgün başına/ İnsanoğlu bakî değil devrilir!» Bütün devrilmişlere, bütün devrileceklere selâm!

«Ankara'nın taşına bak!» Ankara'nın taşına selâm! Gözlerimin yaşına bak!» Gözyaşlarına selâm! «Şu feleğin işine bak!» Gözün kör ola Felek, sana da selâm! «Söyleyin anama anam ağlasın / Anamdan gerisi yalan ağlasın...» Anaları ağlayanlara selâm! «Boşuna çiğnemişim yalan dünyayı» diye kaygılananlara selâm!

«Oltu'dan girdik Sarıkamış'a / Akıl almaz orada yatan üleşe / Askeri kırdırdı Enverî Paşa...» Kırılanlara selâm! «Kore nere, bura nere?» Selâm, selâm nişanlara, selâm madalyalara... «Hapisane çeşmesi yandan akıyor yandan / Mapusluk birşey değil ayrılık var biryandan»; ayrılmışlara, ayrılacaklara selâm!

Şairlerine düşman... Yavrularının en değerlilerinin başını ezen yurdum, selâm...

Bir zaman frank, bir zaman mark pazarı, bir zaman sterlin, bir zaman dolar pazarı olan yurdum, selâm! Kendi kendisinin olamamış Türkiyem, selâm! Dokuz köyden koğulanlarına, onuncu köyün kapılarını kapatan Türkiyem, selâm!

Bir umudu şu dağın ardındaki öbür dünyada kalmış insanlarım, selâm! Denize düşenlerinin yılana sarıldığı ülkem halkı, selâm!

Bu yeryüzü, yeryüzü olalı beri, yeryüzünde kendiliğinden ne varsa, onları satan ülkem: Tütün ve fındık ve palamut ve deri ve barsak ve pamuk ve salyangoz ve insan gücü ve delikanlılarını ve genç kızlarını ve alınterini ve göznurunu ve gözyaşını ve kanını ve iliğini... İsa'dan önceki yirminci yüzyılı satıp, İsa'dan sonraki yirminci yüzyılı satın almakta olan Türkiyem, selâm! Atom çağını, elden aldığı lüks arabaya «Maşallah» asarak yaşayan yurdum, selâm! Emeğinin terinden süzülmüş altınları verip Kabe'den zemzem getirenlere selâm!

«Bizden selâm olsun Bolu Beyine!», derebeyine, beylerbeyine! Toprak ağalarına, çamur ağalarına, su, deniz ve hava ve yer ve gök ağalarına, apartman ağalarına, para ağalarına, fabrika ağalarına, basın ağalarına selâm! Ve emicem Yusuf hanesine ve emmioğullarım Zeynel ve Kâzım ve Memet efendilere ve muhtar emiceme ve köyümüz öğretmenine ve de hanesine ve de berber Ismıyl'a ve de kahveci Mırat'a ve de Al'efendi'ye ve de bu mektubumu okuyan ve dinleyen efendilere selâmlar ederim.

(«Yeni Tanin», 20 Mayıs 1964)

MERHABA

Merhaba sayın okurlarım, merhaba sevgili okumazlarım, sevenlerim, sevmeyenlerim, can yoldaşlarım, can düşmanlarım, merhaba!

Sayın bayanlar, baylar, merhaba! Sayın olmayan bayanlar, baylar, sizlere de merhaba!...

Bindiği dalı kesenler, öksürüğe göre esenler, çabuk kırılıp küsenler, merhaba! Nerdesin, bir şu dağın ardında kalan umudum, merhaba!

Baş tacı edilen hazret-i kuyruk, merhaba! Yaban iti bay buyruk, merhaba!

Atı alıp Üsküdar'ı geçen, kan tükürüp kızılcık hoşafı içtim diyen, kendi yağlarıyla kavrulanlar, el kapularında savrulanlar, merhaba! Merhaba bal börek, merhaba zehir zemberek!...

Üçler, yediler, kırklar, cini şeytanı, iti uğursuzu, şeytana papucu ters giydireni, kıçında altın kaçıran hacc yolcusu, pörsük memelerine yavrusu için süt gelsin diye memelerini mıncıklatan ey yurdumun mübarek orospusu, merhaba!

Babıâli salhanesinde birbirlerini boğazlayıp yiyen kurt kalemli uğraşdaşlarım, merhaba! Gözünü budaktan, sözünü efendiden uşaktan esirgemeyenler, aldatan kaltabanlar, aldanan daltabanlar, merhaba!

Batı kafalı - doğu gövdeli, doğu kafalı - batı gövdeli, 1961 modeli yerli Pan'lar, aralarındaki sandalye dalaşmalarını halka yurtseverlik, özgürlük savaşı diye gösteren politika cambazları, ey tükürdüğünü yalayan, ey her kapıyı açan yalan - dolan, merhaba!

Konuşurken mangalda kül bırakmayanlar, halka talkın verip kendileri salkım yutanlar, dönme dolaplar, çarkıfelekler, rüzgâr gülü, sayın dönek, bay fırıldak, yüksek sosyete, alçak sosyete, orta yerde iki arada bir derede kalanlar, ilericiler, gericiler, övüngenler, sürüngenler, ben demiştimciler, neme gerekirciler, hepinize merhaba! Ağızdan dolma, kulaktan kapma, yarımyamalak, üstünkörü, kara aydın, çeyrek aydın, saray soytarısı, merhaba!

Düşükler, kalkıklar, düşecekler, düşecekleri yere tırmananlar, merhaba!

Aslanın ağzındaki ekmek, kendinden başkalarına yarayan emek, Zemzem'den çok daha kutsal alınteri, göz nuru, gözümün nuru, caanım efendim, merhaba!

Ağızlarına bir parmak bal çalınanlar, bal tutup parmak yalayanlar, halkı uyutan tatlı sesli yem borusu, eğrisi, doğrusu, yakın geleceğimiz çıkmaz ayın son çarşambası, ey geç olsun da güç olmasın, ey şahane tembellik, altı ayda çıkan temiz iş, bugün gityarıngel, ey tek nalımız, bulunacak üç nalla bir atımız, kahrolanlar, kahredenler, merhaba!

Tatlı dille söyleşeceklerim, diş dişe, göz göze döğüşeceklerim, canlarım, ciğerlerim, merhaba!

Yiğitlikte gemi aslanı, ödleklikte tarla sıçanı, kahpelikte eşi olmayan, düşmüşe tekme vuran, kalkmışa elpençe duran, gidene ağam diyen, gelene paşam diyen, bugün dünden âlâsın, evet efendim sepet

efendim, ne buyurulur efendim, patlıcanın değil efendim, efendinin dalkavuğu, yiğitliğin harman olduğu yerden çıkanlar, kahpeliğin yasa olduğu yerden bitenler, merhaba!

Ey kutsal zamazingo, günlük işimiz fasafiso, ey alavere dalavere, ey klasik politikamız idareimaslahat, son baskı fiskos gazetesi, kuyruğa kul-köle olan, buyruğa yatıp yuvarlanan, düşüncesi sahibinin sesi, düşüp takkesi keli görünen, hak deyip halk cebinde eli görünen, merhaba!...

Ali'nin başından Veli'nin başına, Veli'nin başından Ali'nin başına geçirilen külah, tek sigortamız Maşallah, tek umudumuz «iyi olur inşallah», merhaba!

Alicengiz oyunu, politikamız köşe kapmaca oyunu, ilkemiz körebe oyunu, toplumsal adalet uzuneşek oyunu, hayatımız birdirbir oyunu, alttan verir samanı üstten çıkar dumanı, çattı mattı kaç çattı, hesabımız işte bu, merhaba! Evdeki hesabı çarşıya uymayanlar, Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olanlar, gönderildikleri yabancı ülkelerde unutulan inceleme heyetleri, dokuz köyden koğulup onuncu köyü arayan yoldaşlarım, merhaba! Merhaba ulan körkadı, anamızı belleyen körkadı, merhaba!

Odun iskelesi müdürü, gusulhane mandalı, aptesane ibriği, merhaba!

Armudun sapı var, üzümün çöpü var, estekti köstekti, yan yattı çamura battı, çeri var çöpü var, korkaklığımıza, hayınlığımıza uydurduğumuz pis bahaneler, merhaba!

Balıklar, batıp yan giden balıklar, kavağa çıkan balıklar, bize gülen balıklar, baştan kokan balıklar, kokusu kuyruğa gelmiş balıklar, dar zamanında yok-

sula imdat gelen derya kuzusu palamut, iktidarları desteklemek için karaya vuran torik, merhaba!

Müzik aletimiz gümüş zurna, tek eksiğimiz leğen örtüsü, en iyi anlayışımız mangal tahtası, zavallı bayram haftası, başımızdaki fesleğen, ey olmayan ayranımız içmeye, atla giden çeşmeye, merhaba!

Ayaklarını yorganlarına göre kısaltanlar, yorganlarını ayaklarına göre uzatanlar, sosyetenin sokak sürtüğü, yüreğimizi ağzımıza getiren lodos üfürüğü, ey büyüklerin kerametli tükürüğü, merhaba!

Atı alıp Üsküdar'ı geçen, parayı verip düdüğü çalan, arabasını dağdan aşıran, düz ovada yolunu şaşıran, merhaba! Dişini sıkan, kemeri kısan dargelirli, merhaba! Ey enseler, ey gerdanlar, ey ölçüyü kaçıran göbekler, ey hesabı şaşıran bolgelirliler, merhaba!

Sırça köşkte oturup komşusuna taş atanlar, on parmağında on karalar, fildişi kulelerinde tüneyen papağanlar, ey kafeste çileyen dut yemiş bülbüller, teker kırıldıktan sonra yol gösterenler, vakitsiz öttü diye başı kesilen horozlar, suyunu kirletti diye kurdun yediği kuzu, uyan artık heeey Üsküdar'da sabah oldu, merhaba!

Eli işte gözü oynaşta olan, burnu kaf dağında olan, ey zümrütanka, ey şahmeran, merhaba! Yüzyıllardan beri bitürlü dolduramadığımız incir çekirdeği, tadına doyamadığımız keçiboynuzu, dam üstündeki saksağan, merhaba!

Gözünün üstünde kaşın var dedirtmeyenler, güneşe karşı işetmeyenler, üstü bıyık altı sakal diye tükürtmeyenler, iki ucuyla ortası pis değnekler, Mersin'e diye tersine gidenler, el dokunulmayan zülfiyâr, merhaba!...

Kokup bulaşmayan tavşan tersi, etliye sütlüye karışmayan biçimsel demokrasi teresi, suya sabuna dokunmayan elin pisi, uyuntular, mıymıntılar, sünepeler, süprüntüler, iyiler, kötüler, hem iyi hem kötüler, kısaca bizler, harman olduğumuz kişiler, merhaba!

Merhaba yoksulum, merhaba mahalle mantarı milyonerler, nerdesin ey sağduyu, sesimi duyar mısın ey özgürlük, merhaba!

Merhaba verilip de tutulmayan sözler, merhaba doymayan gözler, merhaba dolmayan göbekler, iskemleler, işkembeler, ey düşünen beyin, merhaba!

Yurdumun ağaçsız toprakları, topraksız ağaçları, insansız topraklarım, topraksız insanlarım, gözyaşlarım, bu ağrılı yürek, bu sızılı baş, kanımı yakan ateş, merhaba!

İçimdeki özlem, yüreğimi dağlayan bu acı gözlem... Merhaba! Merhaba bize gülen balıklar, akıl veren alıklar, merhaba!

Kardaşlarım, bacılarım, emmilerim, yiğenlerim, koç yiğitim, uyuz itim, sağı sayrısı, yok sözümün ayrısı, hepinize merhaba!...

Merhaba özgürlük savaşında yaralanıp yitenler, merhaba bu yolda dökülüp bitenler, merhaba!

Merhaba söylenememiş en güzel söz, merhaba güzel yarınlar, merhaba gelecek aydınlar, merhaba!...

İşte girdik alana, selâm verdik dört yana, sözümüz anlayana: Merhabalar, merhabaaa!...

(«Tanın», 1 Mart 1961)

ATATÜRK'LE KONUŞTUM

Bu fıkradaki Atatürk'ün konuşmaları, kendi söylediği, yazdığı sözlerdir. Hiçbir değişiklik, ekleme, çıkarma yapılmadan, Atatürk'ün sözleri olduğu gibi alınmıştır.

Yirmi yıl oluyor. İkiyüz kişiye yaklaşıktık, İkiyüz delikanlı teğmen...

Her sabah olduğu gibi Maçka'daki okulumuzun yatakhanesinden çıktık. Eski kışlayı 200 delikanlının gürültüsü kapladı.

Küçük, eski kışlayı dolduran İkiyüz delikanlının genç gürültüsü birden kesildi. Saatler bile işlemiyor sanılır.

Görülmemiş, duyulmamış bir sessizlik.

— Ne olmuş?

— Ne var?

Ürkek soruları bir fısıltı yanıtlıyor:

— Atatürk ölmüş...

Ne gözyaşı, ne de hıçkırık... Ses, bakış, bütün duygular, zaman, yer, herşey donmuş.

Yüzbaşı Çiğdemoğlu,

— Büyük üniformanızı giyin! diyor.

İki arkadaşımız Dolmabahçe Sarayına gidiyor, Atatürk'ün son nöbetini tutacaklar.

Bana nöbet gece yarısından sonra geliyor. Önde yüzbaşı, arkada biz iki teğmen. Yarım saat kıpırdamadan Atatürk'ün son nöbetini bekliyoruz. Meşalenin ışıkları Atatürk'ün yüzünde, önümdeki yüzbaşının kılıcında yansıyor.

Biz burada Atatürk'ün «na'şını» beklemiyoruz; devrimi bekliyoruz. Atatürk demek, devrim demektir. O, devrimi bize «emanet» etmişti. Bu rahat yatışı bize güvencinden...

Meşalelerin alevleri, kılıcın parlak demirinde bir yanıp, bir sönüyor.

Yirmi yıl olmuş. Yirmi yıl önce boğazımda düğümlenen hıçkırıklar, göz pınarlarında donan gözyaşları dün gece birden boşandı. Atatürk'ün karşısındaydım. Ortalık buğulandı. 1938'in 10 Kasımına döndüm. Ama nöbette miyim? Nöbette miyiz? Hani nerde beklediğimiz devrimler?

Çevremi kaplayan buğu, kara bir duman oldu. Yansıyan meşale ışıklarında bile birşey göremiyordum.

— Atam seni göremiyorum artık, seni göremiyoruz... dedim.

Bir ses, O'nun sesi:

«— Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir.»

— Anlıyoruz Atam, ama anladıklarımızı söyleyemiyoruz.

«— Bir şeyi vicdanen yaptığımıza, sözle-

rimizin iyi olduğuna kani isek onu olduğu gibi açık, vazıh, tereddüde ve müphemliğe yer vermeyecek şekilde söylemeliyiz.»

— Doğru düşündüğümüze, doğruluğumuza inanıyoruz. Ama korkuyoruz. Biz aydınlar korkak olduk, korkuyoruz.

«—Hakikati konuşmaktan korkmayınız!...»

— Ama biz hakikatlerden korkuyoruz. Bunun için de uzun zamandan beri kendimizi kandırmaya, aldatmaya başladık.

«— Vaziyeti muhakeme ederken ve tedbir düşünürken acı da olsa hakikati görmekten bir an geri kalmamak lâzımdır. Kendimizi ve birbirimizi aldatmak için lüzum ve mecburiyet yoktur.»

— Hakikat bir tek biçimde gösteriliyor. 0 kalıp biçimden başka türlü düşünenlere kötü gözle bakılıyor. «Bizim gibi düşünmeyen, bizden olmayan karşımızdadır» denildiği bir zamanda yaşıyoruz.

«—Millet işlerinde her ferdin zihnî başlıbaşına faaliyette bulunmak lâzımdır.»

— Memleket meselelerini doğru halletmemiz için bize öğüt verir misiniz?

«—Meseleleri hâdiselere göre değil, aslında olduğu gibi ele almak lâzımdır.»

— Bu yoldaki düşüncelerimizi söylememize meydan verilmezse?

«— Fikirler, cebir ve şiddetle top ve tüfekle asla öldürülemez.»

— Bunun için önce basın hürriyeti gerekmez mi?

«— Basın, milletin müşterek sesidir. Bir milleti aydınlatma ve irşatta bir millete muh-

taç olduğu fikrî gıdayı vermekte, hülâsa bir milletin hedefi saadet olan müşterek bir istikamette yürümesini temin eden basın başlıbaşına bir kuvvet, bir mektep, bir rehberdir.»

— Birçok uğraşmalarımız, çabalarımız var. Ama yine de «az gelişmiş millet» damgasından kurtulamıyoruz.

«— Basiretli olduğu kadar milletimizin âcil ihtiyaçlarına çare bulacak bir pograma dayanmayan ıslahat teşebbüsleri şahsî ve keyfî olmaktan kurtulamaz.»

— Sizin programınız neydi?

«— Halk ve köylüler bana her yerde iş programını şu iki kelime ile ihtar ettiler: Yol ve mektep.»

—Bugün otuz milyon Türk halkının yüzde yetmişi okuma yazma bilmiyor Atam.

«— Düşününüz ki, bu milletin, bu sosyal topluluğun yüzde onu, yüzde yirmisi okumayazma bilir, yüzde sekseni bilmezse bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lâzımdır.

Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir.

Hataları tashih edeceğiz. Bu hataların tashih olunmasında bütün vatandaşların faaliyetini isterim.»

— Okullarımız, öğretmenlerimiz az, yetişmiyor. Öğretmenler her türlü sıkıntı içinde bunalıyorlar. Öğretmensizlikten okullar kapanıyor.

— «Mekteplerde öğretme vazifesinin güvenilir ellere teslimi, memleket evlâtlarının o vazifeyi kendine hem bir meslek, hem bir ülkü

sayacak bilgili ve saygıdeğer öğretmenler tarafından yetiştirilmesini temin için öğretmenlik diğer yüksek meslekler gibi tedricen ilerlemeye ve her halde refah teminine müsait bir meslek haline konulmalıdır.»

— Maarif sistemimiz nasıl olmalıdır?

«—Maarif sistemimizin ana hatları şöyle olmalıdır: Memleketin asıl sahibi ve topluluğumuzun esas unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar maarif nurundan mahrum bırakılmıştır. Onun için bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli evvelâ mevcut cehli ortadan kaldırmaktır.

Bu hedefe varmak, maarif tarihimizde mukaddes bir merhale teşkil edecektir.»

— Eski günlere bakarak gericilerin günden güne ortalığa yayıldığı görülüyor. Sizin gününüzde yayımlanmasına imkân olmayan gerici yayınlar elden ele dolaşıyor.

«—Milletin hummalı inkılâp hamleleri esnasında sinmeye mecbur kalan eski kanun hükümleri, eski hukuk erbabı, himmet erbabının nüfuzu yavaşlamaya başlar başlamaz derhal canlanarak inkılâp esaslarını, onun samimî taraflarını ve onların aziz ideallerini mahkûm etmek için fırsat beklerler.»

— Atam, asıl içimizi yakan, oy avcılığına çıkan politikacıların gericilere gittikçe daha çok taviz vermeye başlamalarıdır.

«— İrtica fikirleri güdenler muayyen bir sınıfa dayanacaklarını sanıyorlar. Bu, katiyen bir vahimedir, zandır. Terakki yolumuzun üstü-

ne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz. Yenilik vadisinde duracak değiliz. Dünya müthiş bir cereyanla ilerliyor. Biz bu ahengin dışında kalabilir miyiz?»

— Kalamayız. Birtakım politikacılar «demokrasi, çoğunluğun isteğidir» diyorlar. Böyle olunca yüzde yetmiş, sekseni okuma yazma bilmeyen yığınları gericiliğe doğru iterek devrimleri her gün biraz daha aşındırıyorlar.

«— Hiçbir iyi inkılâp, hakikati görenler dışında ekseriyetin reyine müracaatla yapılmaz. Uysal ve Asyaî itikatlara bağlı, sinsi ve sindirici hurafeler, köstekleyici yanlış itiyatlarla inhisarcı kuvvetlerin tesirine sürüklenebilecek yığınlarda iyi inkılâplar için plebisit yapılamaz.»

— Milletimizin «esas unsuru» buyurduğunuz köylümüzün kalkınması için ne yapmalıyız?

«— Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lâzımdır.»

— Atam, Türkiye'mizin çağdaş, ileri uluslar seviyesine yükselmesi için en çok neye muhtacız? Yabancı sermayeye mi, Avrupa'da okumaya mı, yabancı uzmanlara mı? Neye muhtacız?

«— Denilebilir ki, hiç bir şeye muhtaç değiliz. Yalnız tek bir şeye çok ihtiyacımız vardır: Çalışkan olmak!... içtimaî dertlerimizi tetkik edersek, aslolarak bundan başka, bundan mühim bir illet keşfedemeyiz. İllet budur. O halde

ilk işimiz bu illeti esaslı surette tedavi etmektir. Milleti çalışkan yapmaktır. Servet ve onun tabiî neticesi olan refah ve saadet yalnız ve ancak çalışanların hakkıdır.»

— Atam, umudumuzu nereye, kime bağlayalım?

«— Bir adam ki, büyük olmaktan bahseder, benim hoşuma gitmez. Bir adam ki, memleketi kurtarmak için evvelâ büyük olmak lâzımdır der ve bunun için bir numune intihap eder, onun gibi olmayınca memleketin kurtulamayacağı kanaatinde bulunur; bu, adam değildir.

İki Mustafa Kemal vardır. Biri ben, fâni Mustafa Kemal; diğeri milletin daima içinde yaşattığı Mustafa Kemaller idealidir. Ben onu temsil ediyorum. Herhangi bir tehlike anında ben ortaya çıktımsa beni bir Türk anası doğurmadı mı, Türk anaları daha Mustafa Kemaller doğurmayacak mı? Feyiz milletindir, benim değildir.»

Meşaleler söndü. Ortalık karardı Yirmialtı yıl önce boğazımda düğümlenen hıçkırık, göz pınarlarımda donan yaşlar boşandı.

(«Akşam», 10 Kasım 1959)

(Bu yazı, Gazeteciler Cemiyeti 1959 Fıkra Yarışmasında birincilik almıştır.)

DÜDÜKLÜ YAS

Dün sabah İstanbul Boğazı'nda sis vardı. Vapurlar sekiz buçuğa dek işlemedi. Kadıköy iskelesinde saatlerdir bekleşen yolcular, tıklım tıklım bir vapura doluştuk.

Köprü iskelesine yanaşan vapurdan adım adım, ayak ayak çıkıyoruz. Tam bilet toplanan yere gelirken, indiğimiz vapur düdük öttürmeye başladı. Öbür vapurlar da düdüklerini öttürmeye başladılar. Nedir, ne değildir diye soranlar oldu. Birisi saatine bakarak,

— Kaptan düdüğe erken asıldı, dedi, saat tam dokuz, Atatürk dokuzu beş geçe ölmüştü.

— Sizin saatiniz bozuk beyim, dokuzu iki geçiyor.

— Olsun, üç dakika erken düdük çalmaya ne hakkı var!...

Saygı duruşundayız. Karaköy'de herkes ayakta. Şöförler de klaksonlar çalarak sesli yasa katıldılar.

İndiğimiz vapurun kaptanı düdüğü kesti, bu kez rıhtıma yanaşık başka bir vapur düdük öttürmeye başladı. O başlayınca susan vapurlar yeniden düdük öttürdüler. Türkiye'de hiçbir saat birbirine uymadığından, benim saatimle dokuzu on iki geçene kadar bu düdük sesleri sürdü.

Bu olay beni çok düşündürdü. Bu düdük sesleri Atatürk'e saygı mıdır, Atatürk'ün ölümüne yas sesleri midir? Eveeet, Atatürk'ü yasalar zoruyla korumak durumuna düştüğümüz Türkiye'de, O'nun ölümüne sesli gösterilerle yas tutuyoruz.

Geri kalmışlığın acı gerçeği özentidir; özenti de ancak biçimde kalır, öze varamaz. Örneğin, geri kalmışın batılılaşması kafasının içinde değil, kafasının dışındaki şapkada kalır. Cumhuriyet'ten sonra bizde alafrangalığın öncülük gösterisi çarliston olmuştu.

Düdük sesleri arasında saygı duruşundaki kalabalığa bakıp düşündüm... Bunların kaçta kaçı gerçek Atatürkçüdür?

Atatürk «Durmayalım, düşeriz!» demiş, biz durarak O'na saygı gösteriyoruz. Beş dakika durarak değil, O'nun ölüm yıldönümü günlerinde iş saatlerimizden beşer dakika daha çok çalışsak, beş milyon çalışanın beşer dakikası yedi bin iş günü eder.

Başka ülkelerde bu iş nasıldır, büyüklerin ölüm yıldönümü saatlerinde düdükler öttürülür mü, bilmiyorum. Oralarda da büyüklerin ölüm saatlerinde düdükler öttürülür mü? Öttürülüyorsa bile, bunu örnek almamız, bir zamanlar çarliston oynamayı batılılaşmak sanmamıza benzer.

Atatürk saat dokuzu beş geçe öldü. Ya saat ikide, üçte ölmüş olsaydı, gece yarısı yine bu düdükler öttürülecek miydi? Bu sesli yas gösterisi bana çok ilkel geliyor, yanılıyor muyum dersiniz.

(«Öncü», 12 Kasım 1961)

NE OLUR HATIRLAYIN!

Biz, dirilerin ölülerden medet umduğu günlerin çocuklarıyız. Analarımız, komşu hanım teyzelerimiz kısmetlerinin açılmaları için, türbe avlularıdaki şadırvan musluklarını açmışlar, kendilerine birer koca, yani babalarımızı böyle bulmuşlardır. Daha kundaktayken çoğumuz «Baba Cafer> hazretlerinin türbedarının binlik tespihinden geçmiştik. Kıskanç analarımız, elimizden tutup, bizi de «Niyet kutusu»na götürmüş, babalarımızın mutlu aile yuvalarına sadakatsizliğini, o kuyu başında öğrenmişlerdi. Komşu teyzenin camını sapan taşıyla kırınca, annemizle komşu teyze birlikte bizi «Pabucu büyük» hazretlerinin türbedarına, uslanmamız için nefes ettirmeye götürmüşlerdi.

Zihin açıklığı için, çalışmadan sınıf geçelim diye, annelerimiz bizi Zenbilli Ali Efendi, Telli Baba türbelerine götürmüş, küçücük avuçlarımızla türbenin aşınmış parmaklık demirlerine tutunarak peltek çocuk dilimizle «Evham» «Kuyhuvayyahi» okumuştuk.

Günün birinde bütün bunların topuna «Yalan!» dediler. Çoğu, adı sanı belirsiz evliya türbelerinin demir parmaklıklarına, bir uçkur parçası, başörtüden, entariden, oyalı yemeniden yırtılmış bir bez parçası

bağlamakla, içimizden geçen niyetin mutlaka olacağını söylediler. Nerde bir mezar görsek üstünü bir açıkgözün mumladığı bu mezar taşına, yerden bir küçük taş alıp yapıştırmayı huy edinmiştik. Yapışırsa niyetimiz olacak diye sevinir, yapışmazsa üzülürdük.

Günün birinde, bütün bunların topuna birden, «İnanmayın, yalan!» dediler. Bu değişiklik, Atatürk devriminin bir parçasıydı.

Sonra?... yıllar geçti. Biz «Hayat kırkından sonra başlar» diye avunur yaşa geldik. Kimimizin romatizması havayı barometreden iyi bildirir oldu. Kimimiz şeker hastası, kimimiz romatizma olduk. Öksürük, aksırık, idrar zorluğu, nefes darlığı başladı.

Hâtıralarımız mı canlandı, ne oldu? Tarih değeri var, diye türbeleri ziyarete açtık. İyi mi yaptık, kötü mü, bunu bilmem. Bilsem de söyleyemem. Şimdi Merkez Efendi'nin çilehanesi önünde, hastane kapılarında bekleyenlerden on kez daha çok hasta kalabalığı birikmiş. Sünbül Efendi türbesinde yalvaranlar, doktorlara muayene olanlardan daha çok. Tezveren Dede türbesinde, dudakları rujlu, tırnakları ojeli bir genç kızı, niyetinin gerçekleşmesi için «Allahım senden rica ederim!» derken duydum. Allaha niyaz ile, daire müdürüne ricanın farkı kalmadı.

Elekli Baba türbesi önünde lüks arabalar duruyor. İçinden çıkan yüksek sosyete hanımları, gebe kalıp kalmadıklarını, erkek mi, kız mı doğuracaklarını Elekli Baba'nın ruhuna soruyorlar.

Göbekatan Dede, Baba Câbir, Tokludede türbeleri dolup dolup taşıyor. Eskiden türbelerin parmaklık demirlerine bağlanan, bürümcük, tülbent, oyalı yemeni, mermerşâhî, sadakor, pazen parçasıydı.

Şimdi naylon sutyen bağı, plastik korse parçası, şanjanlı bir krep...

Çocuklar! Siz, bizim yaptıklarımıza pek aldırmayın. Bir kez biz, daha kundaktayken anasonla beynimiz uyuşturulup da zorla uyutulurduk. Çoğumuzu, destursuz işediğimiz için iyi saatte olsunlar çarptı. Beyinlerimiz, hâlâ tütsülerle dumanlıdır. Afsunla, üfürükle, tükürükle büyüdük. Eh, biz yaptıklarımızdan pek de sorumlu sayılmayız. Hattâ cezaî ehliyetimiz bile olmamak gerektir. Ama siz... Çocuklar! Birgün, bu memlekete bir Atatürk geldiğini ne olur, hatırlayın!

(«Akbaba», 1957)

ÇIKTIK AÇIK ALINLA

Altı yaşındayken, Saraçhanebaşı'nda bir kamyon altında kalmıştım. Şöföre bişey yapamadılar. Çünkü Fransız ordusunun kamyonunu süren sömürgeli bir yabancı ermiş... İşgalci düşmanın ne olduğunu ilk o yaşta anladım.

Kasımpaşa'daki Tersane kapısında nöbet bekleyen süngülü upuzun boylu zencilerin İngiliz işgalcileri olduğunu daha sonra öğrendim.

Dudağının bir yanıyla gülümseyen kumral bıyıklı Refet Paşa İstanbul'a giren Gazi'nin ordusunun başında, ak at üstünde elini sallarken, onu alkışlayan onbinlerce el arasında benim yedi yaşımın küçücük iki eli de vardı.

On yaşımdayken okul bahçesinde oturmuş, önümüzden geçenlerin başlarına bakıyorduk; kimisi şapkayı giymiş, kimisinin başında daha fes var ve biz fesin mi, şapkanın mı insana daha çok yakıştığını tartışıyorduk.

Okumaya başladığım ilk günlerde gazetelerde en büyük ilgiyle okuduğum, bugünün en ilginç konuları olan, ne dansöz hayatı, ne prens, şah düğünü, ne de bir kıraliçenin nasıl gebe kalıp nasıl doğurduğuydu: Düyunu Umumiye borçlarımızdan ne kadarını

ödediğimizi okurdum. Hergün gazetelerde bu haberler vardı.

Yoksul Türkiye'mizi sömüren yabancı şirketlerin devlet eliyle millîleştirildiğini gazetelerde okudukça yüreğim sevinçle çarpardı.

Biz, Kurtuluş Savaşı'nın barut kokusu üstlerinden gitmemiş öğretmenlerden ders okuduk. Fizik hocamız Davut Şükrü Bey'in şarapnel parçalarıyla dolu vücudunda durmadan yürüyen o demir parçaları çıban çıban patlar ve o, bize acı içinde fizik kanunlarını öğretirdi. Kurtuluş Savaşı'ndan bile parsa toplayan politikacılar bir yana, biz bu kıyıda kalmış gerçek yiğitlerden hiçbişey değilse bile, ülkücülüğü öğrendik.

1933'ün 29 Ekiminde İstanbul'un havasını titreten beşbin tane onsekiz yaşında hançerenin arasında benim de sesim vardı.

«Çıktık açık alınla on yılda her savaştan...»

1938'in 10 Kasım sabahı Dolmabahçe Sarayının bir salonunda, meşalelerin titrek alevleri altında, Atatürk'ün na'şının son nöbetçileri teğmenlerden biri de bendim. Bacaklarının üstünde yay gibi gerilerek, Kocatepe'den düşmanın üstüne uçacak gibi, ince ince parmağını uzatıp,

— Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!... diyen kalpaklı adam, zalim sömürgenlere sahan olmuş Gazi uyanılmaz uykusundaydı.

Kısacası şunu demek istiyorum ki, Mustafa Kemal'in,

— Ey Türk Gençliği!... Birinci vazifen...» diyen sesini duyanlardan, Cumhuriyeti emanet ettiklerinden biriyim.

Ne mutsuzum ki, bugün bu göreve «Emanetçilik» diyebiliyorum.

Yabancı şirketleri kovan, Kurtuluş Savaşı'ndan çıkmış Türkiye bugün kurtuluşunu, kapılarını yabancı şirketlere açmakta buluyor:

— Buyrun Sultanım!...

Koğulan sultanın yerine bugün gelen Sultan Dolar, Sultan Mark'tır.

Sorarım size: Savaşa girmeden İkinci Dünya Savaşı'ndan sıyrılan Türkiye, Birinci Dünya Savaşı'nın, arkadan Kurtuluş Savaşı'nın kanları içinden çıktığından daha mı yoksul, daha mı çaresizdi?

Yabancılardan borç almayalım, dediğim için çıkarıldığım mahkemede,

— Bize öğretenler, şimdi öğrettiklerinin tersini yapıyorlar! dediğim ve buyüzden hepsedildiğim için bugün de mutluyum.

Bu sözlerimin tepkisi azarlanmak oldu:

— Moskova ağzı!...

Ya Moskova ağzı, ya Vaşington ağzı... Hani bizim ağzımız, nerde? Bu ağız yalnız yemek için değil, konuşmak içindir de...

Çok zaman var ki,

— Atam, sen ölmedin ! diye bir ses duysam, korkarak, yavaşça mırıldanıyorum:

— Seni biz öldürdük...

(«Akşam», 3 Kasım 1963)

BAŞKANLIK MASAL!

Zamanın birinde, yeryüzünün bir yerinde, hayvanlar kurultayı mı demeli, büyük kongresi mi demeli, işte öyle bişey kurulmuş. Karıncasından filine, bitinden itine dek tüm hayvanlar, bir büyük ormanın bir geniş alanında toplanmışlar. Aralarında bukalemun gibi diplomatları, maymun türünden politikacıları, karga gibi particileri, asalak türden kompradorları, karınca ve arı gibi işçileri, hindi gibi düşünürleri, saksağan gibi aydınları, cırcır böceği gibi yazarları, koyun gibi memurları... Ne diye uzatalım, hepimizin bildiği hayvanlar işte... Hepsi toplanmışlar.

Konuşmuşlar, konuşmuşlar... yani böğürmüşler, havlamışlar, ötmüşler, ulumuşlar, miyavlamışlar, gıdaklamışlar, bağırmışlar, kişnemişler, tepişmişler, itişmişler... kısacası, her büyük kongrenin gereği neyse onu yapmışlar.

Birara, içlerinden biri aslana,

— Ulu efendimiz, yüce başbuğumuz, demiş, siz bizim ölümsüz kralımız, sonsuz başkanımızsınız. Bunu, hepimiz biliyoruz. Ama bilmediğimiz ve merak ettiğimiz birşey var: Sizden sonra biz hayvanların en güçlüsü hangisidir?

Bütün krallar gibi şahane tembel olan aslan, yine

bütün başkanlar gibi oturakıı pozlar alarak çevresindeki hayvanlara bakmış, yine bütün genelbaşkanlar gibi, sesine genelbaşkanlık tonu vererek,

— Benden sonra bütün hayvanların en güçlüsü tavşandır!... demiş.

Ne?... Tavşan mı? Hani şu, ne kokar ne bulaşır tersi olan tavşan! Bir tazı yellense, öteki dağın ardına kaçan tavşan!

Ama değil mi ki kral böyle buyurdu, elbet bir bildiği vardır, onun dediği doğrudur. «Kepenek altında yiğit bilinmez» dedikleri doğruymuş.

Kurultay dağılmış, hayvanların her biri bir yana çekip gidince, bir çalı dibindeki çukurda hâlâ titremekte olan bay tavşana karısı,

— Hadi, demiş, göster kendini, aslandan sonra sen geliyorsun, kral öyle söyledi.

— Ne yapmamı istiyorsun?

— Sünepe, pısırık durma! Saldır öteki hayvanlara, geçir pençeni!

—• Hangi pençe? Benim pençem yok, papilerim var!...

Her evli erkeğin kolayca anlayacağı gibi, karısının dırdırına, vırvırına dayanamayan tavşan, uyuklamakta olan tilkiye korkuyla sokulup, yavaşça ayağını ellemiş.

— Kimdir o?

— Ben!...

— Sen kimsin?

— Ben? Ben mi? Ben, tavşan kardeş...

Tilki birden doğrulup,

— Saygılarımı sunarım, Kralımız aslandan sonra gelen sayın tavşan! demiş.

Ummadığı saygıyla karşılaşan bay tavşan, karısını koluna takıp kasıla kasıla ormana yürümüş.

— Bak, gördün ya işte... Aslandan sonra sen geliyorsun. Ben zorlamasam uyuşup kalacaksın. Şurada bir kurt uyuyor, hadi, fırsatı kaçırma!

— Aman, kurdun şakası yoktur...

Ne dese boş, karısına sözgeçiremeyince horlayan kurda yanaşıp, pençelerini gıdıklamaya başlamış.

— Kimdir o?

Tavşan kekelemiş:

— Ben... şey... Tavşan kardeşi...

— Vay... Hoş geldin sayın tavşan hazretleri.

İşte böylece, bu türlü deneyimler sonunda bay tavşana bir yiğitlik gelmiş ki, kasılmaktan ardı çatlayacak nerdeyse...

— Hadi kocacığım, şu uyuyan kaplana da göster kendini...

Bay tavşan sokulup, kaplanın kuyruk altını gıdıklamaya başlamış. Bakmış, kaplanda ses yok, derken derken papilerini kaplanın apış aralarına sokup oralarını karıştırmaya başlamış.

— Kimdir o?

— Ben! Aslandan sonra gelen tavşan!

Kaplan bir kükreyişte pençesini atınca zavallı tavşanı yere serip bir lokmada yutmuş, bayan tavşan da karşı dağın ardını boylamış.

Bu masal burda biter. Şimdi hepimize bir soru:

— Nasıl olmuş da kaplan, tavşanı öldürmüş?

— Çünkü, kaplan, o hayvanlar kurultayında bulunmadığı için, kralın, tavşanı, kendisinden sonra en güçlü hayvan tayin ettiğini bilmiyormuş.

(«Günaydın», 27 Kasını 1968)

HERGELE MEYDANI

Kendi kendimizle alay mı ediyoruz? Yoksa kutsal kavramları aşağısamak mı istiyoruz? İşte bakınız: Vatan, Millet, Demokrasi, Cumhuriyet, Hürriyet, İstiklâl, İnkılâp... Nedir bunlar? Sokak adları, meydan, cadde, lokanta, kahvehane adları... Kısaca gözden geçirelim mi buralarını birbir?

DEMOKRASİ: Türkiye'nin çok partili düzene, yani demokrasiye fiilî olarak geçiş tarihi 14 Mayıstır. Bu tarihi ebedîleştirmek isteyenler ne yaptılar? Tuttular, Ankara'nın «Hergele Meydanı»nı «14 Mayıs Meydanı» yaptılar. Yani, «değişiklik işte budur», demek istediler? Bir ad değiştirmekle, Türkiye'ye yeni ithal edilen demokrasiye mi, yoksa tarihî Hergele Meydanına mı hakaret etmek istiyorlardı, bilinemez. Siz Hergele Meydanına «14 Mayıs Meydanı» denilmesinde biranlam bulmuyor musunuz? Koskoca Ankara'da, 14 Mayıs adını vermek için Hergele Meydanından başka yer mi bulamamışlardı? Oysa o zaman bir yazar çıkıp da «Demokrasiyi hergele meydanına çevirdiniz» diye yazsa, yanmıştı.

HÜRRİYET: 1960, 27 Mayısının adının verildiği yer «Hürriyet Meydanı»dır. Çok büyük değişiklik: Tarihî Beyazit Meydanının adı Hürriyet

Meydanı oldu. Bu değişikliğin elbet bir anlamı olmak gerekir. Birşey düşündüler de bu ad değişikliğini yaptılar.

Bakalım Hürriyet Meydanına: Yabancılardan borç alınan paralardan onbeş milyon lira harcanarak ortaya çıkardığımız bir şehircilik faciası, bir belediye rezaleti... Bu yeryüzünde bizden başka hiç bir ulus, onbeş milyon lira gibi pek azıcık bir parayla böyle bir Hürriyet Meydanı ortaya çıkaramazdı. Bu meydan, bizde hürriyetin nasıl anlaşıldığını, dost, düşman görüp de öğrensin diye mi böyle yapıldı? Hürriyeti nasıl anladıklarını gösteren anıtsal bir sembol: Duvarlar, duvarlar, duvarlar ve duvarlar ve de duvarlar ve yine duvarlar.

Amerika'da Hürriyet heykeli, hürriyeti anlatır; bizim Hürriyet Meydanı, bizdeki hürriyeti anlatır. Oysa bir yazar çıksa da «Bizde Hürriyet, duvarlardan ibaret» diye yazsa, sanki o meydanı o yazar o hale getirmiş gibi başı derde girer.

Namık Kemal bu duvarlı Hürriyet Meydanını görseydi «Hürriyet Kasidesi»ndeki o çok ünlü beytini şöyle yazardı:

Ne efsunkâr imişsin, ah ey didâr-ı Hürriyet!
Duvar duvar örüldük gerçi kurtulduk esaretten.

CUMHURİYET: Hemen her ilimizde, her ilçemizde göstermelik olarak yapılmış birkaç yüz metrelik yola «Cumhuriyet Caddesi» adı verilmiştir. Yine hemen her ilde bir Cumhuriyet Meydanı vardır ve o ilin en göstermelik yeridir. Bu göstermelik Cumhuriyet Meydanları, yeni zengin hacıağanın, görünsün, düşman çatlatsın diye misafir salonuna koyduğu buzdolabına benzer; en lüks markadır, en kocamanından...

O birkaç yüz metrelik Cumhuriyet Caddesini geçtiniz mî, cump diye çamura, toza batarsınız. Bu göstermelik yerlere «Cumhuriyet» ten başka koyacak ad bulamazlar mı? Nedir istedikleri Cumhuriyetten? Bir anlamı olacak bunun, bize neyi anlatmak istiyorlar?

İSTİKLÂL: Bu, bir cadde adıdır. Türkiye'nin en çok gelip geçilen, üstünden en çok yürünen, en işlek caddesidir; İstilâl Caddesi... İşlek olması bakımından adına istiklâl denilmesi belki doğru, ama o cadde, Türkiye'de istiklâlin en az olduğu yerdir. Hele kadınlar, hele hele geceleri o caddeden istiklâlleri ellenmeden, mıncıklanmadan geçemezler. Gidiş - gelişin demir çubuklarla, geçit yerleriyle, trafik düdükleriyle, belediye cezalarıyle en çoksınırlandığı yer o caddedir. Karşıdan karşıya zor geçilir, zor yürünür, orda söz atılır, orda el atılır. Yine de adı İstiklâl Caddesidir. En az Türkçe konuşulan yer orasıdır. Dükkân, mağaza, apartman adları bile yabancıdır.

Böyle bir yere İstiklâl adı verilmesinin elbet bir anlamı olacak; nedir zavallı İstiklâlden istedikleri?

VATAN: Bu da bir cadde adıdır. Türkiye'nin en önemli kenti İstanbul'un en önemli caddesidir: Vatan Caddesi... Ve bu Vatan Caddesi, Türkiye'de arsasının, yani toprağının en pahalı olduğu yerdir. Yoksullar, orda barınamaz, yerleşemez, duramaz. Bunu bilerek mi buraya Vatan Caddesi adını vermişler? Bir yazar çıksa da, «Vatan'da yoksullara barınacak yer yok!» diye yazsa, ona kötü gözle bakılır. Oysa Vatan Caddesi, salt zenginlerin caddesidir. Böyle bir yere Vatan adı verilmesinin elbet bir anlamı olacak...

MİLLET: Bütün kutsal kavramları caddelere, alanlara ad diye verenler, bakımsız, yamalı, taş kaldırımdan asfalta kadar yolun her çeşidi bulunan ve orda en çok belediye cezası kesilen caddeye Millet Caddesi adını vermişler. Elbet birşey düşünmüşler de oraya Millet Caddesi demişler.

Tevfik Fikret sağ olsa da görseydi «Millet Şarkısını «Millet Caddesi» yapardı:

Millet yolu asfalt, gideriz, caddeyi tuttuk...
Millet yolu, ey sevgili cadde, yaşa, varol!...

KANUN-U ESASI: Biliyorsunuz kanun-u esasi, anayasa demektir. Bu da Tepebaşı'nda bir kahvehanenin adıdır: Kanun-u esasî kıraathanesi... Kanun-u esasî Kıraathanesine gittinizse, bilirsiniz, büyüüüük bir yerdir, kalabalıktır, karmakarışık, her çeşit insan bulunur. Kimin ne dediği anlaşılmaz, bir curcunadır gider...

Söz uzamasın diye «Cumhuriyet Saz Salonu», nu, «İnkılâp Lokantası»nı, «Asrî işkembeci»yi artık yazmıyorum. Elbette herkes bilir, inkılâp yiyip içmek, cumhuriyet atıştırmak, asrîlik de sarmısaklı işkembe çorbası değildir.

Şunu demek istiyorum ki, - tabiî anladınız ne demek istediğimi - şu caddelere, meydanlara, dükkânlara verdiğimiz adları yenibaştan bir gözden geçirsek...

(«Yeni Tanin», 21 Mayıs 1964)

YASASIN «KIRMIZI PELİKANLAR»!

Dün burada, bu gazetede, fıkralarımın çıktığı yerde çok önemli ve çok değerli bir resimli yazı gördünüz; başlığı ve konusu: «Kırmızı Pelikanlar»...

Dünkü yazım sakıncalı bulunduğu için, boş kalmasın diye yerini «Kırmızı Pelikanlar»la doldurmuşlar.

Bu sırada hepimizin öğrenmeye en çok gereksindiğimiz şey Kırmızı Pelikanlar'dı. Siz de Kırmızı Pelikanlar'ın resmini görüp yazısını okuyunca çok yararlanmış, çok sevinmiş, çok mutlanmışsınızdır.

Evet, şimdi daha iyi anlıyorum ki, bizim için çıkar yol, başbakan, yardımcısının iktisaden bağımsız olmadığını yirmi yıl sonra itiraf ettiği Türkiye için tek kurtuluş ve bağımsızlık yolu, ulusumuzun kalkınması, bütün bunların hepsi «Kırmızı Pelikanlar»la olacaktır.

Oysa kimileri «Türkiye turizmle kalkınacak», yok «Lakerda sanayii ile kalkınacak», yok bilmem «Bizi ancak çingene palamutları kalkındırabilir», kimileri de, «Keçileri imha ve keçiboynuzlarını ihya etmezsek kalkınamayız!» gibilerden akıllar ileri sürmüşlerdir. Bu kalkınma planları da yabana atılacak, boşverilecek şeyler değildir ama, bizim için tek

ve biricik kalkınma yolu «Kırmızı Pelikanlar»dır.

Yazımın yerine «Kırmızı Pelikanlar»ı koymayı akıl edenleri candan kutlarım.

Bir kuş vardır, adına pelikan derler.

Bu kuş için bir masal vardır.

Derler ki: Pelikan yiyecek bulamaz aç kalırsa, kendi gagasıyla kendi göğsünü deler, kendi kanını içer...

Derler ki: Âna pelikan aç kalan yavrularını doyurmak için, gagasıyla göğsünü deler, yavrularına yüreğini verir...

Kırmızı pelikan, kırmızı pelikan!...

Ey okurlarım, ey beni anlayanlarım, ey benim anladıklarım!

Biz, kendi kendimizi yiyoruz. Kalemimle göğsümü delip yüreğimi veriyorum size... Kalemimle kafamı delip beynimi sunuyorum size... Kalemimi canıma batırıp kanımla besliyorum yazılarımı...

Dün fıkramın yerinde çıkan kırmızı Pelikanlar, İngiltereli delikanlılarmış. İngiltere'de «İlk defa olarak jet yıldızı pilotlardan müteşekkil Kırmızı Pelikanlar ismi verilen bir takım seçilmiştir» miş... «Havada çeşitli ve başarılı akrobatik hareketler yapıyorlarmış» mış...

Doğrusu, bu bilgiler size çooook gerekliydi. Gördünüz ya, bu yeryüzünde neler varmış, neler

öğrendiniz, görüşünüz genişledi, anlayışınız açıldı, gözlerinizden zekâ kıvılcımları çakmaya başladı.

Birşey söyleyeyim size: Türkiye'de gerçekçi yazarların gazete sayfalarındaki yazı akrobatlığı, İngiltere'de Kırmızı Pelikanların havada yaptıkları akrobatlıktan çok, çok daha tehlikelidir. Heyecan duymak istemez misiniz? Konuklarınızla birlikte yemek sofrasında oturup, bir yazarın «Hain!» damgası vurularak cezaevine tıkıldığını tatlı tatlı söyleşmek, insanın içini ürpertir, tüylerini diken diken eder, ne zevk, ne zevk sayın bayanlar, baylar!...

Uygarlık dünyasının Akıl Çağı: «Düşünüyorum, öyleyse varım!» dır.

Türkiye'nin bitürlü kurtulmadığı Akılsızlık Çağı: «Düşünüyorum, öyleyse yokum!»dur. Akıl Çağında düşünen vardır, Akılsızlık Çağında düşünen yokedilir...

Bununla birlikte, koymadıkları fıkramın yerine, gazete sayfasından tombul poposunu sayın okurlara domaltmış çıplak bir karı resmi koymadıkları için de gazete ilgililerine teşekkür ederim. Hiç olmazsa, Kırmızı Pelikanlarla fıkramın boşluğunu doldurarak, yazıma saygı göstermişler, sağolsunlar!...

(«Yeni Tanin», 13 Haziran 1964)

SAĞOLUNUZ!

Sayın Okurlarım,

Lütfen bu yazımı bir fıkra saymayınız. Bu bir söyleşi, bir dertleşme olsun.

Onsekiz yıl önce bir gündü... Çok karamsar bir günümdü... Yasalı ve yasa dışı baskılardan bıkmış, usanmış, bunalmıştım. Ölümün aramızdan erken aldığı bir arkadaşım o gün bana şöyle demişti:

— Bu yeryüzündeki milyonlarca insan içinde güvenip sevebileceği bitek kişi bile varsa insanın, bu dünya güzeldir, insanlar sevgiye değer.

Söylenmemiş bir söz değildi. Ama bu sözlerle çevremi daha güvenli, daha aydınlık ve ışıklı bulmuştum.

Bu güzelim dünyayı çirkinleştirmeye, bu canım dünyayı yaşanmaz yapmaya çalışanlar arasında, elbet güvenip seveceğimiz bir değil, çok kişi vardır. Birbirimizin yüzlerini görmemişizdir, el sıkışmamışızdır, birbirimizi tanımıyoruzdur. Ama yine de düşüncemizin elleriyle dünyayı kucaklayarak bir kutuptan öteki kutba, Çin'den İspanya'ya dek dostlarımızla birbirimizi kucaklıyoruz.

Dünyayı yaşamaya değerli kılan, yeryüzünü güzelleştiren o tek insan, belki Türkiye'min harita-

sında bir kıyıda unutulmuş bir köyün öğretmenidir, belki bir Doğu Karadeniz ilçesinde bir aydındır, belki kovalanan Harlem'li bir karaderili, belki Yunanistan'da şarkılarını söyleyemeyendir, belki Hindistan'da aç ve işsizdir, belki Brezilya'da cezaevinde yalnızlığı içinde bilenmektedir, belki Almanya'da yumruğunu çenesine dayamış düşünmektedir.

Bu yeryüzünde yüzünü görüp tanımadan da güvenip sevebileceğimiz tek kişi bile varsa, insanlar sevilmeye, dünya yaşanmaya değer... Bu sözü sonraları iki yanlı olarak şöyle değiştirdim:

«Bu yeryüzünde güvenip sevebileceğimiz tek kişi bile varsa, ve bu yeryüzünde güvenip seni seven tek kişi bile varsa, canım insanlar sevilmeye, güzelim dünya yaşanmaya değer...»

0 karamsar günümden bu yana, onsekiz yıl geçti. Onsekiz yılda güvenip sevdiklerimizin, güvenip sevenlerimizin sayıları durmadan çoğaldı, durmadan arttık. Dünya her gün bir önceki günden daha yaşanılası, insanlar her gün bir önceki günden daha sevilesi oldular. Bunun böyle olduğunu iki ay süren hastalığım süresinde daha iyi anladım.

«Edebiyat yapmak» diye bir söz vardır hani. Bu söz gerçek edebiyatı değil de «yapma», «yapmacık» olanları anlatır. Edebiyat yapmıyorum: Hastalığımı iyi eden, ne doktorların bakımı; ne ilâçlar, haplar, iğneler... Sevgili okurlarım, beni asıl iyileştiren, mektuplarınız, telgraflarınız oldu. Her kelimesinden sevgi taşan, o duygulu, gönülalıcı, içten ve özden mektuplarınızla iyileştim. Dost ellerinizin sıcaklığıyla, görmeden bildiğim bakışlarınızla ağrılarımı sızılarımı dindirdiniz. Bizler, birbirimizi görüp

tanımadan da, düşüncelerimizde birbirlerini sevenlerdeniz, birbirlerine güvenenlerdeniz.

Her geçmiş olsun mektubunu okurken,

— Artık iyi olmalıyım, artık kalkmalıyım, artık yazmalıyım!... diyordum.

Her yazarın kendine göre güvendiği bir dayanağı vardır. Kimi, yasalara, sosyal sigortaya güvenir, yasalarla bağlı olduğu gazeteden onu atamazlar. Kimi, kelime cambazlığına, kurnazlığına güvenir. Kimi üslup cambazlığındaki ustalığına güvenir. Kimi, günebakan çiçeği gibi kalemini esen rüzgâra göre uydurmasına güvenir. Kimi, sırtını dayadığı iktidara, bir iktidar büyüğüne güvenir. Kimi, yarınını güvene almış olmasına güvenir.

Yazar olarak benim, bunlar ve bunlara benzer güvenilebilecek hiçbir dayanağım yok. Ama benim bunlarınkinin hepsinden çok daha güçlü bir dayanağım var: Sizler, okurlarım...

Yirmibeş yıldır hâlâ gazetelerde, dergilerde yazabilecek yer bulabiliyorsam, yazmam için çağrılıyorsam, bunu okurlarıma borçluyum. Sizler istediğiniz için bana gazetelerde, dergilerde yer veriyor, yazdırıyorlar.

Yirmibeş yıl öncesine göre çoğaldık, arttık.

Güvenip sevdiklerimiz varsa, sevip güvenenlerimiz varsa, doğru ve güzel işler için bu dünya, yaşamaya ve savaşmaya değer.

Sağolunuz sevgili okurlarım.

(«Yeni Tanin», 5 Ekim 1964)

HER DERDE DEVA EBEGÜMECİ

CHP. Ankara İl Kongresinde bir delege demiş ki:

— Herşeyden önce rüşvet ve suiistimal hastalığına bir çare bulmalıyız.

Belli ki çoook iyi niyetli ama, yalınkat düşünen bir yurttaşımız.

Rüşvet ve suiistimal hastalığından yakınanlara bir ilâç salık vereceğim, gerekirse kullanılır.

«Her hangi bir kimesne, tarif olunan işbu ilâcı istimal eyler ise, Bi-Iznil-Martavallî rüşvet hastalığından şifa ve suiistimal illetinden deva bulup pir ü pâk ola: Şöyle ki: kedinin değmediği ve itin siğmediği çayır çimenlik yerden toplanan beş kıyye ebegümeci, ördek gerisi değmemiş saf bir pınardan alınan su içine konula. Badehu zencefil, karanfil, bahrifilfil ve sağlam bir kefil, kırk dükkân artığı öksüz katığı, meyan kökü, ziftin peki ile halt edile. Bilâhare cümlesi kaynatılarak lapa haline getirile. Rüşvet alıp vermesi ve suiistimal yapması istenilmeyen kimesne çıplak neticesi üzerine işbu buğulu kaynar lapa üstüne oturtula. Öyle ki ebegümeci lapasının buğusu ağzından burnundan ve kulaklarından tüte. Ve ol kimesne canı yanıp acısından «ya dumbur, ya zumbur» deyu tesbih çeke. Her kim ki yedi gün

sıcak ebegümeci lapasına otursa bir dahî asla rüşvet alıp vermeye ve de suiistimal eylemeye. Ve eğer ki cümle memleket halkı rüşvet derdinden ve suiistimal illetinden halâs bulsun, istenildikte kâffesi kuyruğa sokulup çıplak neticeleri üstüne ebegümeci lapasına oturtula. Cümlesi bu dertten halâs ola. Mücerreptir. İnanmayan kâfirdir.»

Ne denli büyük bir iyi niyetle konuşurlar.

— Evvelâ rüşvet kalkmalı herşeyden önce efendim...

— Haklısınız beyefendiciğim, buyurduğunuz gibi rüşveti kaldırmalı bir, bir de efendim suiistimale mani olmalı...

— Çok doğru... Her işin başı ahlâktır efendim.

Yıllar yılı dinlemekten usandığımız bu gülünçlü - acıklı, yalınkat düşünceleri, yalnız ayaktakımı politikacılarından değil, Bakanlık sandalyesini doldurmuş olanlardan bile duyarız.

Pireleri yok etmek için, pireleri teker teker tutup gözlerine pire tozu ekmek neyse, «rüşvet kalkmalı...» filan gibi laflar etmek de odur.

Bir ülkede rüşvet ve suiistimal gelenek olmuşsa, gittikçe artıyorsa, yurttaşlar «rüşvetle yaptırılan iş, en ucuz iştir» demeğe başlamışlarsa, insanlar rüşvet alıp vermeyi gerçekte ayıplamaz olmuşlarsa, rüşvet alanı almak zorunda bırakıldığı için üstelik haklı buluyorsa... 0 ülkede toplumsal düzen değişmedikçe, rüşvet de, suiistimal de kalkmaz.

İşte 27 Mayıs oldu. 27 Mayıs'tan önce bankalar

bazı kişilere karşılıksız milyonlarca lira kredi veriyormuş. Şimdi de veriyor. Toplumsal düzen değişmedikçe de 27 Mayıs değil, 27 bin kere 27 Mayıs olsa «âlem yine ol âlem, devran yine ol devran»dır.

Ve elbette bu bozuk düzen içinde, rüşvetin, iltimasın, suiistimalin ilâcı ebegümeci lapası buğusuna oturmaktır.

(«Yeni Tanin», 7 Temmuz 1964)

YERİNDE SAAAY!...

Binbaşı Hadi Bey'in sesi yirmi beş yıldır kulağımda. Okul bahçesine toplanırdık. Yiğit bir adamdı. Komut verirken boyu, bir boy daha uzardı. Tok, sert sesiyle gürlerdi:

— Merasim geçişiii... Alaaay!... Yerinde saaay!... Marş!...

Bu ses, karşı dağlarda yankılanırdı. Şimdi de bu komut böyle midir, bilmiyorum.

— Merasim geçişiii...

Dikkat kesilirdik.

— Alaaay!

Tetikteyiz.

— Yerinde saaay!...

Ayaklarımız hazır. Çok keskin bir sesle,

— Marşşş!...

Der demez, kalçadan adımlar çıkarırdık ama, ayaklarımız kalktığı yere konar, bir adım ilerlemez, yürümez, olduğumuz yerde yürürmüş gibi yapardık: Rap, rap rappp...

«Tarih tekerrürdür» der dururlar. Bu bilim dışı yargı, bizim tarihimize bakarsanız doğrudur. Bizde tarih durmadan tekerrür ediyor. Gerçekte bu yeryüzünde olan bir olay, yeni baştan bir daha olmaz, ola-

maz. Her oluş, akıp gider, ne durdurulur, ne de geriye çevrilir. Ama bu gerçekte böyledir. Bir toplum gerçeklere aykırı, gerçek dışı bir yaşayış içindeyse, bitevilik sürer, yerinde sayar durur. Yaşamak; ilerlemek, yürümek demektir. Bir toplumda «tarih tekerrür ediyor»sa, o toplum ilerlemiyor, başka bir deyişle yaşamıyor, demektir.

Tarihimizi okuyup, eski olayları öğrendikçe şaşıyoruz:

— Aaa, tıpkı şimdiki gibi. Aaa, tıpkı tıpkısına bugünkü gibi...

Son yüzyıllık tarihimizde tıpkı bugünkü gibi olmayan, bizi şaşırtmayan kaç olay var?

1946 yılını düşünebilir, yeniden yaşayabilir misiniz? Bu, çok zordur ama 1946'yı yeniden yaşamaya çalışalım. O 1946 yılında muhalif gazeteciler ellerine kelepçe vurulup hapse atılıyordu. Muhalif gazeteler kapatılıyordu. Muhalifleri polis izliyordu. Muhalifler konuşturulmuyordu.

Biz o 1946 yılını yaşarken biri çıkıp da şöyle deseydi:

— Ey yurttaşlar, gün gelecek, bugünkü millî şef İsmet İnönü, kucağında torunu, damadını görmek için hapishane kapılarında bekleyecek...

Bu sözlere inanır mıydınız? 1946'yı iyice düşünüp, öyle söyleyiniz, inanır mıydınız bu sözlere? O zamanki yirmi dört milyon Türk içinden, bu sözlere inanacak yirmi dört kişinin çıkacağını sanmam. Böyle bir söz söyleyene hepimiz,

— Deli... Şu delinin zoruna bak! derdik.

Ama bakınız, bugün akıllıların dediği çıkmadı ama delinin söyledikleri gerçekleşti. İşte bu «ta-

rihin tekerrürü»dür. Karılarımızın, analarımızın, babalarımızın, kucaklarında çocuklarımız, bizimle görüşmek için bekleştikleri hapishane kapılarında, bugün İsmet İnönü, yetmişbeş yaşında kucağında torunu, damadıyle görüşmek için bekliyor.

Bugün yine gazeteler kapatılıyor, mahkemeye verilen, cezaevlerine sokulan gazeteciler, tarihimizde rekor kıracak sayıya yükseliyor. İktidar partisi kongrelerindeki konuşmalar, hoparlörlerle yayılırken, muhalif parti kongrelerinde hoparlörler sökülüyor. Dün, muhalif ileri gelenlerini kollamak, izlemek için iktidardan buyruk alan polis, bugün, dün kendisine buyuranları izliyor, onların ardına düşmüş. Ve... en önemlisi, İnönü'nün dokunulmazlığının kaldırılması isteniyor.

Bu ortamda, bu koşullar altında başımıza neler gelebileceğini düşünelim.

Bütün bunlar, dün de olduğu gibi, demokrasi adına yapılıyor. Şimdi, elinizden geldiğince, 1946 yılını yeni baştan yaşamaya çalışınız. İçinizde en karamsarınız bile, bugün şu olup bitenlere o zaman söylense, inanır mıydı? En başta ben inanmazdım. Ama oldu. İşte buna «tarih tekerrür ediyor» deniyor. Bir yerde tarih tekerrür ediyorsa, orada yaşayanlar bir adım bile ilerlemiyorlar, demektir.

Kulağımda Binbaşı Hadi Bey'in sert komutu:

— Merasim geçişiii... Merasim alayın... Yerinde saaay... Marşşşş!...

Rap, rap, rapp!... Şu rap - rap seslerini duyan, ayaklarımızın çıkardığı tozu dumanı uzaktan gören de bizi yürüyor sanır. Oysa biz, bütün çabamızla tarihi tekerrür ettirmeye çalışıyoruz, Nice zorlansa

tarih tekerrür etmez. Baylar, boşuna zorlanmayın. Ne zorlu kişilerin başlarına gelenlere bakınız. Dünü bir daha yaşatmak isteyenler, yarın kendileri bugünü yaşamak zorunda kalırlar.

(«Akşam», 27 Nisan 1959)

ALACAKARANLIĞA İLENÇ

Olmaz ol alacakaranlık! Yerin dibine bat alacakaranlık! Evin ocağın sönsün alacakaranlık! Unulmaz dertlere düşesin de sürüm-sürüm sürünesin alacakaranlık! Başın kelola! Gözün körola! Dilerim, ettiğini bulasın, kan kusasın... Sancıdan, sızıdan inliyesin! Canalıcıya can vermiyesin!

Niçin böyleyiz? Niçin geri kalmışız? Niçin yabanlara, ellere gereksinmişiz? Yabancılara elavuç açmışız, çünküüüü, bütün bunların sorumlusu, suçlusu: Alacakaranlık...

Alacakaranlık, ne karanlıktır, ne aydınlıktır; ikisi ortası, aydınlıktan uzak, daha çok karanlığa yakın...

Alacakaranlıkta görüyorum sanırsın, ama göremezsin... Duyuyorum sanırsın, ama duyamazsın... Anlıyorum sanırsın, ama anlayamazsın... Biliyorum sanırsın, ama bilemezsin... Görür gibi olup göremediğim, bilir gibi olup bilemediğim, hep alacakaranlık yüzünden...

Alacakaranlık bir kandırmacadır, aldatmacadır, yutturmacadır, oyalama, gözboyamadın

Bir toplum için en koyu karanlık bile, alacaka-

ranlıktan çok daha yararlı, çok daha iyidir, çünkü insanlar, insan oldukları için, sonsuzcasına o karanlıkta kalamazlar da, günün birinde,

— Aydınlık isteriz! Işık isteriz! diye bağırırlar, aydınlığı yaratırlar, aydınlığa koşarlar.

Karanlık, gecedir, her gecenin de bir sabahı olur. Ama alacakaranlıkların hiç yoktur sabahı, bir sürüncemedir, sürer gider...

Alacakaranlıklığın pisliği, belâsı yüzünden, insanın karanlığa övgüler düzesi gelir, «Gel ey karanlık gel ki ardından aydınlık da gelsin, gel!» diye bağırası, yalvarıp yakarası gelir...

Ne aydınlık, ne karanlık... Varsa da yok... Yoksa da var... Var gibi de yok, yok gibi de yine var...

Kanunlar hem var, hem yok... Kimine var, kimine yok. Kimi zaman var, kimi zaman yok. Kimi yerde var, kimi yerde yok...

İnsan hakları derler. Hani varımsı da yokumtrak...

Demokrasi; demokrasisimsi...

Sosyal adalet; sosyal adaletimsi...

Varımtrak yokumsu... Tatlımtrak acımsı... Salımtrak ama çarşambamsı... Batılımsı da doğulumtrak... İlerimsi de biraz gerimtrak...

Türkiye, gerikalmış bir ülke, ama Asya'daki, Afrika'daki gerikalmışlardan en büyük ayrıdı, alaca-

karanlık içinde oluşudur. Öbür geri kalmış ülkeler karanlık içinde olduklarından, çok daha geri kalmış oldukları halde, aydınlığa kavuşmaları çok daha kolaydır, kolay oluyor, kolay olmakta...

Başlarından, içlerinden, sömürgenleri atar atmaz ulusal kurtuluş savaşlarının hemen ardından aydınlığa geçebiliyorlar. Oysa Türkiye, kırk yıl önce emperyalizme karşı kurtuluş savaşını veren ilk ülkeyken, bugün hâlâ gerikalmışlıktan kurtulamamıştır. Bu durum, Türkiye'nin özelliğidir. Bu bakımdan Türkiye, tek ve özgün örnek, bir eşi benzeri daha yok... «Biz bize benzeriz» yargısı, tastamam bize uygun, yerinde bir sözdür. Bizim aydınlığa, ışığa kavuşmamız karanlıktakilerden çok daha zordur. Çünkü, alacakaranlık insanlara karanlığın «aydınlıktır» diye yutturulmasıdır: Karanlığımsı da aydınlığımtrak...

Karanlık, aydınlığın düşmanıdır, alacakaranlık hiç birşeyin ne dostu, ne de düşmanıdır. Alacakaranlık ne tezdir, ne antitezdir, ne sentezdir, o bir allanın belâsı pis bir şeydir.

Olmaz ol alacakaranlık! Yerin dibine bat da bir daha çıkma!

Gel ey aydınlık, gel!

(«Yeni Tanin», 30 Mayıs 1964)

KIRKSEKİZ SAAT BEKLETİLEN GEMİ

Dünya tarihinin en alçakça yargılamalarından biri, belki de başlıcası Mithat Paşa'nın yargılanışıdır. Bu davanın acı sonu ve o korkunç siyasî cinayet, satılmışlarının bu siyasî davada oynadıkları alçakça rol bir yana, bu eski olayda beni ençok üzen, Ahmet Mithat Efendi gibi Türk romanına yol açan büyük bir yazarın, yazılarıyla Abdülhamit'i desteklemiş, bu büyük canîyi haklı göstermeye çalışmış olmasıdır.

Bilindiği gibi, Anayasa «Teşkilât-ı Esasiye Kanunu» yapıcısı Mithat Paşa, Yıldız'daki uydurma mahkemede, kiralık yargıçlar önünde, yapma ve uydurma suçlardan mahkûm edilir. Sonradan boğdurulacağı zindanına, sürgün edilecektir. Bir gemiye bindirilir, gemi kalkar... Ama Boğaz'dan dışarı çıkmaz. Kızkulesi önüne gelince demir atar, durur. Kırksekiz saat burada yatar gemi, ondan sonra yolalır. Meraklı birkaç kişi, geminin neden Kızkulesi önünde demirleyip kırksekiz saat kaldıktan sonra yola çıktığını bitürlü anlayamamıştır. Pek öyle üstünde durup düşünen de yok ya... Mithat Paşa kimdir, ne yapmak istemiştir, Abdülhamit ona neden kızmıştır? Bütün bunlar kimin umurunda... Ama yine, ne de olsa birkaç meraklı var. Mithat Paşa'nın bindirildiği gemi-

nin kazanı mı patladı, makinası mı bozuldu, daha yolun başında dibi mi delindi? Nedir, ne oldu da gemi birkaç yüz metre açıldıktan sonra kırksekiz saat Kızkulesi açığında demir atıp durdu?

Yakınlarından olanlar, bir yolunu bulup uygun biçimde bunu Abdülhamit'e sormuşlar. Padişahların en işkillisi ve en kurnazı olan Sultan Abdülhamit şu cevabı vermiş:

— Mithat Paşa'nın uğruna kendisini feda ettiği millet, bakalım onun için ne yapacak, Mithat Paşa'yı kurtarmaya çalışacak mı, diye merak ettim de, bunu anlamak için gemiyi hareket ettirdikten sonra Kızkulesi önünde kırksekiz saat beklettim.

Mithat Paşa'yı, milletinin Anayasayla yönetilmesini istediği için, boğdurulacağı zindanına götürecek olan gemi, kırksekiz saat değil, kırksekiz gün Kızkulesi önünde demirli kalsa, kimsenin kılının kıpırdayacağı yok: Sağır bir ortam, sağırlaştırılmış bir ortam, vurdumduymaz olmuş bir ortam... Tanrının yeryüzündeki gölgesi «Zillullah-ı fil-âlem» olan Sultan Abdülhamit bunu çok iyi biliyor. Biliyor ama, işkilli ve kurnaz olduğu için, bir kez daha denemek, anlamak istiyor.

Mithat Paşa'nın hapsedildiği gemi, Kızkulesi önünde demirliyken, gazeteler bu karara karşı yayın yapsalar, İstanbul'da küçük bir kıpırdanma, başkaldırma, ayaklanma başlangıcı olsa, kurnaz padişah, Mithat Paşa'yı Taif zindanına göndermekten vazgeçecek. Ya bir aff-ı şahane, ya bir karar değişikliği... Ama, Mithat Paşa'nın uğruna kendisini feda ettiği milletten hiç bir ses yok... Tersine, kiralık, satılık kalemler, hem de en büyük tanınanları, en ünlüleri.

sözde kanun yoluna sokulmuş, bir meşru biçim verilmiş bu eşsiz siyasî cinayeti savunmakta, onun doğru olduğunu millete ispata çalışmaktadırlar.

Kısaca anlatmaya çalıştığım, ortamın sağırlığını gösteren bu olay, beni çok düşündürür. Mustafa Kemal'i düşünürüm; milletinin kurtuluşu uğruna yalnız rütbelerini, nişanlarını saltanatın suratına çarpan değil, canını ortaya koyan Mustafa Kemal'i... Makam-ı saltanatın elinde Mustafa Kemal'in idamı için ölüm fermanı vardır. Osmanlı Müslümanlığının en ulu, en yüce din adamı olan Şeyhülislâm, Mustafa Kemal'in idamına fetva vermiştir.

Biliyorum, pek çokları şimdi söyleyeceklerime sinirlenecekler, kızacaklardır. Bir varsayım olarak şöyle tasarlıyorum: İdamına fetva verilmiş Mustafa Kemal'i padişahçı ve emperyalist uşağı Kuva-yi inzibatiye ele geçirip yakalamış olsaydı; Mithat Paşa'yı hapsettiği gemide İstanbul Limanında kırksekiz saat bekleten Sultan Abdülhamit gibi, Sultan Vahdettin de Mustafa Kemal'i darağacına göndermeden, bakalım ne olacak diye kırksekiz saat, kırksekiz gün, kırksekiz hafta bekletseydi, ne olurdu, dersiniz? Uğruna canını koyduğu insanlar, Mustafa Kemal için ne yaparlardı?

Bu varsayımın pek çok kişinin canını sıkacağını biliyorum. Başka birşey, bir başka varsayım daha söylemek isterim. Mustafa Kemal'in idam fetvasına meşihat mührünü basmış olan din adamı, bugün aramızda yaşayabilmiş olsaydı, herkesten çok Atatürkçü kesilecek ve herkesten çok, «Atam sen ölmediiin, kalbimizde yaşıyorsuuuun!» diye bağırmaktan sesi kısılacaktı.

Toplumumuz, bugün Mithat Paşa dönemi sağırlığından ne oranda bir duyarlığa gelmiştir?

Sağır bir ortam... Ama gerçek ulusseverler ortamın sağırlığına kızmazlar, bilinçle duyarlı bir ortam yaratmak için yine de çalışırlar.

(«Yeni Tanin», 9 Temmuz 1964)

TATLİ DÖNEMEÇ

İnsanın canı durup dururken turşu ister, tatlı ister. Bu iç istek, vücudun duyduğu gereksinimden ileri geliyormuş.

Kanda tuz azalmışsa insanın canı tuzlu yiyecek çekermiş. Toplum da böyle... Okurların kafasında bugün çözümlenmesini beklediği bir sürü sorunlar yığılı dururken, gönül eğlendirici yazılar istenmiyor artık.

Toplumlar, tarihlerinin dönemeç yerlerine geldiler mi, halk düşünmeye durur. Gazeteler, bugüne dek konuşulması bile korku veren konularla dolup taşıyor: Gecekondu sorunu, denize akan topraklar, ormansızlık, açlık, plan, üretim, üleşim... Toplumsal yapımız nedir? Üretim ilişkileri toplumun ana ve yan çelişkileri... Fıkra yazarlarımızın incir çekirdeğini doldurmaktan vazgeçişleri de bu yüzden; yoksa bilgiçlik taslamak isteyişlerinden değil bu çabaları...

Ne var ki piyasa çok düşük. Yüksek Ticaret Okulunda, İktisat Fakültesinde okutulan bir genel iktisat kitabını eline geçiren ömrü boyunca fıkralar yazabilir. Bu yazdıklarını, o okulların sınavlarında söyleseler sınıfta çakarlar ama, ortalık öylesine boş ki, böyle yazarlara «Amma biliyor, amma zekî...» deniliyor, bugün.

Evet toplumca tarihimizin tatlı dönemecine geldik. İşler iyiden iyiye ciddileşti.

Şimdilerde kaloriferlerin ılıklaştırdığı parlak salonlarda yüksek sosyete hamfendileri bile dedikoduları bıraktılar da sosyalizm üstüne söyleşiyorlar. Bu, yalnız bizim toplumumuza özgü bir durum değil, dönemece gelmiş bütün toplumlarda da böyle olmuş.

Bugünkü Türkiye'de sosyalizm nasıl daha yeni yeni konuşulabilir olduysa, on sekizinci yüzyılın ortalarında da Fransa'da, İngiltere'de iktisat ilmi daha yeni yeni duyuluyordu. Fransız Fiziyokratlarının kitaplarıyla, konuşmalarıyla ekonomi öyle moda olmuş ki, herkes söze «Ekonomi politik...» diye başlar olmuş.

Ricardo, İngiltere'de servetin bölüşülmesi üstüne kuramlarını yayarken, İngiliz zenginleri, İngiltere'nin soylu kişileri, bu konuları pek çekici, pek tatlı bulmuşlar. Tıpkı şimdi bizde yüksek sosyete çevrelerinde bile sosyalizm üstüne söyleşildiği gibi...

Ricardo'nun çağdaşlarından Miss Edgeworth, bu durumu bir mektubunda şöyle anlatıyor:

«İktisat ilmi öyle moda oldu ki, kibar hanımefendiler kızlarına mürebbiye tutmadan önce, mürebbiyelere iktisat ilmini öğretip öğretemeyeceklerini soruyorlardı.»

Demek o çağda İngiltere yüksek sosyetesinin bilgiç kızları,

— Ekonomi Politik'te, Ricardo'nun değer kuramına göre... diye söze başlayıp, bekâr centilmenlerin gönüllerini çekiyorlarmış.

Şimdi bizim gazetelerde «Sosyalizmi bilen bir mürebbiye aranıyor» diye ilânlar görürsem hiç şaşmam.

Bu işler böyle böyle başlıyor. Başka yerlerde de böyle olmuş...

Evet, evet, tarihimizin tatlı dönemecindeyiz. İşler iyice ciddileşti...

(«Tanin», 18 Aralık 1961)

HER BOYAYA BOYANDI FISTIKÎ'YE DAYANDI

Son otuz yılda acaba bizim polislerin elbiseleri kaç biçime girdi, kaç renk değiştirdi? Mavi, havaî mavi, lâciverdi, barutî, dumanî, hakî, hristaki, neftî, ziftî, grî, filizî, cevizî, beyzî, beyazî, morî, patlıcanî, limonî, kavunî, portakalî, şeftalî...

«Her boyaya boyandı, fıstıkîye dayandı!» derken, şimdi de Emniyet Genel Müdürü Demir Ahmet diyor ki:

— Polis elbiseleri limon küfü renginde olacak!...

Niçinmiş peki? Niçinini de söylüyor Demir Ahmet:

— *Geçmiş hâdiseler dolayısı ile halkın polise karşı olan allerjisini silmek için renk ve şekilde değişiklik yapmak mecburiyetindeyiz.*

Bu Demir Ahmet var ya, Demir Ahmet... Ölüyü güldürür. Yalnız güldürmez, eskiden ölüye opera bile söyletirdi. Biçimsel de olsa demokrasiden sonra:

Eski çanlar bardak olduğundan,

Çanlara ot tıkandığından,

Boruları ötmez olduğundan, ötse de «dooo!» sesi vermeyip, ancak «siii!» diye fısıldadığından, o eski alaturka operaları söyletemiyorlar.

«Geçmiş hadiseler dolayısı ile halkın polise duyduğu allerji silinecek!...»miş.

Hani «Alavere dalavere, Kürt Memet nöbete!» derler ya...

Hani bir büyük suçta en sonunda, ya kapıcı, ya odacı sorumlu gösterilir ya...

İşte tıpkı öyle: Halkın polise allerji duymasının nedeni zavallı dar gelirli polislermiş. Hattâ onlar bile değil de, giydikleri elbiselerin rengi. En sonunda sorumluyu buldular, caniyi yakaladılar; aşkolsun, Emniyet Genel Müdürüne...

Polis kimseden emir almadan kendiliğinden mi kötü işler yaptı da, halkta polis allerjisi oldu?... Demek bazı renk elbiseler insanın huyunu değiştiriyor... Doğrudur, azgın boğalar kırmızı gördüler mi kudurur, saldırırlar... Daha geçenlerde İçişleri Bakanı, «Yurttaşı dövmeyin!» diye polislere genelge gönderdi. Polis dayağı, Türkiye'nin geleneksel derdidir. Evet ama, üstlerinin buyruğu olmadan soluk alamayan polisler, yönetmenleri istemese, buyurmasa, niçin yurttaşa kendiliklerinden kötü davransınlar?

Halkın polis allerjisini silmek için polise limonî-küfî elbise giydiren Demir Ahmet, acaba kendisi ne renk elbise giyecek diye çok merak ediyorum.

Beyinleri küfî, bedenleri bukalemun? renkli olanlar yerli yerinde dururlarken, polislere limonî-küfî elbise giydirmişsin, şeffaf naylonî elbise giydirmişsin neye yarar?

Polisin, yıllar yılı baskısı altında ezilmiş olan ve Türkiye'yi Türkiye yapan, gerçek sanatçı aydınlardan biri olan Halikarnas Balıkçısı'nın (Cevat Şakir) çok güzel bir uydurması vardır, şöyle anlatır:

— Birgün İzmir'de dağlarda geziniyordum, yolum bir ormana düştü. Bir de ne göreyim, dallar arasından: birçok yırtıcı hayvan, kurdu, parsı, ayısı, hepsi, orda değil mi? İnsan olduğumu anlarlarsa beni parçalayacaklar... Hemen aklıma bir çare geldi. Cebimden mendilimi çıkarıp yüzüme örttüm. Yapraklı dallardan da başıma bir külah yapıp geçirdim. Bir koca dal koparıp bacaklarımın arasına aldım. Cıgarayı da yanar yanından ağzıma sokup, çocuklar gibi tahta atımın üstünde sıçrıya sıçrıya, «puff pufff!» diye cıgaramın dumanını savura savura, o yırtıcı hayvanlar arasından geçip gittim. İnsan olduğumu anlamadılar. Beni hiç görüp bilmedikleri bir hayvan sanıp şaşırıp kaldılar...

Polis limon küfü renkli elbise giyecek de ne olacak? Halk polisi tanımayacak mı? Yoksa yurttaşlar, «Aman ne büyük değişiklik!...» diye polislerin boynuna mı atılacak!

Halktaki polis allerjisini silmek için, onlara başka bir değişiklik salık vereyim:

Önce emir versinler, polisler ağızlarına cıgara alıp ormanda kalsınlar, «puuf.. pufff!...» diye dumanlar savurarak, amuda kalkmış olarak, elleri üstünde yürüsün ve görev yapsınlar... Belki o zaman halk tanımaz,

— Aman ne değişiklik!... Zihniyet değişikliği dediğin de işte böyle olur... diye şaşar kalır.

(«Yeni Tanin», 16 Temmuz 1964)

JAPONYA GEZİSİ

Bizim Dışişleri Bakanı, bazı istek ve dileklerde bulunmak için Tokyo'ya geldiğinde, daha uçağın merdiveninden inerken en geniş gülümseyişle yüzünü süslemişti ve gazete fotoğrafçılarının çakan flaşlarına gülücükler dağıtmaktaydı.

Bize göre, bütün Japonlar aynı torna tezgâhından bir model üzerine çıkmışlar gibi birbirlerine benzerler. Onların söylediğine göre, biz de onlara öyle gelirmişiz. Ama bizim, bir Japon'u öbüründen ayırt etmemiz zordur. Bizim Dışişleri Bakanı da, karşılayıcılardan hangisinin Japonya Dışişleri Bakanı Kişi Alisi olduğunu kestirmeye çalıştıysa da, bir terslik oldu, iki kolunu açarak önüne ilk gelen Japon'u kucaklayıp yanaklarından öpmeye başladı. Borç istemeye gelenlerin bütün içtenlik gösterilerini yapıyordu.

— Nasılsınız ekselans? deyince, şaşıran Japon, bu uçağın pilotu olduğunu açıklamak zorunda kaldı.

Dışişleri Bakanı, diplomat zekâsıyla lafı çevirip,

— Affedersiniz, ben sizi uçağın hostesi sandım da birden, onun için sarılıp öptüm... diye espriler yaptıktan sonra ekledi:

— Bizi buraya kadar sağ-salim getirdiğiniz için.

müsaade ediniz de, sizi bir daha öpeyim, ne olur... dedi.

Japon pilot da, büyük olgunlukla,

— Peki, olur... dedi.

Bakan, Japon Dışişleri Bakanı Kişi Alişi diye gözüne kestirdiği iki kişinin daha özdenlikle üstüne atıldıktan ve yanıldığını anladıktan sonra, birden dönünce, sol gerisinde beni gördü. Ben de çekik gözlerim, çıkık elmacık kemiklerim, kısa boyum ve sakin huyumla Japonlara benzediğimden, artık şaşkınlığından mı, deminden beri bozulduğundan mı, yoksa beni gerçekten Kişi Alisi sandığından mıdır, nedir, birden sıkı sıkı boynuma sarılıp öpmeye başladı. Fransızca,

— Nasılsınız ekselans? dedi.

Kendimi kollarından kurtarıp, üstüme atılınca sendelediğimden, ben de ona Türkçe,

— İşte görüyorsunuz halimi, yuvarlanıp gidiyorum... deyince, gözlerini açarak,

— Ne zaman Türkçe öğrendin ekselans? dedi.

— Tam zamanını kestiremem ama, dedim, elli yıldan çok oluyor Türkçe konuşurum, anadilimdir...

— Yaaa... Demek anneniz Türk, babanız Japon, siz de bizden sayılırsınız... dedi.

Türk olduğumu söyleyince, bozuntuya vermemek için,

— Vatandan uzak bir yerde iki Türkün karşılaşması ne sürpriz! Gel! Bir daha kucaklaşalım. Vatanı özledim. Vatan kokuyorsun... dedi.

Ben de otele yerleşince hemen yıkanacağımı söyledim ve yapılacak Boğaz köprüsü için kendisiyle birlikte gelen kurulun üyesi olduğumu fısıldadım.

— Japon makiyaji mı yaptın, nedir... Ne kadarda Japon'a benziyorsun! dedi.

Buraya gelmekten asıl maksadımın, Madam Batter Flay'a kazık atan Amerikan deniz subayından intikam almak olduğunu söyledim.

— Sen önce, bizim kızların Amerikan çavuşlarından intikamını al da hele... dedi.

— Sizin Dışişleri Bakanı olarak, böyle konuşmanız, bizim Nato'daki yerimizi sarsmaz mı? dedim.

— Bırak gevezeliği de, şu Kişi Alisi hangisi, onu bulalım... dedi.

Bu sırada, Japonya Dışişleri Bakanı Kişi Alişi, birkaç kişiyle birlikte Çağlayangil'e doğru geldi. Daha önceden tanışık olduklarından büyük bir içtenlikle el sıkıştılar. Çağlayangil, şirin görünmek için diplomatik bir şaka yaptı:

— Yahu ekselans, bu sizin Japonya da çok uzak yerdeymiş...

Esprinin inceliğini anlayamayan Kişi Alişi,

— Nereye göre uzak? Bize çok yakındır... dedi.

Çok gizli tutulan görüşmelere ben de katıldım. Toplantıda, Kişi Alisi, bizim Bakan'a göz kırparak, benim için, bu da kim, gibilerden bir işaret çakınca, bizimkisi,

— Yabancı değil, o da bizdendir... dedi ve arkadan hemen bir diplomatik soru daha patlattı:

— Eee, dostum, buralarda havalar nasıl gidiyor?

— Görüyorsunuz, ılımlı ve yumuşak... Ya sizde havalar?

— Çok karışık esiyor, bir sağdan, bir soldan... Kuzey rüzgârları bizi korkutuyor... Hapşuuu... Baksanıza, üzerinize afiyet, nevazil de oldum...

— Hıımmm... Anlıyorum... Yoksa sert fırtınalardan sallanıyor musunuz?

— Sallanıyoruz ama, sıkı tutunduk, düşmeyiz... Bizde, ölmek var, düşmek yok...

Görüşmeler bu yolda pek diplomatik geçiyordu. Bakan, bu sorulardan esas maksada giremeyince, başka bir diplomatik yol denedi:

— Dünyanın durum-vaziyetlerini nasıl görüyorsun ekselans?

— Nâzik... Hergün bu nezaket artıyor.

— Ben de nezaketi severim ama, doğrusu nezaketin bu kadarı da artık züppelik...

Konuya girmek fırsatını yakaladığı için, Çağlayangil birden.

— Hazır konu açılmışken, dedi, şu bizim köprü işini konuşsak... Biz, iki kıtayı birleştirmek istiyoruz.

— Ne diyorsunuz? Yoksa Avrupa'yla Amerika'yı mı birleştireceksiniz?

— Hayır, Asya'yla Avrupa'yı...

— Önce iki yakanızı birleştirseniz...

— Tamam... Üstüne bastın ekselans... Biz de İstanbul'un iki yakasını bir araya getirmek için, Boğaz'da köprü yapmak istiyoruz da... Bu iş için herşeyimiz var, yalnız bir küçücük şeyimiz eksik: imkân... Bu imkânı da siz verseniz...

— Nasıl ödeyeceksiniz?

— Haaa, sahi yahu... Alacağımız para bir de ödenecek değil mi? Bak, bunu hiç düşünmemiştim. Köprüden gelip geçenden para alır, size öderiz.

— Ya kızıp da geçmezlerse köprünüzden?

— Daha iyi... O zaman da köprü eskimez.

Biz, yeni planımıza göre, geçenlerden beş, geçmeyenlerden on lira alacağız.

— Neden?

— Geçselerdi, bize ne? Biz köprü yapmışız, ister geçsin, ister geçmesinler...

Kişi Alişi, diplomatik bir duraksamadan sonra,

— Düşünelim... dedi.

Diplomat sözlüğünde «düşünelim» demek, «bu iş yattı» anlamına geldiğinden, bizimkisi,

— Bize ne salık verirsin ekselans? diye sordu.

Kişi Alişi,

— Allah bir kapıyı kaparsa bir kapıyı açar, dedi, başka kapılara bakın... Bir de Topkapı'ya, Mevlanakapı'ya, Azapkapı'ya gidin...

İzzet ü ikbal ile ayrıldık.

(«Günaydın», 16 ve 17 Ocak 1969)

MANDA VE İNEK

Beni yeni Amerikan Büyükelçisi Bay Komerle tanıştıracak olan dostumla, elçilik binasının bahçesine girmiştik. Elçilik binası, kimi Amerikan ve eski Fransız macera filmlerindeki, arap çölünde üç hurma ağacının arasına oturtulmuş yapılara benziyordu. Arkadaşım,

— Bu bina yapılmadan önce, dedi, Amerikan dışişlerinin Türkiye hakkında pek bilgisi yokmuş. Ankara'yı çöl sanıyorlarmış. Amerika'daki mimar da, çöle uygun bir bina projesi çizmiş... derler. Yine derler ki, bu bina, çöle uygun bir bina olduğundan, burda görevli Amerikan memurları, yıllarca, aylıklarından başka ayrıca bir de çöl tazminatı almışlar, ta ki Amerikalılar Ankara'nın çöl olmadığını anlayana kadar... Artık, çöl tazminatı almak için mi binayı böyle yapmışlar, yoksa böyle yaptıkları için mi çöl tazminatı almışlar, orası belli değil...

— İnanmam, dedim, bunlar, solcuların uydurmalarıdır.

Yanına vardığımızda, sayın Komer, bilinen, klasik Amerikan oturumundaydı; yani, otururken, ayakları kafasından biriki karış yukarda bulunuyordu.

Amerika'nın en büyük casusluk örgütü CİA'nın

büyük bir görevlisiyle konuşurken, ağzımdan Türkiye'nin bazı sırlarını kaçırırım diye tetikte duruyordum. Bay Komer,

— Biz Amerikalılar prensip sahibiyizdir, dedi.

— Ne gibi? dedim.

— Diyelim, 1919 yılında herhangi bir ülkede manda yapmak istedik de, yapamadık. Kararımızdan vazgeçmeyiz, elli yıl bekledikten sonra, orda manda'nın biçimini değiştiririz.

— Mandanın biçimi değişince ne olur?

— İnek... Maksat sağmak değil mi, manda olmayınca inek olur.

Manda yapmışlar, inek yada deve yapmışlar, bunlar beni ilgilendirmediğinden başka konuya geçtim:

— Ekselans...

— Efendim.

— Amerika, bizim hükümetin en büyük destekçisi olduğu halde, niçin Boğaz köprüsüne yatırım yapmadınız da, bizim zavallı dışişleri bakanımız Çağlayangil'imizi, köprü parası için taa Japonya'lara kadar yordunuz?

— Sanıldığının tersine Amerikan idaresi yatırımcı değil, kaldırımcıdır. Kaldırımcı ne demek bilir misiniz?

— Bilirim. Cazaevlerinde çok gördüm: Dızdızcı, tırnakçı, gece işçisi, söğüşçü, babacımcı, üçkâğıtçı, kaldırımcı...

— Oooo, siz de kültürlüsünüz. Biz, üç dolar yatırdık mı, otuz dolar kaldırabilmeliyiz. Köprüye yatırım, kaldırımcılığa uymuyor.

— CİA'den olduğunuz söyleniyor, doğru mu?

— Yoksa siz de solcu musunuz?

— Aman ekselans, adamı güldürmeyin... Bişey daha öğrenebilir miyim? Diyorlar ki Amerika'daki Hürriyet heykeli bile, Amerika'ya yüzünü değil de arkasını dönmüş; Amerikalılara değil, dargın dargın denize bakarmış. Neden acaba?

— Gayet tabîî değil mi? Heykel, Amerikalıların yüzüne baksın diye, heykeltıraş Amerika'yı heykelin önüne getiremezdi.

Birden Sayın Komer,

— Siz rüya görüyorsunuz... dedi.

— Evet... dedim, hemen uyandım.

(«Günaydın», 21 Ocak 1969)

ADI BAYRAM OLUNCA

Söze «Bizim zamanımızda...» diye başlayanlara bayılırım.

Bizim zamanımızda bir Bayram vardı, âdembaba koğuşundandı. Birgün bu Bayram, âdembaba koğuşunun penceresinden, cezaevinin bahçesinde volta atan bir arkadaşına bağırıyordu:

— Ulan gelsene artık... Vakit tamam... Hadisene be şeyoğluşey!

Kış güneşinin aldatıcı sıcağında birazcık sırtını ısıtmak istediği için, cezaevi avlusunda volta vuran adam, Bayram'ın çağırmalarına boşveriyordu.

Bayram'ın onu neden çağırdığını, neden kendisinin aşağı inemediğini sonradan öğrenmiştim. Yarı çıplak oldukları için adlarına âdembaba denilen ellidört tutuklu bu koğuşta balık istifi yaşıyordu. Bu ellidört âdembabanın yirmibeş Pantalonu vardı. Koğuşta çulçaput sarınarak pantalonsuz oturabilirlerdi, ama bahçeye pantalonsuz çıkamazlardı. Onun için bu yirmibeş Pantalonu, ellidört âdembaba nöbetleşe giyerek yarımşar saat bahçede dolaşıyorlardı.

Tifüs salgınının olduğu günlerdi. Henüz DDT bilinmiyordu ve bit içinde yüzen tutuklular bit ya-

rışıyla kumar oynuyorlardı. Hergün, tifüsten ölmüş üç-dört tutuklunun cesedi sedye içinde bahçeden geçirilip hamama götürülürdü. Bu Bayram adlı tutuklu, her zaman sırıtırdı, hep hayatından memnun görünürdü. Oysa topladığı izmaritleri gazete kâğıdına sararak yaptığı cıgaraları hem kendi içer, hem de satar, çay parasını sağlardı. Ama yine de suratı gülerdi.

Âdembabalar, yemek kazanının önünde, ellerinde paslı konserve tenekeleri kuyruğa girmişlerdi. O gün, Kızılay'ın verdiği yemek nohuttu. Ama, ancak dört beş tenekeden birine, biriki nohut tanesi düşüyor, aşçı öbürlerine yalnız renkli sıcak nohut suyu koyuyordu. Bayram her zamanki gibi sırıtarak,

— Ağabey, biriki tane de nohut koy! deyince, kızan aşçı, elinden tenekeyi kapıp Bayram'ın başından aşağı geçirdi.

Ziyan olmasın diye suratından akan sıcak renkli suyu yalanan Bayram, o durumda bile sırıtıyordu.

Neden bilmem, birgün cezaevinin ağası, Bayram'ı döğdü iyice. Bayram ağlayacağı yerde, yine gülüyordu.

Dayanamadım, sordum ona:

— Sen neden hep böyle gülüyorsun Bayram? Döğerler, gülersin. Söverler, gülersin. Neden?

— Başka ne yapayım ağabey, dedi, adımı ramazan koymamışlar ki. Bayram koymuşlar... Bayram'sın, metazori güleceksin... Adım bir kere bayrama çıkmış. Benim gibi bir adamın adı Bayram olunca gülmez de ne halt eder!...

Bahçede dolaştığım birgün, yalınayak iki âdembaba sedyeyle tifüsten ölmüş birinin cesedini taşı-

yordu. Bunlardan biri, Bayram'ın Pantalonu getirmesi için koğuşun penceresinden çağırdığı âdembabaydı. Yaklaştım sedyeye, baktım: Kirli bir çulun altından, Bayram'ın kansız yüzü görünüyor, bir sırıtış suratında donup kalmış, hâlâ gülüyor...

Ne yapsın adını Bayram koydukları için, ister istemez gülecek.

Bugün bayram... Bugünün adını bayram koymuşlar bir kere, hepimiz güleceğiz, başka ne yapabiliriz?

Bayramınızı saygı ve sevgiyle kutlar, hepinize mutluluklar dilerim...

(«Günaydın», 21 Aralık 1968)

ÖKSÜZ MEMET'İN BAYRAM MEKTUBU

Memet daha yedi yaşındayken, babası Koca Bekir, ardından da anası öldü. Köyde Memetler çok olduğundan, onu, Koca Bekir'in Öksüz Memet'i, diye öbür Memet'lerden ayırdederlerdi.

Koca Bekir'in ölümünden üç yıl sonra köyün muhtarı Hıdır Çavuş, babası Koca Bekir'den kalmış tarlayı Öksüz Memet'in elinden aldı. Nasıl mı aldı? O tarla aslında muhtar Hıdır Çavuşunmuş da, acıdığından Koca Bekir'e vermişmiş de...

Köyün ilerigelenlerinden Durmuş Ağa da, Öksüz Memet'in on koyununu aldı elinden... Koyunlar Durmuş Ağa'nınmış da, otarsın, çobanlık etsin diye Koca Bekir'e vermişmiş de, tanıkları da varmışmış da...

İmam Al'efendi de iki öküze sahip çıktı. İmam olduğundan Allahtan korkarmış da, yetim-öksüz hakkı yemezmişde, gelgelelim Koca Bekir'in kendisine borcu varmışmış da... Gitti öküzler.

Bir ineği kalmıştı kalakala... Onu da, köyün bakkalı Bodur Hüsiin çekip aldı. Babasından alacağı daha çokmuş ama, Öksüz Memet'e acıdığından, ineği alıp gerikalan alacağını da helâl etti...

Köyün korucusu Seyit dayı, ötekilerden geri

kalacak değil ya... O da samanlıkla anbarın, anbardaki tahılın neyin üstüne oturdu.

Ana yok, baba yok, tarla yok, torba yok, çift yok, çubuk yok... Öksüz Memet, kızkardeşi ve ninesiyle, baba evinde dımdızlak kalakaldı. Bıraksalar kalacak, çobanlık, ırgatlık edip kardeşini, ninesini geçindirecek ya, kim bırakır? Köyün ipsiz takımından Tebelleş İpraam'la üç arkadaşı, kızkardeşini kaçırıp dağa kaldırdılar. Yine de iyi, evi var, ninesi var... Köyün nalbandı, berberi, dişçisi, marangozu, yani herbişeyi olan Ismıyl ağa da, hem de karısının üstüne, Öksüz Memet'in ninesiyle imanı nikâhı kıydırıp eve yerleşmedi mü... Böylece ev de gitti elden, Öksüz Memet'i attılar kapı dışarı...

Onsekiz yaşına gelmiş olan Memet de Pelvan Jdris'in kızına abayı yakmasa, başını alıp gidecekti köyden. Ama kız da, Öksüz Memet'e gönül vermişti. Öksüz Memet o yüzden köyden gidemiyordu. Kızı babasından istetecek kimsesi olmadığından, «Öksüz oğlan, göbeğini kendi keser» hesabı, gidip Pelvan İdris'den kızını istedi. Vaaay, bir cıbıl oğlan, nasıl olur da Pelvan İdris gibi bir köy ilerigeleninin kızını istermiş, hele şu rezile bak... Köyün zorlu takımı bir olup, Öksüz Memet'e öyle bir sopa çektiler ki, Memet'in ilertutar yanı kalmadı. Bir daha da Öksüz Memet'i köyde gören olmadı.

Gel zaman git zaman, günlerden bir bayram günü, köyün ilerigelenleri bayramlaşmak için köy kahvesinde toplanmışlarken, kasabadan dönen korucu Seyid Dayı,

— Ağalar, İstanbul'dan mektup var, kasaba postanesinden aldım, geldim... dedi.

— Kimdenmiş, kimdenmiş?... Hele oku imam...

İmam Al'efendi gözlüğünü taktı, adresi okudu:

— Vaay... Yahu bizim Öksüz Memet'ten...

— Aşgossun oğlana... Bak, gene bizi unutmamış canım...

Mektup okundu. Öksüz Memet, iş bulup İstanbul'a yerleştiğini, durumunun iyi olduğunu anlatıyor mektubunda, sonra töreye uyarak selâmlara geçiyordu. İmam Al'efendi mektuptaki selâmları okumaya başladı:

— «Bakkal Bodur Hüsiin efendinin ve hanesi halkının ve de ailesinin...»

Bodur Hüsiin bıyıklarını sıvazlayarak,

— Eksik olmasın, dedi, bizi gönülden çıkarmamış...

— «Durmuş Ağa'nın ve oğullarının ve de gelinlerinin ve de kızlarının...»

— Allah razı olsun, bizi de unutmamış... İyi oğlandı Öksüz...

— «İmam Al'efendinin ve akrabalarının ve de yakınlarının ve hanesi efradının... Mıhtar Hıdır Çavuş'un ve de hanesi tarafının ve çoluk çocuklarının...»

— İnsan evlâdı canım... Bizi de sayıp...

— «Nalbant Ismıyl Ağa'nın ve tüm akraba ve teallukatının...»

— Demek bizi de unutmamış... pırovo!

— «Pelvan İdris Ağa'nın ve hanesi halkının ve ailesinin ve kızları ve oğullarının...»

— Allah razı olsun...

— «Tebelleş İpraaam'ın... Ve de anasının ve de kardaşlarının...»

Öksüz Memet, mektubunda köyde kimler varsa,

hiçbirini unutmadan sayıp döküyor, mektubunun sonunu da şöyle bağlıyordu:

— «Ve gerek bu mektubu okuyan ve gerek dinleyen ağaların ve efendilerin tümünün, analarını, avratlarını, kızlarını, kısraklarını, yedi gelmiş geçmişlerini, eşiktekilerini beşiktekilerini, torunlarının torbalarının ben...»

İmam Al'efendi, gözlüğünü çıkarıp, mektubu masaya bıraktı.

Okurlarımın bayramlarını kutlarım.

(«Günaydın», 27 Şubat 1969)

«ZAT» HASTALIĞI VE TEDAVİSİ

«Zat» hastalığı, üç değişik biçimde görünmektedir: «Zatürriye, Zatülcenp ve «Zatıâlî»... Konumuz olan Zatıâlî hastalığı, zengin hastalığı denilen hastalıklardandır. Dünyanın her yerinde genellikle yoksullar hastalığa yakalanırlarken, «Zatıâlî» hastalığı, daha çok zenginlerde görülür. «Zatıâlî» hastalığı ancak «Bendeniz» olan ortamda artar, yani, bir insanın «Zatıâlî» hastalığına yakalanması için, çevresindekilerin daha önce «Bendeniz» hastalığına tutulmaları gerekir. «Bendeniz» olmayan yerlerde «Zatıâlî» hastalığı da görülmez.

Her iki hastalık da yalnız «Şark memleketlerinde» yaşayan bir mikroptan meydana gelir. Bu hastalık ülkemizde dünya rekoru düzeyindedir.

Gerçekte «Bendeniz» ve «Zatıâlî» denilen hastalıkların her ikisinin de mikrobu aynıdır. Bu mikrop zengin ve güçlü birinin kanına girerse «Zatıâlî», yoksul ve güçsüz birinin kanına girerse «Bendeniz» hastalığı başlar.

Bu mikrop daha çok insanın kafa bölgesinde yerleşip üreyerek beyin hücrelerini yer. Mikrop yuvarlak bir yarı daire biçiminde olup, zenginlerin kanına ve beynine yerleşince dışbükey, yani geriye kasılmış,

yoksulların beynindeyse içbükey, yani öne eğik bir biçim alır.

Çok zaman «Bendeniz» ve «Zatıâlî» hastalıkları aynı kişide bulunur. Örneğin bu hastalar kendilerinden yoksul ve güçsüzler karşısında «Zatıâlî» hastalığına tutulurken, kendilerinden zengin ve güçsüzler karşısında birden «Bendeniz» hastalığına yakalanırlar.

HASTALIĞIN BELİRTİLERİ

Zatıâlî hastalığının ilk belirtileri burunda görülür. Burun yavaş yavaş büyür. Hastalığın had safhasında burun o kadar büyür ki, hastanın resmi çekilirken burnu fotoğraf kartına sığmaz olur ve hasta tüm burun olur çıkar. Bu döneminde hastaya artık «Zatıâlî» değil «Zatıdevletleri» denilir. Allah kimsenin başına vermesin, çok antipatik bir ekselans hastalığıdır.

Burun büyümesinden başka hastada bir kasılma, bir gerilme, göğsünü ve göbeğini ileri fırlatma ve kellesini geriye atma halleri görülür. Tatanoz olmuştan beter kasım kasım kasılır. Konuşurken karşısındakine değil, duvarlara ve tavana bakar; açıkhavadaysa ağaçların tepelerine, bulutlara bakar, ama baktığı şeyi görmez. Çünkü zihni sürekli olarak «Hiçbirşeyle» meşguldür. Görüş bozukluğu da olur, hasta deveyi pire görmeye başlar. Daha çok gezinerek konuşur ve her cümlesinin sonunda nokta yerine ve satırbaşlarında da «Do majör» üzerinden öksürerek gıcık temizleyip dikkati çeker. Konuşurken iki elinin başparmaklarını, yeleğinin kol ağızlarına geçirir. Yeleği yoksa, iki elini pantalon ceplerine sokup, sanki yalnız onda varmış gibi bir yerlerini karıştırırken, reklâm

olsun diye de bozuk paralarını şangırdatır. O da olmazsa, çok ciddî memleket sorunları konuşulurken ya parmaklarını birbirine geçirip, durmadan başparmaklarını birbirinin çevresinde döndürür yada ıslık çalarak zincir sallar. Zincir sallamaktan yada pantalon cebi karıştırmaktan yorulunca ellerini kıçının üstünde bağlar.

«Bendeniz» hastalığı ise, hastada kulakların düşmesiyle belli olur. Hastanın belkemiği, Hacivat - ınki gibi eklemli olduğundan durmadan eğilir bükülür, ezilir. Hastalık ilerledikçe belkemiği büsbütün eridiğinden «bendeniz»ler ayakta dik, yani adam gibi duramazlar. Konuşurken hastanın bakışları ayakkabısının burnundan hiç ayrılmaz.

TEDAVİSİ

Hastalığın tedavisi hemen hemen olanaksızdır, onun için yakalanmamaya çalışmalıdır. Zamanla durmadan artan hastalık öldürücü değilse de, insanı insanlıktan çıkarır. Tedavi için bitek yol vardır: «Zatıâlî»liler kasıldıkça, «Bendeniz»liler büzüldükçe, onlara gayet sert «...tiir!» çekerek şok tedavisi yapmalıdır. Hasta yine de iyi olmazsa, kendi haline bırakıp ölüme terketmeli ve böyleleri, özellikle, «Zatıâlî» hastaları ölünce, gazetelere «Yeri doldurulmaz kayıp!» diye yazmalıdır.

(«Günaydın», 16 Mart 1969)

SEÇİM DUASI

«Ve hazâ dua-i seçimiyye»

— Ey cemaat! Ne şehit olup ne gazi, pisi pisine giden Niyazi yüzü suyu hürmetine, canab-ı Marsuvan, bizi bu seçimlerde muzaffer eyliye! Ve dahi adaylarımız arşın arşın bez va'deyledikçe sıkışmış her vatandaşı Cafer eyliye! Ve dahi bize oy verenlerin karada tuttuğu taşı altın, denizde tuttuğu hamsiyi lüfer eyliye! Beni terfi-i rütbeyle müşîr ve öteki paşayı da tenzil-i rütbeyle nefer eyliye! Ve dahi Yetepe'den, Cehape'den, Cekamepe'den, ve Mepe'den ve dağdan ve tepeden, cümle vatandaşları partimize transfer eyliye! Ve dahi yaranımızı Kıbrıs adasına, zor gelirse, yazlık için Büyükada'ya sefer eyliye!

— Amiiin!...

— Cümle yaran-ü ihvanımızı marş marş ile koltuğa seferber eyliye! Ve cümle koltukları bizlere müyesser eyliye! Ve hasımlarımızı yerle bir, zîr-ü zeber eyliye! ve anları fülûs-u ahmere muhtaç, tiğ-ü teber eyliye! Ve anları dargelirli seçmenden daha da beter eyliye!

— Amiiiin!...

— Mevcut cümle palavraları adaylarımıza asan eyliye ve bize rey vermeleri için dağları taşları, kuş-

lan, balıkları insan eyliye! Nurcularımızın bitpazarına nur, hasımlarımıza atmak için bizlere bol çamur, halkın kanburu üstüne kanbur, su taşımak için millete kalbur, ehl-i kubur için yağmur ve millî milyonerlerimize huzur ihsan eyliye! Ağustosumuzu eylül, şubatımızı nisan eyliye!

— Amiiin!...

— İsmet Paşa'nın nutkunu bed seda, benimkiniyse hoş seda eyliye! Senatür adaylarımız nutuk atarlarken «Vatan, millet!» deyu derun-u ciğerden bolbol nida eyliye! Artık yeter, sıra bizde, şimdiki iktidar koltuğa elveda eyliye! Yaranımız bankalardan booool bol krediler alup, canı isterse borcunu edâ eyliye, istemezse etmiye! Birlik ve beraberlik için cümle vatandaşlar partimize girip ihtida eyliye!

— Amiiiin!...

— Azalarımız memleketin cümle koltuklarını istirdad ve millet her ne dersek inkiyad ve müstakbel iktidarımız imtidad ve muhterem halkımız her zart-zurtumuza huuu demeyi îtiyad eyliye ! Bize çatanların kalbini fesad, zihinlerini ifsad eyliye! Dilleri incimad eyliye! Adaylarımız kürsülerde eski Depe günlerini hayr ile ihya ve yad eyliye! Ve dahi muhterem vatandaşlarımıza bol keseden atıp va'deyliye! Hak yoluna, hık yoluna gidenlerin ruhlarını şad eyliye! Kalplerini nurculuk nuru ile irşad eyliye! Hatiplerimiz kürsülerden «Yaşasın vatan!» deyu inşad eyliye! Cenab-i hazret-i İktidar, bana dana diyenleri tez zamanda berbad eyliye! Ve dahi bizleri âbâd eyliye!

— Amiiin!...

— Yerlerini aldığımız ve ol yerleri bir dahi kendulerine vermiyeceğimiz seleflerimizi tez zamanda zin-

darılardan azâd eyliye! Hasımlarımızın mallarını mezad eyliye ve bizim mallarımızı müzdad eyliye! Ve dahi Amerika mı olur, Alamanya mı olur, İspanya mı olur, pandispanya mı olur, patangonya mı olur, begonya mı olur, her nerden olursa olur, bize mangır verip imdâd eyliye! Ve ol imdadı aldık mı, hasımlarımız elimizden dad-ü feryad eyliye!

— Amiiin!

— Millet, inşallah bizleri tasvip eyliye! Ve dahi Depe'ye bizi naip eyliye! Ve cümle ipsizlere ip, dipsizlere dip ve bizlere ankarip, Ya Habip koltuk nasîp eyliye!

— Amiiin!...

(«Yeni Tanin», 28 Mayıs 1964)

YÜRÜYECEK

Gitgide ağırlaşan şu basın havasının basıncından birkaç günlüğüne kurtulayım diye Kırkpınar güreşlerini seyretmek için Edirne'ye geldim.

Edirne'de, yıllardır görüşemediğimiz eski bir hapisane arkadaşımı görmez miyim: Bizim Ragıp Usta'yı.. Hey gidi koca Ragıp Usta, hey... Sarılıp öpüştük.

Siz, Ragıp Usta'yi bilmezsiniz, nerden bileceksiniz... Oysa bilmeniz gerekli, çok gerekli...

Anlatsam, tanıtsam, bileceksiniz kim olduğunu... Hani 27 Mayıs'tan sonra, o zamana kadar pek çoğunun hatırına bile gelmeyen bir «Sosyal Adalet» kavramı çıktı ya ortaya... Hani «toplumculuk» deyimi çıktı ya birden... Hani bir «toprak reformu» terimi, «grev hakkı»...

Kimi akılsızlar bütün bu kavramlar, deyimler 27 Mayıs'tan sonra pırt diye çıkıverdi sanıyorlar, pırt diye pırtlayıvermiş. Dahası, beş - on yazı yazdılar diye, Türkiye'ye toplumculuğu kendilerinin getirdiklerini sananlar bile var. Oysa hiçbir toplumsal kavram pırt diye pırtlamaz, part diye de yayılmaz. Daha öncenin yüklü birikimi gerekir.

İşte Ragıp Usta, o birikimi sağlayan binlerceden biri... Hayatının elli yılını Türk toplumculuğuna ya-

tırmış bir işçidir. Özel teşebbüs sermayesini kazanca yatırıyor, Ragıp Usta da hayatını toplumculuğa yatırdı.

Birçok, birçok Ragıp Ustalar, hayatlarını koydular ortaya; hangisinden haberimiz var? Onlar Türk toplumculuğunun «Meçhul Asker»leridir. O «Meçhul Asker»ler, hayatlarını, hayatlarının en güzel günlerini toplumculuğa yatırdılar da, bugünlere geldik.

Bugün işçiler sendika kurabiliyorsa, emekçiler örgütlenebiliyorsa, kooperatiflerle işçiler ev sahibi olabiliyorlarsa, sosyal sigortalar, sigorta hastaneleri varsa, bütün bunlar nasıl olabilmiştir? Hain damgaları vurulmuş birçok Ragıp Ustalar hapislerde yatarak, sürgünlerde sürünerek, kahrolarak, ölerek... «Meçhul Asker» Ragıp Ustalar, kendilerine «Hain» damgasını vuranlara, gerçek yurtsever olduklarını, tarih önünde ispat ettiler. Onlar, yurtseverliklerine öylesine inanmışlardı ki, bir zamanlar kendilerine hain damgası vurulmasından, sabıkalanmaktan yılmadılar.

Birçok işverenden, işveren mümessili avukatlardan, profesörlerden duydum; özel teşebbüsçü yazarlar da bunu yazıyorlar: «Toplu sözleşmeye oturunca işçilerin kendilerini ne kadar iyi yetiştirdiklerini, ne çok şey bildiklerini görerek şaşıyoruz; onlarla konuşmak çok zor...»

Niçin işçiler çok şey biliyorlar da patronlar bilmiyorlar? Oysa Avrupalı patron ne çok şey biliyor... Nedeni şudur; Avrupalı burjuva, sınıfının kavgasını yaparak, hapse girerek, ölerek haklarını elde etmiş, bilinçli burjuva olmuştur. Bizim burjuvaysa ya kapıkuludur, yani devlet kapısı beslemesi, devletin «elbebek gülbebek» yetiştirmesi yada dışa bağlı, işbir-

likçi, yabancı sermayenin aracıdır. Oysa işçilerimiz, her ne hak almışlarsa söke söke almışlardır. («Yeterlidir, tam bir mücadeledir,» demek istemiyorum.)

Ragıp Usta'yı azçok tanıdınız sanırım. Bugün yetmişini epiy aşkın. Saçları daha yirmi yıl önce bembeyazdı. Türk toplumculuğunun canlı tarihidir, ondan her zaman birşeyler öğrenmişimdir.

1916'da Türkiye Sosyalist Partisi'nin Edirne İl Sekreteriymiş. Oturduğumuz kahvenin bahçesinden elini uzatıp gösteriyor:

— İşte şurası partimizin il merkezi binasıydı...

Eski arkadaşlarını anıyor: Hepsi ölmüş... Anlatıyor:

— O zaman bir Levazım binbaşısı Galip Bey vardı. Ondan biz çok şeyler öğrendik. Fransızca kitaplardan çevirir, bize ders verirdi. Bize Fransızca gazeteler okurdu, olayları yorumlar, açıklardı. Edirne'de bize ilk yol gösteren odur...

— Şimdi nerde Galip Bey acaba? diye soruyorum.

— Birinci Dünya Savaşı'nda şehit düştü...

Gözleri buğulanıyor. Bana belli etmemek için de gülümseyip çenemi okşuyor.

Ragıp Usta'nın «Romatizma»sı var, Ragıp Usta'nın «Kalbi» var, Ragıp Usta'nın «Şekeri» var, Ragıp Usta'nın neşesi var, umudu var, Ragıp Usta'nın yalnız bişeyi yok: Parası... Ama onun bundan yüksündüğü, alındığı, yakındığı yok... 335 lira aylıkla işçilikten emekli olmuş. Elli yıllık bir hayat yatırımının maddî sonucu: 335 Türk lirası... Ama bunu ben söylüyorum, onun birşey söylediği yok. Elli yıl önce öğretmenlik ettiği Edirne Sanat Okuluna bakıp,

— Aslan gibiyim daha... diye alaylı gülüyor.

Türkiye'nin bugün ulaştığı aşamadan öylesine umutlu, sevinçli ki, delikanlı gözlerinin ışıklarıyla gülerek,

— Artık yürür!... diyor.

Elbet, elbet yürüyecek Ragıp Usta...

(«Yeni Tanin», 16 Haziran 1964)

BERBER DÜKKANINDAKİ YALDIZLI NAL

Türkiye'miz hangi çağda? Gözlemlerimize dayanarak anlayabiliriz bunu:

Son model gıcır gıcır lüks arabanın direksiyonu üstünde mavi gözboncuğu, bir küçücük kutu içinde kutsal kitap. Modern bir dev yapının üstünde «ya Hafız» yada «ya Malik» levhası. Nurtopu yavrunun omuzunda «Maşallah». On tonluk kamyonun sırtında «Selâmet» duası, direksiyonda eski çocuk patiği teki. Modern bir mağazanın kapısının içinde «karınca duası» asılı. Çelik kasanın içinde uğur için bir baş sarımsak. Aydın çevre ailelerinde hemen her gece ruh çağırma seansları. Ticarethanelerin en görünür yerinde uğur için asılmış boynuz, hem de yaldızlı. «Mesut aile yuvası»nı korumak için, kocasına üfürüklenmiş eşek dili yediren kadın. «Muhabbet tılsımı» olarak âşıkların kuyuya attıkları iğneli sabun. Bir sarhoş serseri mezarının mübarek «Helvacı Baba» türbesi oluşu. Futbolcuların maçı kazanması için Eyüpsultan türbesini ziyareti. Kısır kadınların gebe kalmak için, Bursa'daki bir minarede donlarını çıkarıp aşağı atmaları. Her tümseğe evliya mezarı diye bağlanan kadın iç çamaşırlarından çul çaput parçaları, Belediyeler

eliyle açık arttırmayla yıllığı kiraya verilen uydurma yatırlar. Daha da neler neler, saymakla bitmez.

Burası, 1964 Türkiyesi...

Ragıp Usta'yla Edirne'de bir berber dükkânına girdik, tıraş olacağız. Süslü, güzel bir dükkân.

Duvardaki aynanın üstüne, yukarıya kocaman bir nal asmışlar. Nalın üstünü, çukulata yaldızıyla da süslemişler.

Ragıp Usta dükkâna girince şöyle bir nala baktı,

— Yahu, biz yanlış gelmişiz... dedi.

Büyük kent görmemiş köylüler, örneğin eczaneye girip de helva isterler ya... Külhani berber de bizi onlardan sanıp,

— Ne o hemşerim, leblebi mi alacaktın!... diye bizimle gülerek alay etti.

Ragıp Usta, gayet ciddî,

— Evlâdım, dedi, biz tıraş olacaktık da, yanlışlıkla berber dükkânı sanıp buraya girmişiz... dedi.

Berber, koltuğu çekip,

— Buyrun, burası berber dükkânı... dedi.

Ragıp Usta,

— Bu yaştan sonra sen de beni mi kandıracaksın, dedi, biz berber diye yanlışlıkla nalbant dükkânına girmişiz. Baksana, reklâmı olsun diye, nalı da yaldızlayıp en güzel yere asmışsın...

Berber bozuk bir sırıtışla,

— Uğur diye astık, oturun da tıraş edelim... dedi.

Ragıp usta,

— Biz nallanmayacağız... dedi.

Berber yine,

— Uğurdur, dedi.

Ragıp Usta,

— O nal uğur getirse, sahibi eşeğe hayrı dokunurdu, dedi, eşeğe hayrı olmayan nal sana ne uğur getirir...

Dükkândan çıktık.

(«Yeni Tanin», 17 Haziran 1964)

ORTADAN YÜRRRÜÜÜ!

Biri adımı sesleniyor. Tanıdık biri ama, kim olduğunu çıkaramadım. El sıkıştık.

— Ortaköy'den geliyorum, dedi, doktora gitmiştim de...

— Hasta mısınız?

— Ortakulak iltihabı varmış...

— Geçmiş olsun...

Yol üstündeki bir çayevine girmemizi söyledi. Tanışıklığımızın derecesini belirleyemediğim için kabul ettim.

Garsona,

— Bize iki kahve... dedi.

— Kahveniz nasıl olsun?

— Benimki orta şekerli...

Çok canı sıkılıyormuş.

— Neden sıkılıyorsunuz? dedim.

— Benim ortanca oğlan tarihten çaktı da... Öğretmeni «Biz nerden geliyoruz?»diye sormuş, benim ortanca da şaşırmış, «Orta Asya'dan geliyoruz» diyememiş.

— Kaçıncı sınıftaydı?

— Ortaokula gidiyor, ortanın ikisinde... Öbür derslerden de hep orta almıştı ama, imtihan sonunda ortalamayı tutturamamış.

— Üzülmeyin... Bu yıl daha çok çalışır.

— Büyük oğlan da inadına tarihe düşkün, şimdi evden çıkarken baktım, ortaçağ tarihi okuyor.

Cevaplarından kim olduğunu çıkarayım diye ben sormaya başladım:

— Şimdi nerde oturuyorsunuz?

— Ortakçılarda. Buyursanıza birgün. Eyüp'ten Ortakçılar'a çıkın, doğru ortadan yürüyün... Orta yerde bir ahşap ev göreceksiniz, üç katlı. Biz ortakatında oturuyoruz. Harap bir ev... Onun da orta direği iyice bel vermiş, tamir ister...

— İşler nasıl?

— Birisiyle ortağız. Ama bizde ortaklaşa iş yürümüyor. Ortağım iyi bir adam. Belki tanırsınız, Ortaçoğlu derler... Orta Anadolu'dan, orta halli bir adam.. Orta yaşta, orta boylu...

— İşleriniz nasıl?

— Eh, orta karar... Ne iyi, ne kötü, ikisi ortası... Ortalama ayda bin, binbeşyüz kazanıyoruz çok şükür. Fakat beyim, bu ortalığın hali ne olacak böyle?

— Ne gibi?

— Yani siyasî durum... Ortalık gittikçe karışıyor. Canım efendim, bunun bir orta yolu bulunamaz mı? Orta tabakanın hali iyice perişanlık. Böyle giderse orta sınıf mahvolacak. Efendim, zart zurtla memleket idare edilmez, burası yeniçeri ortası değil...

— Yani şimdi siz...

— Yooo, ben kimseye birşey demiyorum, ortaya bir laf ediyorum...

Müsaade istedim.

— Ben de, dedi, şimdi Çiçek Pazarı'na gideceğim

de, bizim bahçe için beş-on fide ortanca çiçeği alacağım.

Ayrılırken,

— Bizim, dedi, en büyük eksiğimiz, bizde ortalistlerin bulunmaması.

— Nelerin?

— Ortalistlerin... Memleket ancak Ortalizmle kalkınabilir. Üniversitelerde ortaloji okutmalı, ortaloglar yetiştirmeli...

— Haklısınız... dedim.

El sıkıştık.

— Allasmarladık...

Arkamdan seslendi:

— Aman ortadan gidin. Ne arkada kal basıl, ne önden git, asıl... Ortadan, hep ortadan!...

(«Yeni Tanin», 11 Ekim 1964)

«BAŞARIMI KARIMA BORÇLUYUM»

İnsanoğlunun güzel enayilik dönemleri vardır. Hepimiz, hiç değilse çoğumuz, bu güzel enayilik dönemini geçirmişizdir. Örneğin, bir babalık enayiliği vardır, ne güzel şeydir. Baba enayiliği, çocuğunu çok akıllı, çok zeki görme biçimindedir. Bir baba, bikez bu enayiliğe düştü mü, artık çocuğunun her yaptığı şey ona olağanüstü görünür. Anlatır da anlatır:

— Ah görmeyin... Akşam eve gelmiyor muyum, hemen koşar terliklerimi getirir. Daha yedi yaşında, nasıl da akıl ediyor...

— Benim oğlan da öyle bir öksürüyor ki, anlatamam... Her çocuk öksürür ama, bizimkisi bir başka canım...

Güzel enayiliklerden biri de, kocalık enayiliğidir. Ah, ne tatlı bir enayiliktir... Bütün enayiliklerde olduğu gibi, kocalık enayiliği de insanın, içinden geçirdiklerini karşısındakinde var sanıp, özlemlerini dile getirmesi, yani kendi kendini kandırmasıdır. Erkeklerde kocalık enayiliği, daha çok, başarılarında karısının büyük payı olduğu biçiminde belirir.

Geçen gün gazetelerden birinde okudum. Kendi dalında başarılar kazanmış bir erkek, kendisiyle konuşan gazeteciye «bütün başarılarımı karıma borçluyum»

demiş. Belki de dediği doğrudur, niçin olmasın? Kaçta kaç ihtimalledir bilmiyorum ama, bir insana yıldırım çarpmasından daha az bir ihtimalle piyangodan büyük ikramiye de çarpabilir. Ama ne zaman bir koca, «Başarılarımı karıma borçluyum» dese, ben bu sözden o kocanın içinden geçirdiklerini, olmasını dilediği gizli özlemini anlarım.

Bir arkadaşım avukatlıkta büyük ün ve para kazanmıştı. Bir toplantıda onun başarılarını övüyorlardı. O, güzelim kocalık enayiliği içinde «Başarılarımı karıma borçluyum» dedi. Oysa karısı, öyle bir kadındı ki, bir kocanın elinden kurtulabilmesi için gönüllü uzay yolculuğuna çıkması gerekirdi. O toplantıdan birlikte çıktığımız avukat arkadaşa,

— Başarılarını niçin karına borçlusun? diye sordum.

İlkin şaşalayıp şöyle bir duraksadı, sonra, bir gerekçe bulması gerektiği için,

— Öyle söyleme yahu, dedi, karım öyle bir kuru fasulye pişirir ki...

Bu erkek milletinin, kaç yaşında olursa olsun, hiç büyümeyen çocuksu bir yanı vardır. Sevilen kadının önünde bu çocuksuluk büsbütün ortaya çıkar. Hele o sert görünüşlü askerlerde, komutanlarda, hele hele başarılardan başarılara koşanlarında... Örneğin şu zavallı Napolyon'un yaşamına bir baksanıza; nedir zavallının kadınlardan çektiği!...

Erkeğin başarıları, ünü arttıkça, «Başarılarımı karıma borçluyum» yalanı da artar. Ama gerçek, bunun tam tersidir genellikle. Ama o, daha da üsteleyerek kendini kandırır: «Başarılarımı karıma borçluyum!» Çünkü, o hiç büyümeyen çocuk, içinden böyle olma-

sını istemekte ve karısını uyarmaya çalışmaktadır.

Bu tatlı, bu güzel kocalık enayiliği, belki de erkek yaşamının altın çağı olan ana-oğul günlerinden kalma, anaya olan gizli özlemin başka bir biçime dönüşmüşüdür.

Evli erkeklerin hemen hepsi başarılarını karılarına borçludur, anladık. Ya bekâr erkekler? Onlar bile başarılarını karılarına, yani evlenmedikleri karılarına borçludurlar, çünkü evlenmiş olsalardı, başarılarını kazanamayacaklardı.

(«Günaydın», 27 Aralık 1968)

ZÜBÜK'TEN MEKTUP VAR

I

Birader-i canberaberim, sevgili bacanağım efendim,

Evvelen suret-i mahsusada selâm ve hürmetlerimi arz ile, hatırı şeriflerinizi sual ile, sıhhat ve afiyette dâim ve yüksek makamınızda kaaim olmanızı niyaz eylerim.

Eğer ki bu canipten sorup sual edecek olursanız, hamdolsun cümlemiz sıhhatte olduğumuz gibi, memleketimizin kalkınması ve yükselmesi için canla başla çalışmaktayızdır. Bu meyanda, evvel Allahın izni keremi ve sonra siz kıymetli bacanağımın sayesinde, ikmal etmiş bulunduğumuz otel inşaatımıza bir yolunu bulup iki kat daha ilâve etmiş bulunduğumuz gibi, kapısına da sayenizde «Modern Hotel Turistik Palas» levhasını asmış bulunuyoruz.

Mektubunuzda yazdığınız partimizin genel başkanlığı meselesine gelince, hakikat bu başkanlık meselesi gayetle zor ve içinden çıkılmaz ve müşkül bir meseledir ve de iki ucuyla bir de ortası pislik bir değnektir ki, neresinden tutulsa mundarlığa bulaşmamanın mümkünü yoktur.

Candan aziz bacanağım kardeşim efendim, bu

hususta bura teşkilâtının fikrini soruyorsunuz. Biz, burdaki bir kısım hamiyetli ve gayetle vatanperver arkadaşlarımızla müzakere ve istişareden sonra, tamamen Merkez'in fikrine iştirak etmekteyizdir. Evet, aynı hakikat ve aynı isabet olarak buyurduğunuz gibi, bizim başımıza bir paşa bulup geçirmeniz lâzımdır. Ve hattâ partimizin bura teşkilâtı kurucularından ve tanınmış zürra'larımızdan ve nalburiye mağazası sahibi ve çiftlikât sahibi ve iş hanı sahibi ve Kapan'da kabzımal ticarethaneleri sahibi ve buranın eşrafından olup memleketimizin muteber tüccarlarından ve gazino sahibi ve içkili Şen Saz Salonu sahibi Hacı Osman Efendi dedi ki, «Ben tarihe meraklıyımdır» dedi, «Çok tarih kitabı okumuşumdur» dedi, «Biz daima başımızda bir paşa görmek isteriz» dedi, «Biz paşasız yapamayız» dedi, «Biz paşaya alışmışızdır» dedi, «Tarihimizde ne zaman ki başımıza gayri paşa bir sivil getirmişsek, mutlak başına bir iş getirmişizdir» dedi, «Ondan ötürü ne yapıp edip bu sefer de başımıza bir paşa bulmalıyız» dedi, «Ve çünkü, minarelerdeki yıldırıma karşı siper-i saika neyse, bir partinin başında da paşa odur» dedi.

Hacı Osman Efendi'nin fevkalâde alkışlanan bu sözlerinden sonra buranın ileri gelen Nurcu ve Atatürkçülerinden Orhan Bey,

— Ölülerimiz için iki dakika saygı duruşu teklif ediyorum! dedi.

İki dakika sükûtumuzdan sonra, kongremizde bulunan vazifeli komiser,

— Saygıya durduğumuz büyüklerimiz kimmiş? diye sordu.

Orhan Bey,

— Kayınvaldem merhum bir, dedi, pisi pisine giden Niyazi iki... dedi ve daha da saydı.

Komiser bunları zapta geçirdi.

Bundan sonra Merkez'in gönderdiği paşa listesi tedkik edildi. Biz, bura teşkilâtı olaraktan, başımıza paşa getirilmesi fikrinde Merkez'le mutabık isek de, liste halinde gönderilen paşa isimlerinin hiç birini gözümüz tutmadı. Eski zaman olaydı, mesela Sultan Abdülhamit Efendimiz zamanı, bir sivili hemen padişah iradesiyle paşa yaptırır, başımıza geçirirdik. Velâkin bu zamanda mümkün değildir. Acaba Anayasaya sivillerin de paşa olması için bir sosyal adalet kanunu konulamaz mı? Valilik ve elçilik için, ilkokuldan başka tahsil mecburiyeti yokken ve yalnız kabiliyet aranırken, paşalık için de kabiliyet neden kâfi görülmüyor. Böyle bir kanun çıkarabilirseniz, partimizin yalnız bura teşkilâtından beş-on paşa çıkartabiliriz.

Gelelim, Merkez'in gönderdiği paşa listesine.

Evvelâ Haydar Paşa'yı ele alalım. Haydar Paşa, senelerden beri istikbal ve teşyi merasimlerine alışmış bir paşa olduğundan parti mitinglerinde çok adam toplıyabilirse de, partimize yeni kaydolmuş bir kimse olduğundan makbul tutulmamıştır.

Mahmut Paşa'ya gelince, Mahmut Paşa özel teşebbüsçü ve liberalizm taraftarı bulunmakla esnaf ve seyyar satıcıların muhabbetini kazanmış ve gayetle tesirli nutuklar çekeceği malûm ise de, pazarlıkçı olması büyük mahzurdur. Huyundan vazgeçmeyip partimizi pazarlıkla satması mümkündür.

Piyale Paşa'yı burda hiç tutan olmadı. Küçük Mustafa Paşa'yı da, partimizin büyüklüğü hasebi ile başımıza geçirmeyi doğru bulmuyoruz. Koca Mus-

tafa Paşa'ya gelince «Koca» sözü münasip görülmediği gibi, eski devir düşkünü ve yoksul olması mahzurlu bulundu. Aynı sebeple Koca Ragıp Paşa da reddedildi. Cerrah Paşa, Tiryaki Hasan Paşa üzerinde de arkadaşlar durmadılar. Bir ziraat memleketi olan memleketimizde baklasıyla meşhur Bayram Paşa'nın partimizin başına geçirilmesi belki münasip olursa da, Bayram Paşa'nın, öbür partinin paşası ile başa çıkması ve o demirbaş paşayla aşık atması bura teşkilâtınca mümkün görülmemiştir.

Kongremizde en çok üstünde durulan Marko Paşa ile Kasım Paşa olmuştur. Kıbrıs meselesi dolayısı ile Marko Paşa'dan vazgeçilmiştir. Kasım Paşa münasip görülmüşse de, sonradan, halk arasında pek yaygın olan «Tepebaşı'ndan aşağı Kasım Paşa» sözü hatırlanarak, Merkez'den aşağı teşkilâtların alınacağı düşünülüp ondan da vazgeçilmiştir.

İsmet Paşa karşımızda oldukça, biz başımıza hangi paşayı geçirsek sonu kötüye varır ve paşaya yazık olur.

Bizim de bu İsmet Paşa ile başa çıkmamız mümkün olmadığına göre, gene en iyisi onu derdimize ilâç başımıza tâç eylememizdir.

Aziz kardeşim hâs bacanağım efendim, sakın buna olmaz demeyiniz. Bu dünyada olmaz olmaz. Malûmdur, her seçimde CHP, biraz daha oy kaybede kaybede, sonunda hiç oysuz ve İsmet Paşa da partisiz kalacaktır. Biz o zamana kadar sabredebilirsek - ki uzun sürmiyecektir - o zaman İsmet Paşa'yı başımıza geçiririz. Ve esasen, her ne kadar zahirde İsmet Paşa ile bir hesabımız varmış gibi görünüyorsak da, aslında aramızda hiç bir ayrı gayrılık yoktur. O da Atatürkçü-

dür, biz de hamdolsun Atatürkçüyüzdür. O da özel teşebbüsçüdür, biz de...

Maruzatım bundan ibaret olup acele cevabınızı bekler, baki selâm ile hürmetlerimi arz ve takdim ederim.

Enişten,
Zübükzade İbrahim

(«Yeni Tanin», 12 Temmuz 1964)

ZÜBÜK'TEN MEKTUP VAR

II

Canımdan aziz kardeşim efendim,

Ewelâ üstüme farz olan selâm resmini ifadan sonra, yüksek hatırınızı sual eder, sıhhat ve afiyette daim olmanızı, beş vakitte dua ve niyaz eylerim. Eğer ki, bu taraftan sorup sual edecek olursanız, hamdolsun vücudumuz sıhhatte olup, gayetle hararetli bir şekilde seçim sathı mailine girmiş bulunduğumuzu bildiririm.

Malûmunuz olduğu üzere, Allah'a bin şükür 1957 seçimlerinde gözden düşerekden verilmiş sadakam varmış ki, aday yoklamasını kaybetmek suretiyle bir zaman faal politika hayatından uzak kalmış ve böylece de Yassıada badiresinden kurtulmuş idim. Şimdi ise, 27 Mayıs sayesinde politika bizlere yeniden tecelli etmiş bulunuyor. Benim 27 Mayısçı olmamın esbabını bazı arkadaşlar maalesef anlamamaktadırlar. Asıl ve halis Atatürkçü, nasıl ki bizlersek, ve yine asıl esas 27 Mayısçılar da bizleriz. Çünkü, neden diye sual edecek olursanız, 27 Mayıs yıldızımızın yeniden parlamasına vesile ve sebep olmuştur. Kurban olduğum mevlâm, demokrasi uğruna sarfeylediğimiz

bunca emeği elbette mükâfatsız bırakmayacaktır.

Aday gösterilmemiz için, her yerde olduğu gibi burda da bizlerden onar bin lira istendi. İsmet Paşa'nın partisi ise, adaylarından beşer bin lira toplamıştır. İki partinin fiyatlarındaki fark ve bizim onlardan iki misli pahalı olmamız da gösteriyor ki, partimiz adaylarının seçilme şansı onlarınkinden iki misli fazladır ve biz onlardan iki misli daha fazla oy alacağız demektir. İşte buna çok memnun oldum. Neden demişler «Ucuz etin yahnisi yavan olur» diye, «Ucuzdur vardır illeti, pahalıdır vardır hikmeti» diye... Demek ki şimdi bizim seçilme şansımız onlardan daha bir garanti olduğundan, duhuliyemizin fiyatı da elbet iki misli olur.

Bizim burda bir alçak ki, nasıl alçak, işte öyle bir alçak öğretmen var. Partimizin aday olacaklardan onar bin lira ve öteki partinin de beşer bin lira istemesini «Paralı Demokrasi» diyerekten tenkide yeltendi. Biz bununla kahvede herkesin içinde açıkça gayet sıkı bir tartışma münakaşasına girdik. Dedi ki:

— Demek, dedi, parası olan düdüğü çalacak gene, dedi, *parası* olmayan bu milleti temsil edemeyecek öyle mi, dedi, şimdi benim bu memleketi kalkındıracak çok büyük fikirlerim olsa meselâ, on bin liram olmadığından fikirlerimi Meclis'te söyliyemeyeceğim, dedi, ve de, dedi, milyoner olmayan gazete de çıkaramayacağından fikirlerimi millete ne Meclis'ten, ne gazeteden duyuramayacağım, dedi, arkadaşlar, dedi, işte buna paralı demokrasi derler, dedi.

Oradakiler de hep öğretmenden yana olup,

— Evet öyledir, paralı demokrasidir... demeğe başladılar. Baktım ki alt olacağım birader, ben hemen,

— Sana bir sualim var, yoksa sen Köy Enstitüsü yetiştirmelerinden misin? dedim.

— Evet!... demez mi?

Hıh, şimdi yakaladım seni. Ben o zaman,

— Vatandaşlar dedim kahvedekilere, Allah bilir ya, ben bu İsmet Paşa'yı günahım kadar sevmem, Velâkin adamın memlekete gaaayetle büyük bir hizmeti vardır ki, inkâr eden kâfir; bir yanlışlık eseri olaraktan kurdurmuş olduğu Köy Enstitülerini «Ben yaptım, ben de beğenmedim» diyerekten iktidarı zamanında kapattırmış ve de muhalefeti zamanında «Köy Enstitüleri iyidir miyidir» diyerek onları avutup, yeniden iktidara geçince de gene açtırmamıştır. Demek ki, adamın bir bildiği var canım...

Bundan sonra döndüm öğretmene,

— Efendi, efendi, dedim, sen kendine gel bi yol, dedim, sen burda servet düşmanlığı yapıyorsun, dedim, senin daha aday olmak için cebinde partiye verecek on bin liran bile yoksa senin gibi adamın ne fikri olur da millete hayrı olur, dedim. Biz her ne kadar Halk Partisi ile can düşmanı isek de, memleketin ana ve esas meselelerinde ve memleketin âli menfaatlerinde her zaman birlik ve ve de beraberliğiz, dedim. Yalnız aramızda görüş ayrılığı var; onlar adaylarından beş bin, biz on bin lira alıyoruz. Bu fiyat farkı da malın kalite farkından ileri gelmektedir. Sen bugün tiyatroya gidecek olsan içeri bedava mı gireceksin? Peki, on bini vermeden Senato'ya nasıl girermişsin? Stadyuma bedava girebiliyor musun? Anan bile babana bedavadan varmıyor oğlum. Her bir yerin duhuliyesi var, dedim.

Ve bu sefer döndüm vatandaşlara.

— Bu servet düşmanları ve bu zararlı akım mensuplarını susturacağız. Vatandaşlar... dedim.

Bu «zararlı akım» lafını icat edenlerden Allah razı olsun. Ve esasen her ne ki icat edilirse hep bizim menfaatimizedir; yeter ki biz onu iyi şekilde suistimal etmesini bilelim.

Bunun üzerine öğretmen çekip gitti. Ben de Köy Enstitü öğretmenlerinin aşırı solcu ve zararlı akımcı ve servet düşmanı ve ırz düşmanı ve dinsiz olduklarını söyledim ordakilere.

Paralı demokrasi de ne demek yahu? On bin lira da paramı birader? Bir seçildik mi, peşinen bir kere aylığı var, yıllığı var, yolluğu var, ödeneği var, daha ne olsun birader; bu kadar paranın faizini hesaplaşan kaç on bin lira eder... Bu on bin lira da daha ayakbastı parası, ondan sonra seçilince de isteyeceklermiş. Seçilelim de hele bir, istesinler canım. Çünkü, daha bunun ticarî nüfuzu var, malî forsu var; bizim asıl geliratımız buralardan olacak. Partimiz için onbin feda olsun...

Bizim burdaki hali vakti yerinde hemşerilere varıp,

— Hemşeriler, dedim, Senato'da hepiniz için yer olmadığından size vekâleten, Senato'da sizi ben temsil edeceğim, biliyorsunuz. Madem, sizin vekiliniz oluyorum, partimizin adaylık duhuliyesi için istediği onbin lirayı aranızda toplayıp toparlayıp denkleştirin de verin, dedim.

Hepsinin benimle görülecek işleri olduğundan parayı vermeye mecburlar.

İnşaatçı Nazım Efendi,

— Daha seçileceğin belli değil, seçil de onbin değil, onbir bin verelim... dedi.

Ben de ona,

— Şimdiki zaman ne zaman arkadaş, dedim, bu zamanda sen meselâ, apartıman katı satacağın müşteriye, elini bulutlara doğru uzatıp «İşte salon, işte yatakodası ve işte banyo ve işte misafir odası!» diye havayı gösterip, temeli bile atılmadan evin parasını peşin almıyor musun? Ben de sizin işlerinizi göreceksem, kırmızı meşin, para peşin... Cebime de değil, partimize girecek...

Bunun üzerine hemşerilerden on kişi aralarında biner lira toplayıp verdiler.

Aziz Kardeşim, şimdi bu mektubu yazmamın sebebi ve senden ricam şudur ki, burda benim adaylık duhuliye parası onbin lirayı, altmış kişiden biner lira topladığım, bu paranın on binini partiye verip gerisini cebime indirdiğim şayiası çıkarılmıştır. Bunu çıkaran da, servet düşmanı ve de zararlı akımdan olan öğretmendir. Bu dedikoduların merkezin kulağına gidip gitmediğini acele bana bildirmeni rica ederim, işte dileğim budur. İcap ederse, ben o verdiğim onbinin üstüne hem de kendi cebimden beş bin daha veririm. Yeter ki, sen hakkımda çıkarılan bu gibi dedikoduları önle ve benim nasıl bir vatanperver olduğumu onlara ispat et; ben paradan hiç çekinmem. Hatta icap ederse, sen kendi cebinden benim namıma harca.

Bu dedikoduları çıkaranlar da kendi partimizden. Birader, eski parti tesanüdü kalmamış şimdi. Söylenecek lâf var, söylenmeyecek lâf var, değil mi, her lâf söylenir mi kardeşim...

Mektubuma nihayet verir, hürmeti mahsusamı takdim ederim. Baki hüdaya emânet olunuz.

Biraderin
Zübükzade İbrahim

(«Yeni Tanin», 9 Mart 1969)

ZÜBÜK'TEN MEKTUP VAR

III

Gözümün nuru has bacanağım kardeşim efendim,

Evvelâ mahsus selâm ile nazik hatırlarınızı istifsar eder ve muvaffakiyetinizin daim olmasına dua ederim. Bu taraftan sual edecek olursanız, biz iki sanator adayı ile birlikte bir turup kurarak seçim turnesine çıkmış bulunuyoruz. Velâkin eski turnelerin tadı kalmamış. Allah seni inandırsın, purupogandamızı dinletmek için onbeş herifi toplayıp bir araya getiresiye göbeğimiz çatlıyor. Memleket ve millet ve de vatan ve de demokrasi ve de daha bunlar gibi meselelere karşı ahalide hiç bir alâka ve ilgi kalmamış. Ahali canından bezmiş yahu... Hiç bi kimsenin aday maday taktığı yok birader. Dünkü gittiğimiz yerde, meselâ, yirmi kişi toplayıncaya kadar anamdan emdiğim süt burnumdan geldi. Hey gidi hey, eski günler neydi bacanak... Şimdiyse memleket iyicene felâkete gidiyor.

Biz eskiden gene böyle bir purupoganda turnesine çıkmıştık. Kaymakam başta, maarif müdürü, istasyon müdürü, mektep müdürü, posta müdürü, ziraat müdürü bayındırlık müdürü, orman müdürü, hal müdürü, mal müdürü, itfaiye müdürü, banka müdürü ve daha bilcümle müdürler, Belediye başkanı, parti başkanı, kı-

zılay başkanı, okul aile birliği başkanı ve daha ne kadar başkan varsa, hepsi davul zurnayla bize karşılayıcı çıkmıştı. Şimdiyse sanator adayı mı geliyor, yoksa çerçi hoca mı geliyor, çerçi hacı mı geliyor, hiç kimsenin aldırdığı yok bacanak. Memleket uçuruma gidiyor. Büyüğe saygı kalmamış...

Bugün buraya geldik; bir de baktık ki, bizden önce bir canbazhaneyle bir de tiyatro gelmiş, meydana iki çadır kurmuşlar. Ben onları görünce arkadaşlara,

— Biz bunlarla başedemeyiz, dönüp gidelim, çadırlar kalkınca geliriz... dedimse de, öteki sanator adaylarından biri,

— Evvelallah biz onları bastırırız, yürüyün camiye!... dedi.

Biz seçim için seferi olduğumuzdan, dağda bayırda, yolda çayırda, nerde birikmiş beş kişi görsek hemen «Allahüekber» deyip namaza duruyoruz. Orda da daldık camiye... Günlerden mübarek cuma. Başladık namaza. Velâkin ben cuma namazının kaç rikat olduğunu unutmuşum... Durdum namaza, beri yandan da, bu cuma namazı kaç rikattı, diyerek içimden düşünmekteyim. Ben dalmışım, yirmi rikat mı, kırk rikat mı kılmışım... Eksik olmasın da varsın fazla olsun, dedim.

Camiden çıkarken ahaliden biri,

— Sormak ayıp olmasın, sizin cuma namazı yirmibeş rikat mıdır? dedi.

Ben daha cevap vermeden ordan biri,

— Onlar büyük şehirden geliyor, onlarınki bu küçük kasabanın namazına benzemez, elbet daha çok yatar kalkarlar, dedi.

Başka biri de.

— Efendi, cuma namazı kılmadı, seçim namazı kıldı, dedi, seçim namazının kaç rikatı yoktur, yorulana kadardır...

— Biz seferî olduğumuzdan yollarda çok namaz kaçırdık da, dedim, nafile namazlarını eda ettim...

Camiden çıkışın arkadaşlara,

— Benim midem bozuldu, biz burdan gidelim. Şimdiki zaman eski zaman değil. Biz bu canbazlarla tiyatoracılarla başedemeyiz... dedimse de dinletemedim.

Çünkü, tiyatora çadırının bilet alma yerine, reklâm olsun diye oyuncu karılarının iççamaşırlarını neyi asmışlar. Rüzgârda renkli karı donları balon gibi şişip dururken, biz nutuk kürsüsüne neyimizi asacağız da reklâm yapıp milleti başımıza toplayacağız? Olacak iş değil. Eski zaman olsa anlarım, candarma kuvvetine ahali toplar, bastırırdık bunları.

Öbür sanator adayı arkadaş,

— Partimizin polgıramını okuduk mu kürsüden hep buraya dökülür ahali... dedi.

— Partinin polgıramı neydi? dedim.

— Canım af dersin bir, dedi, huzur dersin iki, öküz möküz dersin, haşavzurdan inek minek dersin, cebinizi para dolduracağız dersin, ahali doluşur.

Kırk-elli kişiyi zarzor toparladık başımıza, Velâkin içlerinde on tane seçmen yok. Hep çoluk çocuk, sabi sübyan... Arkadaşlar,

— Senin kuvveyi natıkan vardır, hele sen bir başla söze, duyan gelir, duyan gelir... dediler.

Çıktım kürsüye. Af dedim olmadı. Huzur dedim olmadı. Bağırıyorum ki, nasıl bir bağırma... Karşıda da canbazhane çadırının çığırtkanı bağırıyor. Ne de

olsa biz politika hayatında pişmiş olduğumuzdan sesimiz daha bir gür, çığırtkanın sesini bastırıyorum evvelallah... çığırtkanın sesiyle benimki birbirine karışıyor.

— Vatandaşlar... Sanatoya girinceee...

— İçerde, içerde... İki başlı dana içerde... Altı ayaklı düve içerde, içerdeeeee!...

— Hemşerileeerl... Biz menfeat için, para için, pul için adaylığımızı koymadık... Biiiz...

— Duhuliyesi bir lira... Dünyanın sekizinci garibesini görüüün...

Üstelik çığırtkanın elinde de bir çan, durmadan çalıyor.

— Biz vatandaşın dertleriyle, evet, dertleriyle...

— Üçyüz kiloluk adam içerde... Bir oturuşta bir deve yiyor, gelin görün... Filler, develer, kurtlar, sırtlanlar, hepsi burda...

Karşımda duranlar da birer ikişer, cambazhaneye doğru aktı. Baktım bunlara lâf kâr etmiyor, ne desem, kasap bıçağına bakan koyun gibi bakıyorlar bana... Denemişimdir, lâfın tesiri olmaz da karşımdakiler ayakta uyur oldu mu, ne zaman, memleketi solculardan kurtaracağız, desem uyuyanlar uyanır. Ben de başladım bu sefer:

— Toprak reformu dedikleri solculuktur, vergi dedikleri solculuktur vatandaşlar... Plan dedikleri solculuktur... Biz memlekette bitek solcu bırakmıyacağız... Solcuları...

— İçerde görün: kesiyor... Bir adamı ortadan biçiyor, sonra gene yapıştırıyor... İnsan kasabını gelin görün!

— Vatandaşlarım, sevgili vatandaşlarım, muhterem

hemşerilerim... Onlar kendilerine aydın diyorlar. Bunlar nerenin aydını!... Asıl aydın, bizim partimizde... Gazeteciler, profesörler...

— İllüzyonist profesörün numaralarını görün... İçerde, içerdee...

— Refaha kavuşturacağız... Ceplerinizi parayla dolduracağız...

— Ağzında yumurta pişiren, şapkasından yetmiş balon, otuz kuş, yedi tavşan çıkaran adam içerde...

Artık dayanamadım bacanak,

— Ellinin körü!... diyerek -tabiî içimden - indim kürsüden...

Otele döndüm, işte sana bu mektubumu acele yazdım. Burdan gene turneye devam edeceğiz.

Benim senden ricam şu ki, Yüksek Parti Merkezimize, artık ahalide eski vatan ve millet ve de selâmet ve de mukaddesat ve de hiç birşey aşkı kalmamış ve de her yanı solcular sarmış olduğunu bildirmendir. Benim âciz kanaatime göre, bizim de artık solcu olma zamanımız gelmiştir bacanak. Nasıl ki bir zamanlar Atatürkçü olduysak, şimdi de solcu olmamız farz oldu. Solcu dediysem, solculuğumuzu ilân edecek değiliz. Amma, sosyal adalet, mosyal adalet, bunların hepsini kendimize mal edeceğiz. Benim fikrim budur, yoksa iki yakamızın bir araya gelmesinin mümkünü yoktur. Bunu böylece merkeze bildir, biz de ona göre seçim turnemizde sanatorluk purupogandamızı yapalım. Bakî selâm ile sıhhat ve afiyyette olmanızı niyaz eylerim.

Biraderin

Zübükzâde İbrahim

(«Yeni Tanin», 8 Haziran 1964)

HEKİMLERİN SINAVI

Yurdumuzun çok sayıda hekime ihtiyacı varken, hekimlerimizin Avrupa ve Amerika'da çalışmaları yerilmekte, yurda dönmeleri istenmektedir. Ancak, tıp öğrenimini yabancı ülkelerde yapmış olanların, bir de burda sınavdan geçmeleri gerektiğini ileri sürenler de vardır. Diyelim, Almanya'da tıp öğrenimi yapmış bir genç hekimimiz yurda döndü ve yaşlı, tecrübeli hekimler önünde sınavdan geçiriliyor.

— Buraya ne iş yapmak için geldiniz?

— Hekimlik...

— O belli... Başka ne gibi işler yapacaksınız?

— Ne gibi?

— Ne gibisi var mı? Meselâ, bestekârlık, şarkıcılık, sinema artistliği gibi, müteahhitlik, tüccarlık gibi... Şairlik, yazarlık gibi... Milletvekilliği, bakanlık makanlık gibi... Politikacılık molitikacılık gibi... Elbet bi iş yapacaksınız.

— Hayır, yalnız hekimlik yapacağım...

— Tam asistan olacak hekim işte...

— Ailem zengin olmadığından asistan aylığıyla geçinemem efendim, muayenehane açacağım...

— Hah hah hah... Muayenehane açtın, doçent, profesör olmayınca, müşteri nasıl gele-

cek? Kim gönderecek muayenehaneye müşterileri?

— Yani hastalar mı?

— Evet müşteriler...

— Herhalde hastalar gelir...

— Hasta kendi kendine nasıl gelsin?

— Ağır hastaysa birisi getirir...

— İyi işte, o birisinin adı nedir?

— Daha gelmemiş olan hastayı getirecek adamın adını bilemem ki...

— Adını sormuyorum, müşteriyi getirene ne derler?

— !...

— Simsar derler, simsar... Doktor simsarı... Sen, kendin hastaneden müşteriyi muayenehanene göndermezsen, simsar getirmezse, müşteri nasıl gelecek? Yahu, size de Almanya'da hekimliğin he'sini bile öğretmemişler... Peki, söyle bakalım, hekimler arasında meslek dayanışması ne demektir?

— Yani yardımlaşma mı?

— Anlatayım da dinle. Diyelim, sana basur memesinden şikâyet eden bir müşteri geldi... Adamı muayene ettikten sonra, bir de kadın hastalıkları uzmanı bir arkadaşına gönderirsin...

— Kadın hastalıklarıyla ne ilgisi var?

— Adamın basur memesi var ya... Meme kimde olur, kadında... O arkadaşın da vizitesini aldıktan sonra, müşteriyi bir diş hekimi arkadaşına gönderir...

— Ama basur...

— Dişçi de cildiyeciye, cildiyeci röntgenciye, röntgenci gözcüye... En sonunda da, sinir hastalıkları hekimine göndermeli, çünkü o zamana kadar nasıl olsa müşterinin sinirleri bozulmuş olur... Yiyecek

ekmeği, içecek suyu var da kendiliğinden iyi olursa olur, olmazsa ölür, kurtulur. Ölünce de Adlî Tıp hekimlerinin eline düşer. Peki, söyleyin bakayım, tanınmak, ünlenmek için ne yaparsınız?

— Hastalarımla çok uğraşırım, çalışırım...

— Hıh... Gazetelere «Hergün öğleden sonraları yoksul hastalar parasız muayene edilir» diye ilân verirsin. Müşterilerin ayakları alıştıktan sonra, yalnız pazartesi, perşembe günleri parasız muayene edersin... Derken, haftada, ayda bire düşürürsün... Müşterilerin ayağı iyice alıştı mı, parasız muayeneyi keser, hem de boyuna muayene ücretini artırırsın ki, bunda bir iş var ki, bu kadar çok para alıyor diye, bütün hastalar sana koşar... Sonra sık sık hastalarına, kendin için gazetelere teşekkür ilânları yayınlatırsın... Size bir müşteri geldi, muayene ettiniz, hiçbir hastalık bulamadınız, ne yaparsınız?

— Hasta olmadığını söylerim...

— Vahvah!... Hekime bak!... Hiç hasta olmayan insan olur mu? Hiçbir hastalığı yoksa bile, reçeteye müşterinin okuyamıyacağı kargacık burgacık yazıyla ıhlamurun Latincesini yazarsın, eczaneye yollarsın. Nasıl olsa psikiyatrist onda bir aşağılık kompleksi, libido filan bulur... Haaa, reçeteyi ne kadar okunaksız yazarsan, faturayı da o kadar okunaklı yazacaksın... Sonra gazetelere sık sık meselâ, «ev kiraları», «ormanları koruma», «Şöförlerde ahlâk», «insanlar niçin deliriyor» filan gibi konular üstüne yazılar yazarsın ki, adın duyulsun da, senin için ne çok şey biliyor desinler... Ancak böyle yaparsan, ilerde vali ya da belediye başkanı, milletvekili, bakan makan olabilirsin... Ee,anlaşılıyor, sen burda hekimlik yapamıyacaksın... En iyisi sen

yine Almanya'ya. Amerika'ya filan git... Geldiğin yere dön!

— Eksik olmayın, sağolun...

— Sen de sağol evlâdım, aman sol olma!

(«Günaydın», 9 Mart 1969)

MENDİLSİZ «AYŞECİK»

Sabah evden mendilsiz çıkmışım. Bu sizin için belki önemli olmayabilir. Mendili kullanana göre değişir. Üstelik insan «Ayşecik» adlı yerli filmi görmeye gidecekse, mendilsizlik bir felâket olur.

Film başladı. Filmin başlamasıyle birlikte biz de ağlamaya başladık. Ağla, ağla... Ben böyle bişey hiç görmedim, başıma hiç gelmedi. Hay Allah... Gözlerimden bir yaş boşanıyor, hiç sormayın. «İki gözü iki çeşme» dedikleri bu...

İlkin bir utanma geldi. Ben bu kadar sulu gözlü müyüm? Sağ yanımda Ulvi Uraz oturuyor. Aaa, bir baktım, mendil gözünde. Onun yanında Selçuk Uraz hıçkırıyor. Onun sağında Mehmed Ali Cimcoz hüngür hüngür... Sol yanımda karım bir ağlama tutturmuş, ya hey... Onun yanında Adalet Cimcoz gözyaşlarına mendil yetiştiremiyor. Ön sıradakiler bir ağlama kasırgası içinde sarsılıyor. Arkadakiler hıçkırıktan boğuluyorlar.

Koca sinema salonundakiler, İranlıların Muharrem matemi içinde ağlayıp, hıçkırıp, döğünüp duruyorlar.

İçlerinde en acınacak durumda olan benim. Hiç değilse onların mendili var, gözyaşlarını siliyorlar. Bende o da yok... Bu ağlamak da yalnız gözle olmuyor,

işe burun da karışıyor. Önce burnumu bir iki kez çekeyim dedim. Çekmekle olacak gibi değil. Ağzımdan, burnumdan, gözlerimden ağlıyorum. Kırk yılda bir evden mendilsiz çıktım, onda da yolum yerli filme düştü. Bendeki ne şans, anlayın.

— Allah rızası için bir mendil verin! diye feryat ettim.

Kim kime mendil verecek? Herkes kendi gözyaşının derdine düşmüş. Şair Teo gözlüklerini çıkarmış, yumruklarıyle gözlerini siliyor.

Yahu bu yerli film değil, gözyaşartıcı bomba. Düşmanla savaşa girdin mi, top tüfek istemez. Savaş alanına perdeyi ger, filmi oynat. Düşmanlar ağlasın dursun.

Siz bana,

— Ne var da böyle ağlıyorsunuz? diye sorarsanız, size şimdi hiçbişey söyleyemem. Ağlamaktan filmde ne olduğunu anlayamadım ki...

Ne diyorum size, bizim yerimize mezartaşlarını getirtip oturtun, her mezartaşı, Kırkçeşme musluğu gibi gözyaşı akıtsın.

Bu filmi görüp de ağlamayacak, taşyürekli babayiğit isterim.

Kendi kendime,

— Yahu, ben aptal mıyım, neye ağlayıp duruyorum? Film bu, diyorum, kendimi tutmaya çalışıyorum. Elde mi? Haydi, yeniden hüngür hüngür ağlıyorum.

Kimi insanın bir yeri kesilince, çok kan akar da,

— Öküz boğazlasan bu kadar kan çıkmaz... derler,

O kadar gözyaşı bizim neremizden çıktı?

Yanımdakilere soruyorum:

— Neden ağlıyorsunuz?

— Bilmem... ağlıyoruz işte...

Onlar bana soruyor:

— Pekiy, sen neden ağlıyorsun?

Ne diyeyim, bişey uydurmak ister.

— Kardeşim, ben bu memleketin haline ağlıyorum,

— Doğru... Ben de demokrasinin...

— Ben hürriyet için...

— Benim aklıma babam geldi de...

— Ben sanatın ne hale geldiğine ağlıyorum.

Filmi görmeyeyim de ağlamayayım diye gözlerimi kapadım. Ama başkaları susmuyor ki... Hızımı alamayıp ağlıyorum.

Kadınlar,

— Ay, film bitsin, ağlamaktan bayılacağım... demeye başladılar. Filmde palabıyıklı komiser var. Biz böyle ağlayıp dururken, o komiser, filmdeki kadın artiste,

«— Merak etmeyin, hemşirânım, memlekette kanun var!...» demez mi? Kimde can kaldı, gül, gül, gül... Hem ağlıyoruz, hem gülüyoruz.

Çok şükür film bitti. Ağlamaktan benim ağzım, burnum, yüzüm birbirine karışmış. Başkalarına bakıyorum; gözler kızarmış, yumruk gibi şişmiş.

Film o kadar kötü ki, çok tutulacağına kalıbımı basarım. «Ayşecik» filminin adı bir yıl, belki daha çok basında geçecek ve bütün memleket bu filmi seyredip hüngür hüngür ağlayacak.

Geçim sıkıntısından bunaldınız, hürriyetsizlik canınıza tak dedi, baskıdan yıldınız, ev geçimsizliğinden usandınız da, erkekliğinize yedirip bitürlü ağlayamıyorsanız hemen «Ayşecik» filmine gidin; filmi bahane

edip bol bol ağlar, içinizi boşaltırsınız. Ama yanınıza birkaç mendil almayı unutmayın!...

(«Akşam», 6 Ocak 1960)

37'LİLER

Demek otuziki yıl geçmiş... Hey gidi hey... Ne deli gönlüm uslandı, ne uslu başım yaşlandı... Oktay Rıfat'ın babası Samih Rıfat'ın bir şiirinden iki dizi kalmış aklımda:

Başımla gönlümü edemedim eş.
Biri kırk yaşında, biri yirmibeş.

Kırk yaşında baş, yirmibeş yaşında gönül... Eh benim yaşım ellidört olduğuna göre, demek gönlüm yirmisinde var yok...

Kılıçlarımızı kuşandığımız 1937'nin 30 ağustosunda, cebimizde para doluydu: Elliyedi lira altmışdokuz kuruş aylık, bir şu kadar da teçhizat bedeli, bir de evden gönderilen para... Ye memet ye! O zaman maden beş paralıklar vardı; töre öyle olduğundan, biz de maden beş paralıkları kılıç kınlarımızın içine atmıştık ki, yürürken kılıç yere çarptıkça, içinde para çıngırdasın. Her adımda yeni çizmeler gıcır-gıcır ses verir, kında beş para çıngırdar: çıngır-mıngır... çıngır-mıngır...

Üç asteğmendik, yanımızda üç kız ki, dünya güzeli... Benim yanımdaki Jökond'u bir de şimdi görmeli. Hayır en iyisi hiç görmemeli. Dünya bu iş-

te: «Sen gönlümün ilâhesisin!» diye dizlerine kapandığım o kızın şimdi adını bile unutmuşum... O zamandan bu yana, ne ilaheler ilâhîlerle geldi gitti...

Gece yarısına doğru Orman Çiftliği'ne girdik arabayla, doğru Marmara Köşkünün kapısı... Dayandık içeri. İyice bilenmiş, çarktan çıkma, sırmalı, menevişli üç asteğmen, üç de Ankara Venüs'ü... Hepimiz sarhoşlamışız, birazı rakıdansa, birazı fiyaka olsun diye yalpalıyoruz, sallanıyoruz. İçeri girdik. Orkestra çalmakta, herkes dans etmekte. Sarı yağız, gerili yay örneği bir kurmay binbaşı fırladı,

— Duuur! diye bir komut çekti ki, düşmanın süvari alayı üstüne dörtnala gelse, bu komutu duyunca taş kesilecek... Orkestranın sesi birden dondu, dans edenler de donakalıp heykele döndü. Daha sekiz-on saatlik çiçeği burnunda subay olduğumuzdan bize kurmay binbaşı Zeus'ün ta kendisi gibi geliyor. Dilimiz, çenemiz kenetlenip, kilitlenip, korkudan zangır zangır titremeye başladık. Binbaşı, yaydan ok fırlar gibi oradakilere birden dönüp, bizi gösterdi:

— Mareşaller geliyor!... Bu gece mareşallerin gecesi... Hepimiz oturalım, orkestra onlar için çalacak!...

Biz, üç çift, vals mi yaptık, tavanla döşeme yer değiştirip dünya mı döndü...

Her asteğmen bir mareşaldir, çünkü bir gönülde meydan savaşı kazanmıştır.

*

Dün gece 37'lilerin yemekli bir toplantısı vardı.

Otuziki yıl öncesinin mareşallerine baktım şöyle bir... Kimisinin saçları dökülmüş, cavlak kelle, temiz vicdan gibi pırıl pırıl... Dökülmeyen saçlar akpak... Göbekler fırlamış, kalçalar pırtlamış... 37'liler, bin kişiden çoktuk. Yıllar bizi öyle değiştirmiş ki, dün gece arkadaşlarımızdan tanıyamadıklarımız bile oldu. Aynaya bakıyorum da arada bir, karşımdakini bile tanımıyorum:

Cenap Şahabettin, mezun olduğu Tıbbiye için şöyle der: «Tıbbiyeden tüccar çıkar, vali çıkar, şair çıkar... arada bir de hekim çıkar.»

Ya Harp Okulu'ndan: Fazıl Hüsnü çıkar, A. Kadir çıkar, Şadi Alkılıç çıkar, vali Vefa Poyraz çıkar... Arada bir de çıkmış generallerimiz vardır. Dün gece sınıf arkadaşlarımız olan generaller yoklardı aramızda, emekli olunca onlar da gelirler.

37'liler derneğinin başkanı, kuyumcu Rasih arkadaşım,

— Aramızda başka başka içtihatta olanlar varsa da 37'lilerin hepsi de değerlidir... gibilerden sözler etti, yani bana laf dokundurarak, «İçtihadı bozuklar da vardır aramızda» demeye getirdi. Bu sözlere ben hiç aldırmadım da, nedense başka arkadaşlarım alındı benim adıma... Doğrusu, ben sınıf arkadaşlarımı düş kırıklığına uğratmışımdır. Çocukluğumuzda, onlar beni bir büyük adam olacak sanırlardı. Kendimi, arkadaşlarımı kandırmışım gibi duyup, utanıyorum... Sınıf arkadaşlarımın en sevdiklerimden Gambot Muzaffer' le birgün Türbe'den geçerken, bana,

— Kıllı, dedi - okul lakabımdır - yahu, biz seni başbakan filan olacaksın diye umardık...

Diyeceğim, kuyumcu Rasih'in sözlerine hiç alın-

madım. Çünkü, onun iyi niyetini, ne demek isterken de ne dediğini biliyorum.

Sınıf arkadaşımız bir subay kızını evlendiriyormuş. Düğünde, sınıf arkadaşı olan başka bir subaya yüzükleri takmasını rica etmiş. Eh, yüzükler takılırken de söylev çekilir. Yüzükleri takan, dönmüş arkadaşına,

— Kardeşim, demiş, senin kızın benim kızım demektir...

Lafın arkası gelmiyor. Ikınmış sıkınmış:

— Kardeşim, senin damadın benim damadım demektir...

Yine durmuş. Lafın arkası yok. Bir daha zorlanmış:

— Senin düğünün benim düğünüm demektir...

Son gücünü kullanıp bir daha zorlanmış:

— Kardeşim, senin karın benim de karım demektir.

Eh, biz askeriz, pek öyle cafcaflı laflar edemeyiz. Siz bizim iyiniyetimize bakın... Onun için kuyumcu Rasih'in iyiniyetini bilirim ben...

Arkadaşlar, hepsi birbirinden güzel okul anılarını anlattılar. Kahkahadan kırıldık. Hepsini size aktarmak isterdim ya, yersizlikten anlatamayacağım. Yalnız bir örnek vereyim, yeter. Bizden, deniz kuvvetlerine geçmiş olan Yavuz Sanemoğlu anlattı bunu... Onun ağzından size aktarıyorum:

«Derse gelen öğretmenler, subaylar, ilerde cumhurbaşkanı, sizlerden biri olacaksınız, derdi. Biz de sınıfta birgün, ilerde hangimiz cumhurbaşkanı olacağız diye aramızda bir yarışma açtık. Hepimiz, cumhurbaşkanlığına aday olduğumuzdan gösterilerimize

başladık. Hiçbirisininki beğenilmedi. Ben cumhurbaşkanlığına iyice gözkoyduğumdan, esaslı bir numara yapayım, dedim. Anadan doğma soyunup, çırçıplak fırladım kürsüye, heykel pozu alıp, «Arkadaşlar, ben Güvenlik Anıtıyım» dedim. Çok beğendiler. «Seni Cumhurbaşkanımız yapacağız ama» dediler, «böylece karşı sınıfa kadar gidip gelirsen...» Cumhurbaşkanlığı uğruna ne yapılmaz!... Fırladım koridora... Oysa onlar, benden önce öbür sınıfa haber vermişler. Dayandım karşı sınıfın kapısına, kapıyı içerden kilitlemişler. Bir de baktım, karşıdan sınıf subayı geliyor. Beni çıplak görünce tanıyamadı, «O ne?» diye yürüdü. Ben koştun bizim sınıfa... Bizimkiler de kapıyı kapamışlar. Yalvarıyorum, aman çocuklar... Açmaz....ler! Çırçıplak yakalanacağım. Başladım kaçmaya, ben koşarım, arkamdan yüzbaşı kovalar. Koridoru dönüyoruz. Ben, bizim sınıfın kapısına geldikçe, «Yapmayın, yaktınız beni» diye yalvarıyorum. Acıdılar, kapı aralığından postallarımı attılar. Yahu, bu postallarla ben neremi, hangi bir yerimi örteyim? Postalı kapıp kaçtım yine... Yüzbaşı arkamda... -Çünkü bilirsiniz, askerlikte fikr-i takip vardır-. Köşeyi dönüp postalı giydim, yallah... Koridoru dönüp geldim sınıfın kapısına... Yalvarıyorum, ama nasıl... Yahu, cumhurbaşkanı olalım, derken, çıplak yakalanıp alaya çıkaracaklar, çavuş yapacaklar... Bu sefer, çorapları attılar... İşte böyle böyle, koridoru her tur atışta elbisemin bir parçasını attılar. Ben de bir yandan kaçarak, bir yandan giyinerek sonunda sınıfa girdim. İşte benim Cumhurbaşkanı olmayışımın nedeni budur. Sınıf arkadaşlarımın kıskançlığına uğradım...»

(«Günaydın», 2 ve 3 Şubat 1969)

SİYASÎ KOĞUŞUN KEDİSİ

Gazetelerde, boşalan Sultanahmet cezaevinden resimler yayımlandı: kendibaşlarına biriki kedi yalnızlıklarıyla kalakalmışlar. Köpek, göçebelik döneminin hayvanıdır, insana bağlı, sahibi nereye giderse köpek de oraya gider. Kediyse, daha çok yere bağlıdır, yerleşik yaşam, site hayvanıdır. Yaşadığı, alıştığı yeri bırakmak, boşlamak istemez.

Üsküdar'da Paşakapısı cezaevindeki siyasî tutuklular koğuşunda bir kara, ama kapkara kedimiz vardı. Kısacık tüyleri pırıl pırıldı. Zeytinyağlı zeytinin derisi gibi ışıldardı tüyleri. Olağanüstü güzellikteki ışıklı yeşil gözleri, kısacık tüylerinin karalığını, o parlak tüylerinin karalığı da gözlerinin yeşilini daha bir arttırırdı. Kartpostal kedileri gibi yumuk yumuk değildi; Az görülen kedilerdendi. Karnı çekik, kasları gergin, yaylı... Kara pars soyundan geldiğini belli ederdi.

Ben o koğuşa geldiğimde daha yavruydu. Adı yoktu, adsızdı zavallı. Ona proleter kedisi derdim... Çünkü bikez bile ciğer yememişti. Ete de alışık olmadığından sucuk, pastırma gibi şeyleri de yemezdi. Zorlana nazlana, sanki ikramı reddetmiş olmamak için biraz et yediği olurdu. Peki ne yerdi bu kedicik? Kuru ekmek... Onu da, cezaevi tayınının içini, parmakları-

mızın arasında iyice ezip sertleştirecek, yuvarlayacak, topak yapıp vereceksiniz. Yoksa ekmeği de yemez...

Öyle de temizdi ki, kışın yağmurunda çamurunda bile papilerinin kirli, çamurlu olduğunu hiç görmedim. Geceleri, ille birimizin koynuna girecek, başını yastığa dayayıp öyle uyuyacak...

Siyasî koğuşun dışındakilerden hiç kimseye dokundurtmaz, kendini sevdirip okşatmazdı. Onların elinden açken bile, bişey yemezdi. Hele biri elini sürecek olsun, kaçamazsa, papileri hemen pençeleşirdi.

Dişiydi. İlk sevi dönemi gelince, yirmi-otuz erkek kedi arkasına takıldı. Bizimki, kedilerin tarzanı olduğundan, ağaçların en tepesinde kuru dalların en ucunda, çatıların saçaklarında, saçakların oluklarında... Kaçar, içeri gelirdi. O zaman, dışardaki yirmi-otuz erkek kedinin aşk korosu başlardı.

Cezaevinde insan psikolojisi çok başkadır. Normal yaşamın çok önemsiz sayılan ayrıntıları, cezaevinde büyük önem kazanır. Sebati Selimoğlu, akşamları, «Çok şükür, bizim kız, bugün de namusunu korudu.» derdi. Hiç olmazsa damadın, güzel, yakışıklı, kara kıza denk olmasını istiyorduk. Ama o bula bula, yirmi-otuz adayın içinden, en canavarını buldu. Çünkü onunla ancak böyle bir canavar başedebilirdi. Günlerce o yirmi-otuz kediden hiç birine boyun eğmedi, ama sonunda kader ağlarını ördü. Damadı görmüştük. Uzun, kabarık, boz tüylü, koca, koskoca kafalı, kirli, pasaklı, çamurlu bir sokak çapkını...

Cezaevinden çıktığımda. Nâzım Hikmet de Bursa'dan oraya gelmişti. Nâzım'ı ve Aybar'ı ziyarete gittiğimde müjdeyi verdiler:

— Doğurdu...

Yavru, renginin güzelliğini anasından, çizgilerinin çirkinliğini de babasından almıştı.

Aybar, tahliye olurken bu yavruyu da alıp götürmüştü evine.

Sonra genel af oldu. Cezaevi bomboş kaldı. Bir gün, Karadenizli gardiyanla karşılaştım yolda... Kedimizi sordum.

— Hiç sorma... dedi, cezaevi boşalınca, siyasî koğuştan hiç çıkmadı. Bilirsin, yabanî olduğundan başkasının verdiği yiyeceği de yemezdi. Aç acına kaldı o koğuşta... Birgün ranzanın üstünde ölüsünü bulduk.

(«Günaydın», 9 Şubat 1969)

HAYVANLARI KORUYUNUZ!

Sevdiğim bir tiyatro oyuncusu... Otel odasında konuşuyoruz. Yıllardır gezginci tiyatrosuyle yurdu bir baştan bir başa, il il, ilçe ilçe dolaşıyor.

— Gezginci tiyatroyla dolaşırken neler gördüm, neler duydum, neler yaşadım... Bütün bunları yazmak istiyorum... dedi.

Başından geçen son ilginç olayı anlattı:

«İş bağlamak için K. . . . . ilçesine gitmiştim. Bizim trup ilde oyun veriyordu. Ben ilçede ha şurası, ha burası derken, il'e giden son otobüsü de kaçırmışım. Han odasında gecelemek istemediğimden canım sıkıldı. Acele işim olduğundan hemen il'e gitmem gerekiyordu. Orada tanıştığım birisi, gece yarısından sonra bir kaptıkaçtının il'e gideceğini söyledi.

O kaptıkaçtıyı özel olarak tutanlar bir kahvehanedeymiş. Beni o kahvehaneye götürdü. Yoğun cıgara dumanını ve insan soluğunu yara yara içeri girdim. Tavandan iple bir lüks lambası sarkıyor. Bitevi homurtuyla ses çıkaran lüks lambası, kahvehanenin toprak tabanını bir ışık dairesiyle aydınlatıyor. Göz kamaştıran bu çiğ ışık dairesinin dışındakiler karanlıkta kaldığından seçilmiyor. O çiğ lüks ışığına ve ışık çemberinin dışındaki karanlığa gözüm alışınca, nasıl

bir yerde olduğumu anlamaya çalıştım. Tam ışık dairesinin geldiği yere, toprak tabandan iki karış kadar yüksek, yuvarlak masa gibi bir tahta koymuşlar. Çapı iki metre kadar olan bu tahtanın çevresinde, kısa bacaklı hasır iskemlelere oturmuş, bitakım karanlık yüzlü erkekler... Hepsi bıyıklı: posbıyık, pisbıyık, palabıyık, karabıyık, kaytan bıyık, badem bıyık, fare kuyruğu bıyık... Sakalları uzamış... Kimisinin gözü kanlanmış. Fosur fosur içtikleri cıgaraların dumanları, çiğ lüks ışığında, tül tül dalgalanarak, eğrilip bükülerek halka halka tavana yükseliyor.

Bana da aralarında bir hasır iskemle verdiler. Oturdum. Ne olacak diye merakla gözlüyorum. Çiğ lüks ışığının aydınlattığı yuvarlak tahta üzerine tüyleri yoluk, boyunları, bacakları uzun iki horoz bıraktılar. Horozlar kapıştı. Kimsede ses yok... Yalnız lüks lambasının bitevi homurtusuyle, döğüşen horozların kanat çarpışlarının ve gaga vuruşlarının sesleri duyuluyor. Yarım saat kadar sürdü bu horoz döğüşü. Kızıl tüylü hint horozu öbürünü kaçırdı. Yenildiği için kızan bir adam, yenik ve bitik soluyan kan içindeki yaralı horozu bacağından tuttuğu gibi hızla yere çarptı. Hayvancık biriki çırpındı, kanat çırptı, son sesini çıkardı, sonra kaskatı kaldı. Bacağı ve kan sızan gagası titredi.

Hasır iskemlelerde oturan karanlık yüzlü adamların ellerinde kâğıt liralar döndü dolaştı; yüz liralar, elli liralar... Bahsi kazananlar, kazandıkları paraları cüzdanlarına yerleştirdiler. Sonra başka iki döğüşçü horoz çıkardılar yuvarlak tahtanın üzerine...

Beş-altı çift horoz döğüşmüştü. Paralar ellerde dönüp dolaşmıştı. Nerdeyse sabah olacaktı. Kalktılar, kaptıkaçtıya bindiler. Ben de aralarındaydım. Araba

yola düzüldü. Hiç durmamasıya horoz döğüşü üzerine konuşuyorlardı. İçlerinden biri, «Nerdeee... Öyle horoz bir daha görmedim...» diye bir eski döğüşçü horozunu anlatıyordu. Hiç yenilmemişti. Hele son döğüşünde tam iki saat döğüşmüş, hasmını öldürdükten sonra, onun ölüsü üzerine yığılıp o da ölmüştü. Ölmüş ama yenilmemişti...

Birinin bir horozu varmış, döğüştüğü horozun ille de kursağını parçalayacak... Döğüşürken bir punduna getirir, bir sıçrar, mahmuzunu (uzun tırnağı) bıçak gibi döğüştüğü horozun göğsüne saplarmış...

O bişey mi? Birinin bir horozu vardı, onun da merakı döğüştüğü horozun gözünü çıkarmaktı. Bir gagada hasmının gözünü akıtırdı...

Döğüşte beyni parçalanan horoz hikâyesi... Barsakları dışarı çıkanlar, ama yine de döğüşten kaçmayan horozlar, neler neler...

Baygınlıklar geçiriyorum. Ah, bir il'e varsak da kurtulsam...

Kahvede, yenik horozunu yere çarpıp öldüren adam bana sordu;

— Siz necisiniz?

— Tiyatrocuyum... Ya siz?

— Ben, bizim ildeki Hayvanları Koruma Derneği Başkanıyım. İşte bu arkadaşlar da derneğimizin üyeleri...»

(«Günaydın», 16 Nisan 1969)

NUTUK ÇEKEN HAYVAN

İnsanlar yüzyıllar boyu, kendilerinin hayvan olduklarını ispata uğraşmışlar, bu iş için filozoflar, bilginler seferber olmuşlardır. Felsefe tarihine adı altun harflerle yazılı filozoflardan kimi «İnsan gülen hayvandır», bilim dünyasını yaratan bilginlerden kimi de «İnsan içtimaî bir hayvandır» demiştir.

Sanki filozoflar ve bilginler, insanın hayvanlığını yüzüne vurmaktan başka yapacak iş bulamamışlar gibi, insanın «gülen», «düşünen» yahut ta «içtimaî» bir hayvan, ama mutlaka bir hayvan olduğunu ispat için yıllarca çalışmışlar, eserler vermişlerdir.

Bilginler, insanları hayvanlardan ayırt etmeye çok çalışmışlar, bütün çabalamaları sonunda insana «hayvan-ı kâmil» diye bir hayvan adı takmaktan ileriye gidememişlerdir. Bazısı da «hayvan-ı nâtık» yani «konuşan hayvan» diye insanları temize çıkarmağa çalışmıştır.

Ne olursa olsun, görüyorsunuz ki, insanların en seçkini olan filozoflar, bilginler bile bütün çabalamaları sonunda, ister «hayvan-ı nâtık», ister «hayvan-ı kâmil» desinler ne kendilerini, ne de bizleri, hayvan olmaktan kurtaramamışlardır.

Gülen hayvan, içtimaî hayvan, konuşan hayvan

olan insanla, öbür hayvanlar arasında mutlaka bir fark aranırsa, kendimiz için şöyle diyebiliriz: «İnsan, hayvanların yüksek sosyetesine mensuptur.» Daha bilimsel bir deyimle «Hayvanların yüksek sosyetesine mensup olanlarına insan denir.»

Bu kısa başlangıçtan sonra, hayvanların sınıflandırılmasına geçebiliriz. Hayvanlar iki buçuk büyük gruba ayrılırlar. Birinci grupta, tek hücreliler yani kiracılar vardır. İkinci grupta çok hücreliler, yani ev sahipleri bulunur. İki buçukuncu grupta da, hücresizler, yani ipiyle kuşağı, nerde akşam orda sabah edenler vardır.

Şimdi biz en büyük ve geniş hayvan sınıfı olan çok hücrelileri ayıralım. Çok hücreliler üçe ayrılır: Memeliler, enseliler, göbekliler... Memeliler de üçe ayrılır: Sarkık memeliler, sutyenliler, takma memeliler...

Enselilerle, göbekliler de şu cinslere ayrılırlar: Kadillaklı göbekliler, dört ayağı üstüne düşenler, yerden bitenler, parazitler... Yüzenler ve sülükler de bu gruptadır.

Tek hücreli hayvanlar, sözünü bile etmeye değmezlerse de, onları da şöyle bir gözden geçirelim. Tek hücreliler, yani kiracılar, eskiden «zevahif» denilen «sürüngenler, sürüklenenler, sürünenler ve sürüm sürüm sürünenler» olmak üzere dört büyük sınıfa ayrılırlar.

Yukarıda hayvanların vücut yapılışları bakımından ayırımlarını gördük. Bilginler, hayvanları yaşayışlarına göre de şöyle ayırmışlardır: Et yiyenler, ot yiyenler, halt yiyenler, para yiyenler, ziftin pekini yiyenler, boşanıp semerini yiyenler, birbirlerini yiyenler, kendini yiyenler, başını yiyenler...

Hayatımızı dikkatle incelersek, yukarıda ayırımlarını yaptığımız hayvan sınıflarından birinin içine girdiğimizi kolaylıkla anlarız.

İnsanların hayvan olduğunu ispata çalışan bilginler içinde en doğrusunu insana «hayvan-ı nâtık»diyenler söylemiş tuklara bakılırsa insanların nutuk çeken «hayvan-ı nâtık» yani konuşan hayvan olduğu anlaşılır.

Tanrı, hepimizi, birbirimizin çiftesinden korusun !...

(«Akbaba», 1956)

İSTESE DE ÇEKİLEMEZ

— Çekilmek istiyorlar ama, bir türlü çekilemiyorlar, dedi.

— Hiç sanmam, dedim. Çekilmek isteseler, çekilirlerdi. Demek, çekilmek istemiyorlar. İsteyenler pekâlâ çekiliyorlar.

— Yok, yok, istiyorlar. Bunlardan öncekiler de çekilmek istiyorlardı. İstiyorlardı ama, tıpkı şimdikiler gibi bitürlü çekilemiyorlardı.

— Neden? diye sordum. Hiç çekilmek isteseler, çekilmezler mi?

— Bak, neden bitürlü çekilemediklerini anlatayım. Senin karnın aç olsa... Efendim? İki gündür açsın. Ağzına lokma koymamışsın... Derken yolda ikibuçuk lira buluyorsun. Daha durur, düşünür müsün? Hemen en yakın lokantaya giriverirsin. Bir kap yemek yersin ama, dişinin kovuğuna bile gitmez. Ne yaparsın? Garsona bir kap daha yemek söylersin. Ama daha önce bir listeye bakarsın. Bakalım, cebindeki parayla bir kap yemek daha yiyebilecek misin? Bir de listeye bakınca, yediğin yemeğin dört lira olduğunu görünce ne yaparsın?

— Rezalet...

— Evet, rezalet... Lokantadan çıkamazsın bitürlü.

oturamazsın da... Bir kere önceden hesap etmemişsin. İçinden, eh, dersin, belki lokantanın önünden bir tanıdık geçer de yardım eder. Gözünü lokantanın camına diker, gelip geçene bakarsın. Bakarsın ama, lokantada da öylecene durulmaz ya... Nasıl olsa bir tanıdık, dost gelir de beni kurtarır diye, bir tabak yemek daha söylersin. Ağır ağır yemeğe başlarsın. Yemek biter, borcun altı lira olur, bir yardım gelmez. Battı balık der, bir de pilâv söylersin. Pilâv da gelir, ama kimseden yardım gelmez... Pilâvdan sonra bir pilâv daha... Artık midende bir lokma yiyecek yer kalmaz; ağır ağır da olsa, durmadan yemeğe mecbursun. Ah, surdan bir tanıdık geçse, bir yardımsever... der durursun içinden. Boyuna yersin, boyuna yedikçe boyuna borcun artar. Borcun arttıkça yersin... Dışarı çıkmaya çoktan fitsin ama, nasıl çıkarsın?... Şimdi anladın mı, insan bazen çekilmek istese de çekilemez.

— Peki, sonu ne olacak? dedim.

— Lokanta sahibinin insafına kalmış, dedi.

(«Yeni Gazete», 9 Ekim 1957)

RUHSUZ HERİFLER!...

Beni her görüşünde,

— Amerika'ya gitmezsem, adam olamam, derdi.

Sonunda bir yolunu buldu, Amerika'ya gitti. Geçen gün yolda karşılaştık,

— Çabuk döndün, dedim.

— Durulacak yer değil, dedi.

— Neden?

— Amerikalılar çok materyalist adamlar, ruhları yok.

— Ben senin zeki oğlan olduğunu bilirdim ama, iki ayda çarçabuk Amerikalıların ruhsuzluğunu nasıl öğrendiğini anlamadım.

— Hemen belli oluyor. Bak meselâ... Yolda giderken bir adam düştü bayıldı, değil mi? kimse aldırmaz. Başını çevirip bakan bile olmaz.

— Niye?

— Efendim, orada her bir işin ayrı organizasyonu varmış. İş bölümü varmış. Herkesin işi gücü olduğundan, hiç kimse kaldırımların üzerinde debelenen adamla uğraşmazmış. Onlar niçin vergi veriyorlarmış? Sağlık kurullarının otomobilli ekibi hemen gelir, hastayı alır, en yakın belediye hastanesine kaldırırmış.

— Gerçekten ruhsuz adamlar! diye onaylamaya

kalmadan bir kalabalığın arasına karıştık. İnsanlar, İstanbul'un en büyük caddelerinden birinde, dörtyol ağzına toplanmışlar, heyecanla bişey seyrediyorlardı. Bütün gidiş-geliş durmuştu. Gelen yığılıyor, kalabalığı arttırıyordu.

Delikanlı, bana,

— Acaba ne var? diye sordu.

— Bir çingene ayı oynatıyordur, dedim. Son günlerde bu yerli sirk numaraları moda oldu.

Oradakilerden biri,

— Hiç sanmam dedi, bir ayak satıcısı leke sabunu satmak için gözboyacılık yapıyordur.

Bayağı meraklandım, kalabalığa iyice sokuldum. Ortada, kaldırımlar üzerine bir genç kadın boylu boyunca uzanmış, dişleri kenetli, yumrukları sıkılmış, ağzından köpükler geliyor, gözleri kaymış... vücudu yay gibi geriliyor, ok gibi fırlıyor. Sonra birden bire düşünce başı yere çarpıyor.

Kadını çepçevre çeviren kalabalığa baktım, hepsinin dişleri görünüyor. Gülüşerek konuşuyorlar:

— Amma sağlam kafası var be...

— Kaç kere taşa çarptı da yarılmadı...

— Ağzı da amma köpürüyor yahu!...

Amerika'dan yeni gelen delikanlıya baktım. Etekleri açılan kızcağızın bacaklarını seyrediyordu.

Birisi,

— Hiç olmazsa karakola telefon etseler... dedi.

— Buralarda hiç polis filan yok mu canım!

— Yahu, surdan bir bardak su getiren bile olmuyor...

— Bir iyiliksever insan da çıkmıyor mu!... Hiç olmazsa masaj yapsalar.

— Bir doktora filan telefon etse biri...

Ordan birisi,

— Maymun mu oynuyor, ne toplanmışsınız? Bırakın kadını kendi haline... diyordu.

— Ne adamlarız yahu!... kadına bir damla kolonya koklatan bile yok!...

Delikanlıyı kolundan çektim, yürüdük. O anlatmaya devam etti:

— Haa... ne diyordum, Amerikalılar ruhsuz herifler vesselam!...

(«Yeni Gazete», 2 Kasım 1957)

BU DA BİR AÇIKGÖZLÜK

Eve misafir geliyor. Laf arasında soruyor:

— Şekeriniz var mı?

— Olacak. Dün bir kilo almıştık.

Misafir gülüyor,

— Siz deli misiniz? Birkaç çuval şeker alıp atın bir yana. Piyasada şeker kalmayacak...

Birkaç kilo da değil, birkaç çuval...

Bir tanıdık geliyor,

— Aman, diyor, gaz aldınız mı?

— Evde biraz var.

— Gaz gelmeyecek artık, onbeş-yirmi teneke alıp, koyun bir yana...

Onbeş-yirmi litre değil, onbeş-yirmi teneke...

Bir arkadaş geliyor,

— Çayınız var mı? diye soruyor.

— Var, demin bir paket aldık.

— Aman, hiç durmayın, kırk-elli paket çay alın, bir hafta geçmez, çay ortadan kalkacak.

Bir dostumuz;

— Fasulye, diyor, koşun, beşon çuval fasulye alın. Fasulye pahalılanacak.

Beşon kilo değil, beşon çuval...

Bir komşu geliyor:

—Sabununuz var mı?

— Birkaç kalıp olacak...

— Dünyadan haberiniz yok. Herkes bakkallardan sabun topluyor.

Komşulardan biri de,

— Kimseye söylemeyin; zeytinyağı pahalılanacak, birkaç teneke zeytinyağı alın, dedi.

Eşi dostu dinlesek, evimiz erzak deposuna dönecek. Biz de oturmak için otel odalarına düşeceğiz. Bereket versin paramız yok da, yine eski düzen, bir kilo zeytinyağı, üç kalıp sabun, bir paket çay, bir kilo şekerle yetiniyoruz. Ama biri gelip de,

— Şekeriniz var mı? diye sordu mu,

— Üüü... dolu, karyolanın altı şekerle dolu.. diyoruz.

— Gaz var mı? diyenin sözünü ağzına tıkıyorum,

— Yüz varil gazımız var.

Karşımdaki,

— Çay?... derken,

— Dolu, diyorum, beş yüz paket çay alıp attık bir yana.

«Atıver bir yana!...» Bir yana atılacak olan; bir kilo iki kilo değil, çuval çuval, sandık sandık, teneke teneke...

Biz yine neyse ne, aman ortadan kalkacak, aman pahalılanacak diye, üç dört küfe birden, birkaç otomobil birden alanlar, dörtbeş apartman birden yaptıranlar var.

Kendi hesabıma hiçbişey istif edemiyorum. Ama geçende pahalılanacak diye bir tedbir aldığımı açıklayayım. Erenköy'deki evimle Kadıköy arasında otobüsle boyuna gider gelirim. Geçen gün otobüse bindim, bir daha inmedim. Biletçi,

— Affedersiniz, sekizinci sefer gittik geldik, arabadan inmediniz. Nereye gideceksiniz? diye sordu.

— Son sefere kadar otobüsten inmeyeceğim, dedim.

Şaşıran biletçi,

— Neden? dedi.

— Sakın kimseye söyleme, belki otobüs biletleri de pahalılanır... Ucuzken kırk-elli sefer bineyim. Bu da bir açıkgözlük değil mi?...

(«Yeni Gazete», 30 Ekim 1957)

DÜZELTME YANLIŞLARI

Bir okurum gönderdiği mektupta şöyle diyor:

«Medeniyetin her gün büyük hamlelerle ilerlediği bir devirde bizler geri mi gidiyoruz? Milletin bir öncüsü ve habercisi olan gazetelerdeki yanlışlardan artık gık dedik. Bu yanlışları yapan gazeteler işinin ehilleri değiller midir?»

Düzeltme yanlışlarından yakınan okurum, Yeni Gazete'den kestiği bir düzeltme yanlışı örneği de göndermiş. Bu gazeteden kesilmiş parçadaki haberin başlığı şöyle çıkmış:

«lâhın tabakası Prens Abdülli -»

«Abdülilâh'ın tabakası», gazetede yukardaki gibi çıkmış.

Gazetelerimizdeki düzeltme yanlışları öyle bir derttir ki, bundan okurlar gibi, gazetede çalışan herkes şikâyetçidir. Ama yine de bitürlü önü alınamaz.

Bizim basınımızdaki düzeltme yanlışları toplansa, belgelere dayanan çok güzel bir mizah eseri ortaya çıkar. Bunlardan bildiğim birkaçını anlatayım:

1878'de kapatılan «Takvim-i Vekayi» gazetesi 1891'de yeniden çıkarılıyor. Onbeş ay çıkan gazete bir düzeltme yanlışı yüzünden 1892'de yine kapatılmıştır. Kapatılma nedeni Felemenk Kraliçesine nişan

verildiği haberinde «itâ» kelimesinin «hata» olarak çıkmasıdır.

Ahmet Mithat Efendi, Matbaa-i Âmire Müdürü iken, matbaada basılan devlet salnamesinin (yıllık) bir cildinin başına Kanun-u Esasî (anayasa) yazısı yanlışlıkla tersine konmuş. Bu yüzden Dahiliye Müsteşarı Reşit Mümtaz Bey azledilmiş, matbaa da 1892'de kapatılmış, Meşrutiyet'e kadar (1908) kapalı kalmıştır.

Abdülhamit zamanında düzeltme yanlışı yüzünden pek çok gazete kapatılır, buyüzden de yanlış yapmamaya çok dikkat edilirdi ama, yine de gazetelerde yanlışlar olurdu. Gazeteler kapanma korkusundan padişah ve mensuplarına ait haberlerle önemli yazıların klişelerini aldırır, öyle basarlardı.

«Sabah» gazetesinde «Şevketlû Abdülhamit» yerine «şu kötü Abdülhamit» diye yazı yanlış çıkar.

«İkdam» gazetesinde de, padişahın tahta çıkışının yıldönümü yazısında «mesut gece» anlamına gelen «Leyle-i mes'ude», karanlık gece demek olan «Leyle-i mesude» olarak çıkmış.

Yakın basın tarihimizde de gazetecileri korkuya düşüren pekçok düzeltme yanlışları olmuştur. Vatan gazetesinde bir büyüğümüzden söz edilirken «...Memleketin kalbidir» diye başlık verilmiş. Ama «kalbidir» kelimesindeki «a» yerine «e» dizilmiş «...Memleketimizin kelbidir», yani memleketimizin köpeğidir, olmuş. Bu büyük yanlışın gazete basılıp dağıldıktan sonra farkına vardıklarından, gazetede kim varsa, hepsi sokaklara dökülüp, gazete satıcılarının ellerindeki bütün Vatan'ları parayla almaya, gazeteyi toplamaya çalışmışlar.

Bir de Vakit gazetesi için bir düzeltme yanlışı olayı anlatırlar. Atatürk'e değgin bir haber verilirken çok büyük bir yanlışlık olmuş. Gazete dağıldıktan sonra yanlışı görmüşler. Telâşa kapılmışlar. Anlatılana göre rahmetli Hakkı Tarık Us, korku içinde Atatürk'e gidip bu yanlıştan ötürü af dilemiş. Atatürk de gülerek,

— Musahhihinin bile okumadığı gazetedeki yanlıştan ne çıkar... demiş.

Bir büyük düzeltme yanlışı belâsı da arkadaşlarımın başına geldi. Gençlik heyecanı ile haftalık bir dergi çıkarıyorlar. Sağa sola çatıyorlar. Derginin bir sayısındaki başyazıda, doğru bildikleri yolda kimseden korkmadan yürüyecekleri anlatılıyor. Bu başyazının son cümlesi şöyledir: «Biz gözümüzü budaktan sakınmayız.» Ne yazık ki, bu cümledeki «Gözümüzü» kelimesinin «z» harfi «t» olarak çıkmıştı.

Bu düzeltme yanlışları içinde çok güzellerini de sık sık görürüz. Ara sıra politikacıların palavra nutuklarının içine «<zdiookkgt;; cffrree» gibi anlamsız bir satır karışır. Siz söyleyin, bunlar kötü yanlışlar mıdır? Diyelim şöyle bir nutuk:

«Yapacağız!... Edeceğizi... Üzerinde duruyoruz!..

Ve altında şöyle bir yanlış düşmüş, anlamsız bir satır.

«Dırrrrttt... Çzzzıtt...»

(«Yeni Gazete», 2 Ağustos 1957)

BİR YÜZKARASI

Türkiye'de sansürün bugünkü durumu, yarın için bir utanç belgesi olacaktır. Kanlı Pazar olaylarında suçluların kimler olduklarını belgeleyecek filmlerin gösterilmesine yasak konulması, suçluları aramaları gerekenlere uyarmalar da yapıldığı halde bu filmlere hiç ilgi göstermeyişleri pek şaşırtıcıdır.

Yeni bir sansür haberi de yine dünyada dolanacak ve bundan da övünç duyamayacağız. Çağdaş dünya sinema sanatının önde gelen ustalarından İtalyan rejisör Pasolini'nin İsa'nın yaşamını canlandıran «Aziz Matyas» adlı bir filmi de, Hıristiyanlık propagandası yapılıyor gerekçesiyle yasaklanmıştır. Oysa bu film, sinemalarda gösterilmeyecek, yalnızca dünya sinema sanatıyla ilgilenen sayıları bin kadar Sinematek Derneği üyelerine bir kez gösterilecekti. Sinematek Derneği üyelerinin, bir film görüp hemen Hıristiyan propagandasına kapılacakları düşüncesindeki gülünçlüğü düşününüz. Birkaç yüz aydın, bu filmi seyrettikten sonra, doğru kiliselere koşacaklar, papazların önünde diz çökeceklerdi.

Kitap sansürü büsbütün yüzkızartıcıdır. Birkaç örnek vereyim. Benim Türkiye'de birkaç kez basılmış kitaplarımın başka dilde yayınlanmış olanları bile

Türkiye'ye sokulmamaktadır. Almancaya çevrilmiş bir kitabımdan, altı aydan beri bana ayrı paketlerde yirmi kitap gönderildiği halde hiçbiri elime geçmemiştir. Artık kitabı gönderen yabancı yayıncıdan utanıyorum. Oysa bu kitabın Türkçesi üç kez basılmıştır.

Daha gülünç bir örnek:

Bir kitabım da hükümet kararıyla yasaklanmış kitaplar arasındadır. İlk basımı yasaklanmış olan bu kitabımın ikinci, üçüncü basımları bile yapılmıştır: ama hâlâ 1953'teki ilk basımı yasaktır.

Yasak yayın kararnamelerinin saçmalığı bakınız nerelere kadar var: Bakanlar, başbakan, milletvekilleri ve eşleri sosyalist ülkeleri ziyarete giderler. Dönüşlerinde oralardan kitaplar, plaklar, kartlar getirirler. İşte bunların hepsinin de Türkiye'ye girmesi, hükümet kararıyla yasaklanmıştır.

İşte o kararname şudur:

«Arnavutluk'ta, Bulgaristan'da, Çekoslovakya'da, Macaristan'da, Doğu Almanya'da, Romanya'da, Sovyet Rusya'da yayınlanan bilumum matbualar, plak, ses bantları ve benzerleri her dilde; bu devletlerde veya bu devletlerin hariçteki resmî, yarı resmî organ ve ajanları tarafından yayınlanan bilumum matbualar her dilde yasaktır.»

Bu hükümet kararına göre, örneğin Yugoslavya'dan yada Romanya'dan Türkiye'ye mektup bile gelmemesi gerekir. Çünkü mektup zarflarının üstündeki pul bile «Bilumum Matbua» kavramının içine girer.

Hâlâ resmen yürürlükte ve geçerli olan hükümet yasaklarından birkaç örnek vereyim de gülün:

«Aram Khachaturian'ın oyun ve düetlerinden ibaret, İngiltere'de Kolombiya Plak Şirketi tarafından yayınlanan Sovyet bestekârına ait plaklar» yasaktır. (1940)

«Mavi mineli dünya üzerinde disk atan atlet resmi ve üst tarafında (F.M.J.D.), altında (Sport Jeunes) yazılı rozet yasaktır. (1955).

«Güvercin resmi taşıyan kartpostal» yasaktır.

Bir insan salt komiklik olsun diye bile, böylesine yasaklar uyduramaz. Hele şu güvercin resimli kartpostal... Güvercine hiç düşman olunur mu ? Yasak kararında güvercin resmini kimin yaptığı yazılı değil ama, sanırım ki Picasso'nun barış sembolü olan ak güvercin resmi olacak.

Şimdi size, gizli tutulan «Yasak Yayınlar» kitabından, tarihe geçmesi gerekli şaheser bir yasaklama kararını bildiriyorum:

«Süleyman Demirel'in Türkiye Masonlar Cemiyeti'ne mahsus kayıt fişi fotokopisi, 5 Ekim 1965'de yasaklanmıştır.»

Bu fotokopi birkaç dergide yayınlandıktan sonra, işte bu yasaklama kararı alınıyor, birkaç gün sonra da bir Mason ilerigeleni, Demirel'in mason olmadığına değgin bir bildiri yayınlıyor.

Bu yasaklama kararından iki gün sonra da şöyle bir yasaklama kararı daha alınıyor:

«Başbakan yardımcısı Süleyman Demirel'in masonluğuna ait fiş ve İnönü'nün önünde durur vaziyetteki resmi, 7 Ekim 1965 tarihinde, 13417 sayılı kararla yasaklanmıştır.»

Partilerin, hem bu yasakların, hem bu yasaklama yönetiminin kaldırılması için Anayasa Mahkemesi'ne

başvurmaları boyunlarına borçtur. Çünkü çağdaş dünya uygarlığı önünde Türkiye'yi hiç kimsenin bu denli utanılası duruma düşürmeye yetkisi yoktur, olmamalıdır.

(«Günaydın», 8 Mart 1969)

«WELCOME» TÜRKİYESİ

«Sömürge miyiz, neyiz, hani bizim Türkiye'miz?» diye düşünüp duruyorum.

Üç gece, Ankara'nın büyük otellerinden birinde kaldım. Her sabah, odadaki iç telefonu açınca bir ses:

— Hellooov!...

Bir yaylı «Hellooov!...» sesi. Arkasından:

— Good Morning!...

Yahu, ne oluyoruz, nerdeyiz?

İlk sabah, bir yanlışlık oldu da, telefon odalardan birine bağlı kalmış, bir Amerikalıyla konuşuyorum, sandım, İngilizce af diledim. Telefonu kapayıp az sonra bir daha açtım. Bu sefer kadın sesi:

— Hellooow!... Good Morningl...

Yoksa ben uykudayken Amerika'ya mı geldim?

Üç gün, her sabah böyle oldu.

New York'da, Washington'da bir otele gidip, sabahleyin oda telefonunuzu açınca size Türkçe «Günaydın!» derler mi?

Burası neresi? Çok pahalı, güzel otelin hiçbir yerinde, Türk'ten bir renk, Türk'ten bir ses yok. Yalnız «Şark Salonu» diye ad taktıkları bir yerin tavanına, duvarlarına, bizim stilize edilmiş lâle motiflerini kondurmuşlar, bir de yozlaşmış minyatür azmanları...

İyi ki, atalarımız şu lâle motifini bulmuşlar. O lâleyi bir yere kondurdun mu, hemen Türk oluveriyor. Artık ondan da gık geldi.

Ankara'nın Kavaklıdere'sini, Keçiören'ini, Küçükesat'ını geziniz. Pencereleri perdesiz evlerin camlarında «Bu ev satılık», «Kiralık kat», «Kiralık mobilyalı ev» diye yazılı kâğıtlar göreceksiniz; ama yazıların hiçbiri Türkçe değil. İngilizce... İngilizcenin altına Türkçesini yazmak gereğini bile duymamışlar.

İnsan, bu İngilizce levhaları göreceğim diye utancından, sokaklardan başı önünde geçiyor.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde kurulan Tiyatro Kulübünün de adı: «Drama Club»...

Biz, hangi ülkede yaşıyoruz, çok merak ediyorum.

Ankara Hava Alanı'ndaki terminalde bir kitapçı dükkânı var. Ordaki kitaplara, dergilere, gazetelere baktım, yüzüm kızardı. İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, her dilden kitap, dergi, gazete var; yalnız Türkçe yok... Ama bitek, bitek Türkçe kitap, dergi, gazete yok...

— Burasını kim işletiyor? diye sordum.

— Türk Hava Yolları... dediler.

Hayır, yanlış, Amerikan Hava Yolları demek daha doğru...

Beyoğlu'nu gezin, her yerden İngilizce sarkıyor. İnsan Türkiye'de, kendi yurdunda yaşadığından kuşkulanacak.

«Wolcome Navy!...» Her yerde bu...

Anladık; Amerika zenginliğine zengin, biz de yoksulluğa yoksuluz, ama burası Türkiye... Arayın bakalım, Türkiye'de Türkiye'yi bulabilecek misiniz? Yeni bir «Welcome Türkiyesi» çıktı, bizi utandırıyor.

Artık bu da, yasayla, anayasayla olmaz ya... Biraz kendimize gelsek, Türk olduğumuzu hatırlasak, Türkiye'de yaşadığımızı bilsek...

(«Tanin», 29 Mart 1961)

KOMÜNİZM TÜCCARLAR!

Kutsal kavramları dillerine dolayıp yırtma yırtma bağıranları duydunuz mu, anlayınız ki işin içinde bir dalavere vardır. Bu bağırıp çağırmalar, bu dövünüp yırtınmalar, bir özdenlik coşkusu değil, bir çıkar kaygısıdır.

— Allaaaah!...

Hayır bağırma böyle. Sesini bize mi, yoksa Allaha mı duyurmak istiyorsun?

— Vataaaanl...

— Vatandaşlaaaaar!...

Hiç boşuna yırtınma. Boşuboşuna ses deliğini zorlama! Sen «vatan» diye bağırdıkça «mangır ne kadar?» diye sorduğunu anlıyoruz.

— Büyük Atatüüüürk!...

Sesini, on beygir kuvvetinde motorla işleyen hoparlörünki kadar da yükseltsen, biz senin ne katakullici olduğunu, yaygaranın tonundan biliriz.

— Kahrolsun komünistler!...

Yine kimbilir ne katakullin, ne dalaveren varda gürültüye getirip suçun duyulmasın diye feryadı bastın?

Sen dinci değil, din tüccarısın!

Sen yurtsever değil, yurt tüccarısın!

Sen Atatürkçü değil, Atatürkçülük tüccarısın!

Sen komünist düşmanı değil, komünizm tüccarısın!

*

Üç yıl önce Atatürk'ün ölüm yıldönümü günü, Beyoğlu'nda bir salonda anma töreni toplantısı yapıldı. Birçok kişi çıkıp konuştu. İçlerinde, incir çekirdeğini dolduracak bir söz söyleyen olmadı. Yalnız tüyler ürpertici, iç gıcıklayıcı, kulak tırmalayıcı seslerle durmadan haykırdılar, bağırdılar, çağırdılar:

— Ataaaml...

— İzindeyiiiz!...

— Kalbimizdesiiiinl...

— Sen ölmediiiinl...

— Bekçisiyiiiiizl...

Bu toplantıyı düzenleyenler, Atatürk adına bir de dergi çıkarıyorlardı, bugün de çıkarıyorlar.

Dün, Halk Cumhuriyeti devletlerinden birinin basın ve kültür Ataşesi ile görüşüyordum. Bir ara konuşmamız çok önemli bir konuya geldi.

Şimdi burada yazacağım olaydaki kişilerin adlarını gerekirse yalnız ilgili görevlilere verebilirim. O da anlatacağım alçaklığı ciddî olarak önleyebileceklerine inanırsam, o adları veririm.

O basın ve kültür ataşesi, bana iki kişinin adını söyledi.

— Bunları tanıyor musunuz? dedi.

— Hayır... dedim.

— Ama bunlar gazeteciymiş... dedi.

— Hangi gazetelerdenmiş? diye sordum.

Masasının üzerinden bir dergi uzattı. Bu dergiyi, yukarda söylediğim toplantıyı düzenleyen dernek çıkarıyordu. Dergi, Atatürk ilkelerinin adını taşıyordu. 0 kutsal adın gerisinde dalaverelerini yürütebilsinler diye dergiye böyle bir ad vermişler.

Ataşenin söylediği o iki kişinin adları, derginin yazı kurulu arasında yayımlanmıştı.

0 iki kişi, bu Halk Cumhuriyeti devletinin basın Ataşesine gitmişler.

— Biz, demişler. Atatürkçüyüz. İşte bu dergiyi çıkarıyoruz.

Ataşe,

— Çok güzel... demiş.

— Sizden de yardım rica ediyoruz. Atatürkçü olduğumuzdan yardımlarla dergimizi çıkarıyor, derneğimizi yürütüyoruz.

Derneği mi yürütüyorlar, yoksa dümenlerini mi? Bunu anlayamayan Ataşe,

— Ben size nasıl bir yardımda bulunabilirim? diye sormuş.

— Para vererek... Bize para veriniz.

Şaşıran Ataşe, para vermemiş, bir uygun biçimde iki dalavereciyi uğurlamış. Aradan bir zaman geçince Atatürkçülük ticareti yapan o iki kişi yine Ataşeye gelip asılmışlar, para istemişler.

Ataşe bana soruyordu:

— Nasıl insanlar?

İyi insanlarsa, Ataşe para verecekmiş.

Suratıma ateş bastı, yüzüm kızardı, başıma ağrılar girdi, yerin dibine geçtim. Allah bin türlü belâlarını versin!...

Bunlar,

— Kahrolsun komünistler!... diye barbar bağırırlar, terter tepinirler, sonra da giderler bir komünist devletin komünist Ataşesine, ceplerine indirmek için, hiç utanmadan, Atatürk adına para dilenirler!... Komünizmle mücadele diye tüccarlardan, azınlıkları korkutarak onlardan para sızdırdıkları yetmedi, şimdi de yabancı diplomatlara elavuç açmaya başladılar.

Nerdesiniz görevliler? Nerdesiniz ilgililer? Nerdesiniz komünist düşmanları?

Bu kadarla da kalmıyor. Adı duyulmamış, gazeteci olduğunu söyleyen ve bir zamanlar da Ankara'da bir akşam gazetesi çıkarmış olan başka biri de gidiyor Ataşeye,

— Bana para verin de sizin propagandanızı yapmak için gazete çıkarayım! diyor.

Reddediyorlar.

Bu adam Ankara'daki gazetesinde komünizme şiddetle saldırmıştır.

Birkaç kez yine gidiyor. Yine para istiyor.

— Para verin de, diyor, Bursa'da sizin hesabınıza konserve fabrikası kurayım.

Bunlar hep Sözümona komünizm düşmanları!...

Tekrar ediyorum: Ciddiyetlerine inanabileceğim resmî görevlilere, anlattığım olaydaki kişilerin adlarını açıklayabilirim.*

Hangi konuda olursa olsun, kutsal kavramları dillerine dolayıp yırtma yırtma bağıranların ahlâkından şüphe ederiz.

(«Yeni Tanin», 13 Ekim 1964)

* Çok şaşılası bişeydir; bu yazım gazetede yayınlandıktan sonra, ne savcılık, ne güvenlik görevlileri, ne de herhangi bir ilgili, bana, «Atatürk adına, bir komünist devlet ataşesinden para dilenen kimdir?» diye sormadı. Aradan yedi yıl geçti. Bugün hiçbirinin adısanı bile aklımda değil artık. (20 Mayıs 1971)

KARADERİLİ HEMCİNSİM

Gazetelerde çıkan o resmi, sanırım, siz de görmüşsünüzdür. Ateş yağmuru altında kalmış yaralı zenci er, elinde kullanamadığı tüfeği, canını kurtarmak için kaçacak, sığınacak, yer arıyor. Bu karaderili hemcinsimiz Kuzey Viyetnamlılara karşı savaşan Amerikan eridir. Havadan, karadan açılan ateş arasında sıkışmış, acıklı bir durumu var... Yapılı, iri, kalıplı bir zenci, sevimli de... Gövdesini delik deşik eden kurşunların acısıyle, yüz kasları gerilmiş. Resmine bakınca, acıdan haykırışını duyar gibi oluyorum.

Yurdunun bağımsızlığını savunmak için canını veren zavallı Viyetnamlı ve ulusal bağımsızlığını savunan Viyetnamlıyı öldürmek için, belki de adını, yerini daha önce hiç bilmediği Viyetnam'a gönderilen kandırılmış zavallı karaderili insanoğlu...

Gazetedeki resme bakıyorum, dalmışım öylecene... Resimdeki zenci er canlanıyor, boyutlanıyor.

— Ne işin vardı buralarda? Niçin geldin buralara karaderili insan kardeş?

— Hürriyeti savunmak, kurtarmak için...

Evet, öyle demişlerdir Amerikalı zenci delikanlıya. Diyelim ki, sayalım ki, kendisine söylenilen doğrudur.

Ben, ulusal bağımsızlıkları için dövüşen Viyet-

namlılardan birkaçını, Helsinki'de Barış Kongresi'nde gördüm. Hem Kuzey, hem Güney Viyetnamlılar vardı orda... İncecik incecik insanlar, küçümen küçümen. Gülüşleri, saçak saçlarına düşen yağmur sesini andırıyordu. Parmakları, her ne tutarsa, okşarca tutuyordu. Bu ellerle nasıl bomba attıklarını, tetiği nasıl çektiklerini düşündüm. Evet, kadınıyle, çocuğuyle, yaşlısıyle yurtlarını savunuyorlar. Kime karşı? Amerika'nın karaderili insan kardeşlerine karşı...

Evet, diyelim ki, tutalım ki, sayalım ki. Amerikan zencisine söylenilenler doğrudur. Bu Viyetnamlılar, dünya hürriyetinin baş düşmanıdırlar.

— Evet, karaderili insan kardeş... Sen buralara hangi hürriyeti kurtarmak, savunmak için geldin? Yavrularının, Amerikan akderili çocuklarla aynı parka girememe, aynı okula gidememe hürriyetini mi? Vergi ödediği, askere gittiği, bütün uyrukluk yükümlerini yerine getirdiği için kendini eşit Amerikan yurttaşı sanıp, bütün Amerikan çocuklarının gittiği okula girmek istediği için zenci çocuğun akderililerce öldürülmesi hürriyetini mi? Amerika'da karaderililerin ikinci adam olarak yaşama hürriyetini mi? Akderiliyle aynı taşıtta yanyana bulunamama hürriyetini mi?

Resimdeki zenci Amerikan eri, kurşun yaralarının acısıyle kıvranıyor. Niçin? kimin için? Neden ölmekte olduğunu, şu anda olsun düşünebiliyor mu?

Kara derisinin üstüne kanı yol yol yayılıyor. Bu kan, yabancı ordu askeri olarak çiğnediği Viyetnam topraklarını sulayacak. Niçin? Hürriyet uğruna!...

Karaderili insan kardeş, Viyetnam'da korumak istediğin sözde dünya hürriyeti, yada hürriyet dünyası, senin kâğıt üstünde yurttaşı sayıldığın Amerika'da,

akderililerle aynı okula, aynı kiliseye gitme, akderililerie aynı koşullarda yaşama hürriyetini sağlayacak mı?

O küçümen küçümen adamların incecik elleri, okşarcasına tuttukları tüfeklerle senin aslan yapılı, karaderili gövdene kurşun yağdıracak... Sen, yağmur sesi gülüşlü Viyetnamlılara düşmansın. Niçin? Hürriyeti, yurttaşı olduğunu sandığın ülkede, hiçbir zaman sahibi olamadığın hürriyeti savunmak için... Kime karşı? Yurtlarını, bağımsızlıklarını savunanlara karşı...

Yazık karaderili insan kardeş... Haykırarak şimdi toprağa düşeceksin. İnleyen bir Viyetnamlının yanına... Birbirinize bakın düştüğünüz yerde. Dilleriniz bir değilse de, gözlerinizle konuşun... İyi bak, o kısık, ışıklı gözlere... Belki ölürken, anlayacaksın gerçeği, boşu boşuna kim için, ne için, nerelerde öldüğünü... Zavallı karaderili insan kardeş... Peki, senin ne işin var orada?

(«Yeni Tanin», 12 Şubat 1966)

DOSTLAR, DÜŞMANLAR

Günlerdir dayanılmaz ağrılar içinde kıvranıyorum. Sözgelişi dayanılmaz diyorum, yoksa dayanmayıp da ne yapacaksın; insanoğlu nelere dayanmamış ki...

Sol yanıma, sırtıma, omuzuma bir pençe dalmış, sinirlerimi, kaslarımı ezip, tırnaklayıp duruyor. Yazı yazabildiğime göre, bugün iyi değilsem de iyiceyim.

Oysa geçen yıl bu günler, bir gecenin ikisinde odamda çalışırken uykum dağılsın diye soğuk duştan sonra, ayağımda şortla, odanın bütün pencereleri, kapısı açık, sabahın beşine kadar çalışmış, sonra balkonun taşlarına sırtüstü uzanıp, örtünmeden uyumuştum. Rüzgârın serin eli derimi yalayıp okşuyordu.

Şimdi odamın bütün pencereleri, kapısı kapalı. İlk geliyor başıma böyle şey... Demek eskimişim. Düşmanla boğuşup savaşmak kolay da, ille de ille dostlar, sevdiklerimiz, yakınlarımız . . . .

Yanımda, önümde ilâçlar, ilâçlar, ilâçlar: Üç saatte bir yutulacak bu hap, yemeklerden hemen sonra, günde iki güllâç, iğneler her sabah, macunu sırta sürdün mü iyice, bunu yemeklerden önce içeceksin...

İşte başladı yine omuzbaşım, sırtım.

— Hastaneye yatsana canım...

— Senin bir tedaviye ihtiyacın var...

— Bursa kaplıcalarına gitmelisin...

— Git, Yalova'da bir hafta dinlen!

Yayınevim yandığı zaman da, eksik olmasınlar, dostlarım akıllar vermişlerdi:

— Yahu insan hiç sigorta ettirmez mi?

Yakınmak güzel değil, en doğrusu susmalıyım ve yazmalıyım.

Hani, sabun nedir bilmeyen biri, birgün geldiği kentteki bakkalda sabun kalıplarını görür de, tatlı bir yemiş sanıp satın alır, başlar çiğnemeye, çiğnedikçe sabun köpürür, köpürdükçe adam kızar, çiğner, çiğnedikçe köpürür... Kendi köpüğü,sabunun köpüğüne karışan adam,

— Hiç boşuna zorlanma, der, ben sana para verdim, apursan da köpürsen de yiyeceğim...

Ben de şimdi ağrıyan yanlarıma diyorum ki:

— Hiç boşuna zorlanma, ağrısan da sızlasan da yazacağım, başka çarem yok...

Ahmet Hâşim, «Savaş olunca, gel bakalım Türk oğlu Türk Hâşim, barış olup da iş isteyince, hadi ordan Arap Hâşim, diyorlar» diye yakınırmış ya...

Irak'ın Alusî soyundan, yani Hâşim'in akrabalarından bir zengin, birgün Hâşim'e,

— Buralarda geçim sıkıntısı çekip duracağına, gel seni Bağdat'a götüreyim de orada yaşa, rahat et! demiş.

Haşim,

— Olmaz! demiş.

— Neden?

— Ben Türkçe yazıyorum, şiirlerim Türkçe, orada anlamazlar ki... Sonra buralarını çok seviyorum, anıla-

rım var; ayrılamam burdan... Sonra benim burda dostlarım var, onları bırakıp gidemem...

Daha daha üstelemişler, diller dökmüşler. Hâşim kandı kanacak... Ama birden,

— Olmaz! demiş, hadi orda da Türkçe şiir yazdım diyelim, hadi arada buraya gelip özlemimi dindireyim, dostlarımı göreyim... Evet ama, benim burda düşmanlarım da var... Hepsini bıraktım diyelim, yahu insaf edin, düşmanlarımı nasıl bırakıp gideyim? Hayır, gidemem!

Hâşim'in bu duygusu dokunur bana, ne zaman hatırlasam bir tuhaf olurum. Zordur, çok zordur insanın düşmanlarını bırakması... Hem biliriz ki, zamanla düşmanlarımızın sayıları da, güçleri de azalacak, ama onları bizsiz bırakmak zor... Onun için elbet yazacağım direnerek, zorlanarak... Ama kalemi tutacak, zihnimi toparlayacak dermanım olmazsa ne yapabilirim!...

(«Yeni Tanin», 26 Temmuz 1964)

MENDERES'İ NASIL ÖLDÜRDÜLER?

1950'den bu yana koşar adımla idam sehpasının altına gidiyordu, boynunu yağlı ilmiğe uzatıyordu. Özellikle iktidarının son yılında yazılanları, kendisine söylenenleri, yapılan uyarmaları hatırlarsak, Menderes'in on yıllık iktidarı süresince idam sehpasının sandalyesine nasıl canını dişine takarak tırnaklariyle yere tutuna tutuna, dirsekleriyle sürüne sürüne tırmandığını daha kolay anlarız.

O gün, akşam gazeteleri Menderes'in asıldığını yazıyordu, idam sehpasında sallanan Menderes'in boy boy resimleri vardı gazetelerde. İçimi derin bir üzüntü kapladı. Menderes'in on beş yıllık filmi gözümün önünden geçti: Tek parti iktidarının karşısına dikilen halkın sevgilisi Menderes, on binlerin alkışa boğduğu Menderes, seçimlerde eze eze çoğunluğun kalbini kazanan Menderes, burnu gittikçe büyüyen ve efendisi olduğunu sandığı dalkavuklarının kölesi Menderes, koltuk uğruna gericiliğe avans veren demagog Menderes, Bayar'ın «Sudan geçerken at değiştirilmez!» diye başbakanlıktan ayıramadığı Menderes, Yassıada'da Yüce Divan Başkanına sanık yeri parmaklıklarına sürünerek «Arz-ı malûmat edeyim, müsaade ederseniz reis beyefendi hazretleri» diye

inleyen Menderes... Ve sonra Imralı adasında, sehpanın üç bacağı arasında boynu ipte Menderes...

O akşam büyük bir insancıl üzüntüyle vapura bindim. İçimden «Neden bunu kendi kendine yaptın Menderes?» diye söyleniyordum.

Üst salonda oturuyordum. Kalabalık bir yolcu grupu geldi; dört erkek, üç kadın, üç çocuk... Lüks salonda iki masayı birleştirerek oturdular. Hepsi de şişmandı, salondaki koltuklara tombul bedenlerini zor sığıştırarak yerleştiler. Erkeklere baktım: gergin yanaklı, şişkin göbekli, katkat enseli, boğa gıgılı kimseler... Kadınlara baktım: mahallebi gerdanlı, iri göğüslü, kolları dirseklerine kadar bilezikli, kulak memelerini sarkıtan ağır küpeler takmış, eteklerinden bayağılık akan kadınlar...

O akşamki vapur yolculuğunda bana öyle geldi ki, bu insanlar, on yıllık Menderes iktidarının nimetleriyle şişmişlerdendi, o iktidarın enflâsyon politikasıyla zengin olanlardandı; bilezikli dişi bilekleri, yüzüklü kıllı parmakları böyle olduklarını barbar bağırıyordu. Belki de öyle değillerdi, ama bana öyle geldi. Gülüyorlar, kahkaha savuruyorlar, kaba kaba şakalaşıyorlar, bağıra bağıra konuşuyorlardı. Sanki Menderes'in asıldığı gün değildi. Yüzlerinde, bu olay karşısında duyulmuş en küçük insanca bir duygu yoktu. Sanki Menderes'in çekilmiş boy boy resimleri çıkmamıştı gazetelerde. Paketleri, paketleri, paketleri açtılar, masaya yaydılar. Paketlerden çıkan börekleri, sandüviçleri, çukulatayı, fondanı, baklavayı kapış kapış yemeye başladılar. Avurtları şişe şişe, gırtlak düğümleri ine çıka, kapış kapış yiyorlardı.

İşte o sırada bana öyle geldi ki, bu insanlar masa-

nırı üstüne boylu boyunca Menderes'in ölüsünü yatırmışlar, Onu yiyorlar. Menderes'in parmaklarını, ellerini kopara kopara yiyorlar, butlarını çekiştire çekiştire yiyorlar, gözlerini oyup, kulaklarını ısırıp yiyorlar.

Dehşetle ürperdim. İçimden Menderes'i astıranlar işte bunlardır, dedim.

Kendilerini yaratan Menderes asılmış diye şimdi hiçbir üzüntüleri yok. Onun asıldığı gün, çoktan kendilerine yeni kurbanlar aramaya başladılar bile... Bir zaman sonra da onları yiyecekler. Onları da zorla bitirip öldürecekler, ama kendilerinin kılları bile kıpırdamayacak, renkleri bile solmayacak, hiç keyifleri kaçmayacak, durmadan keselerini şişirecekler, kasalarını dolduracaklar.

Menderes asıldıysa, daha başkaları var, çok var... Önce efendiyi yaratacaklar, sonra efendilerinin başını yiyecekler.

Gözlerini sandalye hırsı bürümüş politikacılara baktıkça acıyorum. Bu çabaları kimler için? Birgün işte böyle kendilerini yiyecek olanlar için değil mi? Sonlarına kılları bile kıpırdamayacak olanlara yem olmak için nasıl da birbirleriyle didişip dalaşıyorlar... Şimdi onları alkışlayan eller, birgün alkışladıkları kimselerin gırtlaklarına sarılacaklar. O günleri düşünerek şimdiden ağızları sulanarak dillerini şapırdatıyorlar.

(«Tef», 1961)

EMEKLİ OLACAK MI? OLMAYACAK MI?

— Yaa, demek kendi ayağınla geldin? dedi.

— Hayır, dedim, arabayla geldim.

— Ne istiyorsun?

— Son günlerde bütün gazeteler sizden sözediyorlar da...

— Yalnız benden değil. Ne yazık ki, bana az yer vermek için solcu gazeteler, o şövalye bozuntusu kılıklı artist herifin de resimlerini gazeteye koyuyorlar.

— Evet ama o artistin resimlerini, buzdolabı ilânı için koyuyorlar.

— Neye yani? Buzdolabı ilânı için de benim resimlerimi koysalar daha iyi olmaz mı?

— Haklısınız. Adamlarda ticaret kafası yok... Bişey sorabilir miyim?

— Sor!

— Başüstüne. Soruyorum: Neyle uğraşıyorsunuz?

— Şiir yazıyordum, sen üstüne geldin. Dinlemek ister misin?

— Zevkle.

— Peki, okuyorum. Dinle:

«Sıkı dur, sert dur, bütün solcular senden ürksün!»

«Altmışdokuz modeli yeni bir Atatürksün!»

Nasıl?

— Çok güzel. Arkası?

— Arkasına kafiye ararken sen geldin işte... Ürksün, Türksün... Var başka kafiye, çürüksün, üfürüksün gibi ama, uygun düşmüyor.

— Şiirlerinizi nasıl yazarsınız? Nerden ilham alarak?

— Aynaya bakar, öyle yazarım. Tabiî resmî daire olduğundan, buraya boy aynası koyamıyorum. Onun için, cebimde taşıdığım el aynasına bakarım. İşte, sen de bak!

— Ama bu ayna çok büyük gösteriyor, dev aynası mı?

— Beni daha da büyük gösterir?

— Neden? Tanıyor mu sizi?

— Ben daha büyüğüm de ondan.

— Aynaya sığıyor musunuz bari?

— Yakından, yalnız burnumu gösterebiliyor. Onun için uzaktan bakıyorum.

— Kıbrıs konusunda ne düşünüyorsunuz?

— Kıbrıs'ın hepsi, fırında tepsi bizimdir.

— Kıbrıs'ı anladım da, o tepsi neden?

— Hiç... Kafiye olsun diye, daha kolay akılda kalır. Onbinlerce gencimizin hep bir ağızdan «Kıbrıs'ın hepsi, fırında tepsi!» diye bağırdığını düşün.

— Ne hamsi manzara!

— Hamsi denmez, hamasî denir.

— Evet, ne hamasî manzara! Ay için ne düşünüyorsunuz? Eller gitti aya, biz yine kaldık yaya...

— Bizde aya gidecek çok insan var. İşçi olarak Almanya'ya, Avustralya'ya, daha başka yerlere gidemeyenler, pasaportlarını versek aya gidecekler. Ama biz o zaman burda yalnızbaşımıza kalacağız. Aya

gidecek bizde çok. Yalnız bir küçücük eksiğimiz var.

— Nedir?

— Füzemiz yok... Ah, bir de o olsa...

— Emekli olmak istemediğiniz söyleniyor.

— Aya gidilmeden, Kıbrıs alınmadan emekli olmak istemem elbet.

— Ondan sonra?

— Ondan sonra... Yani Kıbrıs'tan sonra Girit var, Rodos var, Kınalı var, Burgaz var... Yassıada var. Saysana adaları. Aydan sonra venüs var, zühre var, neptün var... Saysana yıldızları! Daha çok ada, çok yıldız var... Hem sonra yaşım da küçük...

— Siz ona ne bakıyorsunuz, akıl yaşta değil baştadır.

Kendisiyle konuştuğum Maliye Tahsil Şubesi kalemindeki evrak memuru Hıdır Bey, bütün küçük memurlar gibi, daireden ayrılırsa, tüm işlerin duracağını, hiçbir işin yürümeyeceğini sanıyordu.

(«Günaydın», 26 Ocak 1969)

UÇ YA MÜBAREK!...

Kendi ülkemizde bile neler var, neler yok, bilmiyoruz. Belki de sizler biliyorsunuzdur, ama ben bilmiyordum. Bizde bir «Bilimsel Danışma Kurulu» varmış. Bunu bir gazete haberinden öğrendim ve çok sevindim. Bizde de bilimsel bişey olsun da ne olursa olsun, isterse kurul olsun; yeter ki tek olsun... Peki, bizde bir «Bilimsel Danışma Kurulu» varmış da, öyleyse neden eller aya giderken biz yaya gidiyoruz? Herhalde Bilimsel Danışma Kurulu'na kimse bişey danışmıyor, danışmak gereğini duymuyor da ondan... Nitekim sözü geçen gazete haberinde de Genelkurmay Başkanının Bilimsel Kurul üyelerine söylediği sözler vardı da, Bilimsel Kurul üyelerinin sözleri yoktu.

Sayın Genelkurmay Başkanı, Bilimsel Danışma Kurulu üyelerine şöyle demiş:

«İlimde hâlâ geriyiz, fakat birgün biz de aya uçabilecek seviyeye geleceğiz. İmkânımız yok. Bugün yürüyoruz, yarın koşacağız ve uçacağız...»

Bana kalırsa, haberin verilişinde bir yanlışlık var. Bu sözler, olsa olsa, Bilimsel Danışma Kurulu üyelerinin sözleri olabilir yada Sayın Orgeneral de bu Bilimsel Kurul'un üyesidir. Belki de Bilimsel Danışma Kurulu üyeleri, Sayın Tural'a danışmışlardır:

— Paşam, acaba biz de uçabilecek miyiz?

Elbet uçacağız. Yalnız imkânımız yok, bir de imkânımız olsa... Uçmak için ne gerekli? İnsan: Bol... Yürek dersen, mangal kadar. Bilim dersen, işte Danışma Kurulu... Kuvvet, iman kuvveti... Yalnız bir küçücük eksiğimiz var: İmkân... Ah, bir de imkânımız olsaydı... Birgün o da olur inşallah.

Evet, haberi veren gazeteci şaşırmış olmalı, Bilimsel Kurul üyeleriyle Genelkurmay Başkanının sözlerini birbirine karıştırmış. Birgün bizim de uçacağımızı bu Bilimsel Kurul üyeleri bilmiyorlar da Sayın Tural biliyorsa, o zaman bu kurul ne biliyor ve onlara ne danışılır?

Gerçekten, Sayın Tural,

— Bugün yürüyoruz, yarın uçacağız! demişse, acaba Bilimsel Danışma Kurulu üyeleri ne cevap vermişlerdir, çok merak ediyorum.

«Başüstüne Paşam!» mı dediler, yoksa «Yarın uçacağız!» diye emir mi tekrar ettiler, yoksa «Yarın salı, uğursuz gündür, mübarek cuma günü uçsak daha hayırlı olur» mu dediler?

Mademki bir kere niyet ettik, günün birinde nasıl olsa uçup aya gideceğimize inanıyorum. Ama nasıl gideceğiz? Önce bir uzay aracı gerekli. Yaparız evelallah... Nasıl otomobil yapıyorsak, uzay aracı da yaparız. Parçalarını Amerika'dan getirtiriz, burada montajını yapar, üzerine de «Türk malı» damgasını vururuz. Yani ucuna bir «Maşallah» levhası asarız. Sovyetlerin «Soiuz», Amerikalıların «Apollo»su gibi, bir de ad buluruz: «Allah kazadan saklasın!»

Uzay aracı yapıldıktan sonra, uzay adamları da gerekli. Bu bizim uzay aracı, akaryakıtla gitmeyecek,

kokaryakıtla da gidemez, ancak iman gücüyle uçacağı için, uzay adamı olarak da Kur'an kursundan bir iki hafız buluruz. Her bir hafızın yanına, birer ikişer, yetmezse şeriat üzere dörder de kız hafız veririz ki, dünyaya dönemezler de uzayda uydu olarak kalırlarsa, orda boyuna üresinler. Böylece, başka ulustan aya gidenler, ayın yada güneşin çevresinde mevleviler gibi dönen irili ufaklı birçok hafızlar görür.

Bu işler de bittikten sonra, sıra uzay aracının füzesini ateşlemeye gelir. Uzay aracının atılacağı en uygun yer, sanırım Ankara'daki Hergele meydanıdır. Önce kurbanlar kesilir, dualar edilir. Âteş komutu nasıl verilecek? Elbet Amerikalılar gibi sayıları ters sayacak değiliz.

— Uuuç ya mübarek! nidasıyle füze ateşlenir.

Bizde bozguncular çoktur. «Her zamandan daha fazla, millî birlik ve bütünlüğümüzü korumaya muhtaç olduğumuz bu fevkalâde nâzik» zamanda bir bozguncunun,

— Uuuç babatorik! diye bağırarak, «Nizamı Koruma» Kanununu bozması mümkün olduğundan, önceden gerekli tedbirlerin alınması da unutulmamalıdır.

— Uuuuç ya mübarek! nidasıyle füze ateşlenecekken, bize uzay gemisinin parçalarını verenler>

— Siz, Nato'dansınız, size borç, yardım ve kredi olarak verdiğim bu parçalardan yaptığınız uzay gemisini ancak Nato emrinde kullanabilirsiniz! derler.

Ve işte o zaman İsmet Paşa-ki o zaman iki-üç bin yaşlarında olacaktır-, çok kızar ve «yenibirdünya kurulur ve biz de orada yerimizi alırız» der.

Uzay gemisi de elimizde kalır. Ne yapalım? Koca

gemi çürüyecek değil ya, biz de uzay gemisini Karaköy-Kadıköy arasında işletiriz. Çünkü biraz sisli havalarda, dalgalı denizlerde vapurlar işlemiyor, Kadıköy'den Karaköy'e bile gidip gelemiyoruz da...

(«Günaydın», 29 Aralık 1968)

ÖZELEŞTİRİ

Bir yılı daha arkada bırakırken, kırküç yılın gerisinde kalmış onbir yaşımın bir anısını düşünüyorum. Melek denilince hangi nitelikler tasarlanırsa hepsini kendisinde toplamış olan Darüşşafaka'nın Rıfkı Bey'i bize şöyle derdi:

— Yatağa girince o gün neler yaptığınızı düşünün: Ne iyilik, ne kötülükler ettiniz? İşlerinizden neleri ertesi güne bıraktınız? O gün yiyip içtiğinizi hak ettiniz mi? Görevlerinizi yerine getirdiniz mi ? İşte bunları düşünerek uyursanız, her gün, bir önceki günden daha başarılı olursunuz.

Eskiden buna «nefis muhasebesi» denirdi. Sonradan fransızcası «otokritik» dilimize girdi. Türkçesi, özeleştiri...

Gerçekte öteki günlerden hiç ayrımı olmayan bayram gibi, yılbaşı gibi günlere, biz insanlar bir olağanüstülük vermişiz. İyi de yapmışız. Her yeni yıla girerken, geçen yıl içindeki yaşantımızın özeleştirisini özdenlikle yapmamızın, gelecek yılda başarılı ve mutlu olmak için bize büyük yararı olacaktır. Yeter ki, bu özeleştiride kendikendimizi kandırmayalım.

Geçen yılda başarılarımız, başarısızlıklarımız ve bunların nedenleri nelerdir? Hangi kötülükleri, hangi

iyilikleri, niçin yaptık? Kötülere ve kötülüklere karşı savaşımız yeterli miydi? Kendimize, ailemize, arkadaşlarımıza, toplumumuza, halkımıza, yurdumuza, insanlığa olan görevlerimizin ne kadarını yerine getirebildik?

Birey olarak da, toplum olarak da bu özeleştiriyi yapmalıyız. Bizi bu yargılara şartlandırmışlardır. Biriki örnek vereyim.

— Yurdumuzu seviyor muyuz?

Çocukluğumuzdan beri bizi «yurt sevilire yargısıyle şartlandırdıkları için, elbet hepimiz bu soruya «Tabii, seviyoruz» deriz. Şimdi iyice düşünelim: Seviyorsak, ne yapıyoruz yurdumuz için? Vergi ödüyoruz. Ödememek elde mi? Bağırta çağırta alırlar. Askerlik yapıyoruz. Yapma da görelim. İşimizi yapıyoruz. Ama o da bedava değil, karşılığında para alıyoruz. Bütün bunlar, yurt sevgisinin belirtileri değil, yapmak zorunda bırakıldığımız işlemlerdir.

Bizi alıştırdıkları, yani şartlandırdıkları için,

— Ben insanları severim... deriz.

Severiz de ne yaparız?

Yirmibeş yıl önce, birgün, Beyazit Kulesi'ne çıkmıştım. Ordaki itfaiye erlerinden biri, aylığının azlığından, geçim zorluğundan yakınırken, altı çocuğu olduğunu söyleyerek,

— Vatana evlât yetiştiriyoruz... demişti.

— Doğru söyle, bu çocukları yaparken, sen ve karın hiç vatanı düşündünüz mü?

Bu sorum üzerine, o da, öbür itfaiye erleri de kahkahalarla gülmüşlerdi.

Çocuk yapmak bile «vatana evlât yetiştirmek», yurt sevgisi diye bize öğretilmiş.

Analar vardır, «anne, çocuğunu sever» diye şart-

landırıldıkları için, «saldım bayıra, mevlâm kayıra!» diye bıraktıkları çocuklarını bile «ah, ne seviyorum çocuklarımı!» diye kendilerini kandırırlar. Seviyorsun da, günün yirmidört saatinden kaçını çocuğuna veriyorsun?

Sevmek, insanın kendisinden vermesi, sevdiği şeye bir katkıda bulunması demektir. Kendimizden verebileceğimiz en değerli şey de zamanımızdır.

Yaşadığımız yılın son gününde, şartlandırıldığımız için sevdiğimizi sandıklarımıza kendimizden ne verdiğimizi, kendi alanımızda, kendi gücümüzce onlara ne katkıda bulunduğumuzu düşünür, bir özeleştiri yaparsak, aynı yanlışları tekrarlamayacağımız için, yeni yılda daha başarılı olabiliriz.

(«Günaydın», 30 Aralık 1968)

ULUSAL MI? DEĞİL Mİ?

Türk ordusunun tam ulusal olup olmadığı üzerinde tartışılıyor. İktidar, elbet görevi olduğu için, ordunun tam ulusal olduğu düşüncesini savunuyor. Bitakım tabiî senatörlerle muhalif milletvekilleri ve ilerici basın yazarları da, bugünkü koşullarda orduya tam ulusal denilemeyeceğini ileri sürüyor ve ulusal ordu özlemini dile getiriyorlar.

Başta başbakan olmak üzere, ordunun tam ulusal olduğunu söyleyenler, iddialarını ispat için, yalnızca duygusal planda konuşuyorlar:

«Ordu vicdanıyla ulusuna bağlıdır. Ordunun gönlü ulusaldır. Bir ulusun ordusu elbet ulusal olur. Komutanlarıyle, erleriyle bir ulustan olan orduya ulusal ordu denir... vb.» gibi duygulara seslenen, coşku yaratan söylevler veriyorlar. Duygu tellerine dokunarak coşku yaratmak isteyenler, savunur görünerek orduyu kendileriyle birlik ve tam ulusal olmadığını söyleyenlere de karşı olmasını tasarlıyorlar. Oysa ordu, her zamanki gibi, bu tartışmaların dışında ve üstünde kalıyor.

Ordunun tam ulusal sayılamayacağını söyleyen ve ulusal orduya özlemlerini dile getirenlerse, duygusal ve coşkusal söylevlere karşılık akla ve mantığa

seslenen kanıtlar, belgeler gösteriyorlar: Bir ordu, giyimkuşamına değin, donanımını, silâhını, araç ve gereçlerini yabancılardan almayı gereksiniyorsa, yabancı komutanların - isterse araç- gereç için olsun - denetimi varsa, büyük çoğunluğu NATO'ya bağlıysa, Kıbrıs çıkarmasının önlenmesi olayındaki gibi kendi kendine buyruk değilse, o ordu tam ulusal sayılamaz.

Bu konuyu soğukkanlılıkla tartışmamızın olanağı varsa, ordunun tam ulusal olup olmadığını anlamamız için bize fırsat veren bir olay çıkmıştır önümüze; bu olayı değerlendirerek kesin bir yargıya varabiliriz. Gazete haberlerine göre şimdi toplantı yapmakta olan Askerî Şura'ya, ordunun en yetkilisi olan Genelkurmay Başkanı şu öneriyi getiriyor:

«Türk ordusuna Amerikan yardımı 1967'de bir milyar yüzyetmiş milyon lirayken 1968'de altıyüzotuz milyona, yani yarısına düşmüştür. Ordumuz, yarım milyon kişiden fazladır. Bir o kadar da eğitim görmüş yedek gücümüz vardır... Orduya yapılan Amerikan yardımı azaltıldığına göre, NATO ve Amerika'nın isteğine aykırı da olsa, ordu giderlerinden kısıntı yapılması gerekir. Bunun yollarından biri de, erleri, izinli olarak, altı ay önceden terhis etmektir.»

Şimdi hiç coşkuya, duygusallığa kapılmadan, soğukkanlılıkla düşünelim; bir ordu ki, askerlik süresini, erlerine vereceği izni, er ve komutanlarının sayısını bile, müttefik de olsa yine de bir yabancı devletten alacağı yardıma göre belirlemek, ayarlamak zorundadır, böyle bir orduya hâlâ tam ulusal denilebilir mi?

Herkes kendine göre, ama özdenlikle, bu sorunun

cevabını verince, ordunun tam ulusal olup olmadığı kesinlikle ortaya çıkacaktır.

Bunun dışında, hiçkimsenin, Türk ordusuna, gönül ilişkileri, vicdan bağları, insan kaynakları, ulusal bilinç yönünden, ulusal değildir dediği yoktur, olmamıştır da...

(«Günaydın», 22 Şubat 1969)

BABA NASIL YAPILIR?

Gemi tıklım tıklım yolcu dolu... Kaptan pusulayı şaşırmış. Dürbünle bile kara görünmüyor. Geminin makinası bozulmuş, telsizi işlemiyor. Dalgalar dağlar gibi yükselip, kuyular gibi alçalıyor. Korkunç fırtınada gemi dalgaların tepesinde havalanıyor. Yolcular,

— Yükseliyoruz, yükseliyoruz! diye sevinçle bağırıyorlar.

Sonra gemi inen dalgayla çukura gömülüyor. Yolcular,

— Eyvah! Batıyoruz! diye bağırıyorlar.

Sonra yine gemi dalgaların tepesinde yükseliyor. Gemiyi, dalganın biri öbürüne attıkça yolcular,

— İlerliyoruz! diye seviniyorlar. Sonra gemiyi öteki dalga, gerideki dalgaya veriyor. Yolcular,

— Eyvah! diye bağırıyorlar.

Kaptan da yolculara bağırıyor:

— Hep birlikte direği itelim de gemiyi yürütelim!

Yolcuların kusmaktan içi dışına çıkmış. Kimi yerlerde sürünüyor, kimi fırtınadan çarpan dalgalarla denize uçmamak için direklere sıkı sıkıya yapışmış. Kimisi cankurtaran yeleği arıyor, kimisi mantar simidi beline geçirmiş. İşte bu sırada direğe tutunan yolculardan biri, öbürlerine,

— Arkadaşlar, diyor, baba tatlısı nasıl yapılır bilir misiniz? Durun size anlatayım.

Ama sözünün gerisini getiremiyor. Bir öğürtüyle yere kapanıyor. Yine kalkıp,

— İnce elenmiş yüzelli gram un alırsınız, diyor, aldınız mı aldınız...

Döşemelere kapaklanıyor. Yerde sürüklenerek yine anlatıyor:

— Yüzyirmi gram da bira mayası alın... Ama iyisi olsun.

Bir dalga yere yapıştırıyor. Sırılsıklam kalkıp anlatıyor:

— Bira mayasını ılık suda ezersin. Efendicağızıma söyliyim.

Sabahtan beri dört yazı yazdım. Olmadı. Beşinci yazıyı yazdım, olmadı. Altıncı yazıyı da,

— Bu yazı olmaz! Gazeteye girmez! diye geri çevirdiler.

Hakları var. Bir yazı yüzünden gazeteyi mahkemeye verebilirler, kapatabilirler.

Biz, bugün evimizin bulunduğu sokağın neden süpürülmediğini, komşularımızın sokağa kilim silkelediklerini, yaz gelince sineklerin çoğaldığını, sokak satıcılarının yüksek sesle bağırdığını, bu türlü konuları, deniz anası gibi kaygan, yumuşak bir dille, sütlâç gibi tatlı bir kalemle, ağzımızdan ballar akarak anlatmalıyız. Kırk yıllık usta yazarlarımıza bakıyorum, onlar da öyle yapıyorlar.

En iyisi, sevgili okurlarım; ben size bugün baba

tatlısı nasıl yapılır, onu anlatayım. Yarın imambayıldının, ertesi gün de kadın göbeğinin nasıl yapıldığını anlatırım.

— Yüzelli gram gaayet ince elenmiş beyaz un alırsınız. Aldınız mı aldınız. Yüzyirmi gram da bira mayası alın. Suyu da gözelcene ılıtın. Ama öyle ne çok sıcak, ne çok soğuk olsun. Bira mayasını ılık suda iyice ezin. Ezdiniz mi ezdiniz... Onu güzelce unla karıştıraaa karıştıra yumuşak bir maya yaparsınız. Bunu sıcak bir yere koyarsınız. Maya orda duradursun... 200 gram tereyağı alın, 300 gram un, 50 gram da şekerle karıştırın. Üstüne üç de taze yumurta kırın. Sonra, bunları karıştırın, karıştırın, karıştırın, karıştırın... İyice karıştırdınız mı karıştırdınız. Ondan sonra yine karıştırın. Ondan sonracağızıma, efendime söyliyim, yeniden karıştırın, karıştırın, karıştırın, karıştırın... Ondan sonra efendim bu karıştırdıklarınızı, şimdi oturup bireeer birer ayırın... Baktınız olmadı, beceremiyorsunuz, o zaman tatlıcıya gidip yarım kilo baba tatlısı alın, güzelce yiyin.

(«Akşam», 9 Mayıs 1959)

BİR FIKRA ANLATIR MISINIZ?

Bir arkadaş geldi, bir dergide yayınlanmak için,

— Bir fıkra anlatır mısınız? dedi.

— Anlatamam, dedim.

— Neden? diye sordu.

— Anlatamam işte...

— Siz çok fıkra bilirsiniz.

— Bilirim. Ama bunların hepsi de söylenmiş, yazılmış, bilinen fıkralardır. Anlatınca, yepyeni, güzel bir fıkra anlatmalı.

— Siz de böyle bir fıkra anlatın. Bilmiyor musunuz?

— Biliyorum ama, siz derginizde yayınlayamazsınız.

— Neden? Siz anlatın, biz yayınlarız.

— Olmaz, yayınlayamazsınız.

— Neden yayınlayamayalım?

— Müstehcen de ondan...

— Müstehcen olsun, siz anlatın...

— Yalnız müstehcen değil, ayıp da...

— Olsun...

— Sizin dergi evlere girmiyor mu? Çocuklar, gençler okumuyor mu? Sonra terbiyeleri bozulur.

— Varsın ayıp olsun. Biz ona başka bir biçim verir, üstü kapalı yazarız. Anlatın siz.

— Ama çok gülünçlü...

— Daha iyi ya...

— Öyle bildiğin gibi değil. Çok, çok gülünçlü...

— Anlatın ne olur...

Direnmesine dayanamadım, anlattım:

(Bir zamanlar, memleketin birinde bir parti varmış. Bu partinin sözcüleri, ileri gelenleri, önderleri, o memleketin halkına şöyle demişler: «Sayın yurttaşlarım, oyunuzu bizim partiye verir de, bizi seçerseniz, biz de sizin oylarınızla iktidara gelirsek, şunu yapacağız, bunu edeceğiz, şöyle olacak, böyle olacak, öyle olacak...»

Seçmenler de bu sözlere inanmışlar. Seçimde o partiye oylarını vermişler. Efendime söyliyeyim, o parti de böylece iktidara geçmiiiş...)

Sustum. Arkadaş,

— Neden sustun? diye sordu.

— O parti iktidara geçmiş işte... dedim.

— Sonra?

— Sonrası bu. Fıkra bitti.

— Bu kadar mı?

— Bu kadar ya. Daha ne olsun...

— Hani müstehcendi?

— Müstehcen ya... İktidara geçmiş ama, iktidara geçmeden önce verdiği sözlerin hiçbirini tutmamış, yerine getirmemiş. Yani yalnız iktidarın adı var. Müstehcen değil mi bu?

— Hani bu fıkra ayıptı, çocukların, gençlerin okuması doğru değildi.

— Daha nasıl ayıp olsun... Bu parti her ne dediyse tersini yapmış, yani yalan söylemiş.

— Pekiy ama, hani gülünçlü demiştiniz... Bunun neresi gülünçlü?

— Aman, bundan gülünçlü fıkra olur mu? İktidara geçtikten sonra sözünde durmayan o parti, bir daha seçilmek için yeni seçimde de halkın oyunu istemiş..

Arkadaş,

— Doğru, gülünçlüymüş, dedi, ama siz hiç kimsenin bilmediği fıkra demiştiniz. Oysa bu fıkrayı herkes biliyor.

Birşey diyemedim. Gizli de birşey kalmıyor ki, hemen ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yayılıyor.

Bakalım, anlattığım bu gülünçlü fıkra, o dergide çıkacak mı?

(«Akşam», 19 Şubat 1960)

BIZIM IŞIMIZ

Bu bizim işimizin daha adı bile konulmamıştır, «fıkra yazarlığı» diye bir ad uydurulmuştur. Fıkra; güldürücü, nükteli, küçük hikâye demektir. Türk gazeteciliğinin ilk fıkra yazarları genellikle edebiyatçılar olduğu için, onlar daha çok fıkra yazarlardı. İçilmesi zor acı haplar nasıl şekerli bir maddeyle kaplanırsa, gazete fıkrasının öğretici ve uyarıcı özü de kolay okunur, kolay anlaşılır eğlendirici nüktelerle örtülürdü. Ahmet Rasim, Ahmet Haşim, Nâzım Hikmet gibi edebiyatçılar, fıkra yazarlığını hep böyle yapmışlardır. Ama zamanla, gazetecilik edebiyatçılıktan ayrılmış, edebiyatçılar gazetelerden itilmiştir.

Fıkra yazarlığı, kelebeğin yaşamına çok benzer. Kelebek gibi renkli, parlak, göze çarpan bişeydir, ama yine kelebek gibi yaşamı ancak bir günlüktür. Diyelim, yirmi yıl hiç aksatmadan her gün yazmış bir fıkra yazarı bile, kalemi elinden bırakınca çok çabuk unutuluverir. Şimdi ben size «Şeyhülmuharririn Mahmut Sadık» desem, kim olduğunu kaçınız bilirsiniz? Unutulmamışlar varsa, onlar, gazetecilikleriyle değil, edebiyatçılıklarıyla aklımızda kalmışlardır.

Biliyor musunuz ki, fıkra yazarlığı, Türkiye'den başka hiç bir ülkede yoktur, yalnız bize özgü bir iştir.

Yabancı yazarlar, Türk fıkra yazarlarının her gün, hiç ara vermeden gazetede yazdıklarını duyunca çok şaşmaktadırlar. Onlar için bu, yapılamayacak, inanılmaz bir iştir.

Başka ülkelerde, bizdeki fıkra yazarı yerine yorumcu denilen yazarlar vardır. Onlar ancak, kendi uzmanlıkları, bilgileri içine giren konularda, haftada, iki, ençok üç gün yazarlar. Oysa bizler, maşallah bilmediğimiz hiç hiç bir konu olmadığından, hangi taşı kaldırsanız altından çıkan, her konuya parmağımızı dolayan birer «allame-i cihan» pozunda, bilgiçlik taslayarak her sabah akıl dağıtmaktayızdır. Kelebeğin renkli ve parlak ama çok kısa yaşamına benzer bu akıl hocalığına, kendilerini öyle kaptırmış fıkra yazarları vardır ki, gazetenin yalnız kendi yazılarıyla satıldığını sanırlar. Oysa deneyimler göstermiştir ki, en ünlü, en tutunmuş fıkra yazarı bile, bir gazetenin satışını en çok yirmibin arttırdığı halde, o gazetede yazmaz olunca gazetenin satışı eksilmez. Çünkü, hem okur gazeteye alışkanlığından çabuk vazgeçmez, hem gazete o yazarın yerine başka atılımlar yaparak okurları tutmasını bilir. Yani fıkra yazarı, gazete satışını arttıran, ama eksiltemeyen bir maniveladır. Buna karşılık, kimi yazarın gazeteye bir ağırlık, bir haysiyet verdiği de gerçektir.

Bu gerçeği anlatan şöyle bir fıkra vardır. Yıllardır yazmaktan yorulmuş bir fıkra yazarı, durmadan yorgunluktan yakınınca, gazetenin sahibi ona dinlenmesi için iki ay, aylıklı izin verir. Ama yazar izine çıkmaz, yine yazar. Niçin tatile çıkmadığını soranlara,

— İki nedeni var, der, birincisi, ya yazmadığım günlerde gazetenin satışı düşerse...

— Ya ikinci neden?

— İkincisi daha önemli... Ya benim yazmadığım günlerde gazetenin satışı düşmezse...

(«Günaydın», 24 Aralık 1968)

YAZMAK

İlk yazım yayımlanalı otuzdört yıl olmuş. Profesyonel yazarlığımın da yirminci yılındayım.

Bugün aranızda Mahmut Sadık'ın adını, evet, yalnız adını bilen kaç kişi var? Kırkbeş yıl, durmamasıya hergün gazetelerde, dergilerde yazı yazmıştır. Ona «Şeyh-ül-muharririn» derlerdi; yazarların pîri, ustası demek. Yazarların pirinin öldüğü yıl, benim de yazarlığım başlıyordu. Onu anlatan bir yazıdan şu cümle yıllardır beynime çakılı: «Mahmut Sadık'ın elinde kalem altıncı parmak olmuştu!»

Bu tek cümle, Türkiye'de bir yazar yaşamının bütün acısını veriyor. Korkunç bir gözlem bu: Kalemin altıncı parmak oluşu. Ne zaman bu benzetişi ansısam, elimdeki kaleme bakarım, içim burkulur.

Yedigün dergisinde çıkan Mahmut Yesari'nin bir yazısındaki şu cümleyi de unutamıyorum: «Önümdeki kâğıt, dipsiz, beyaz bir kuyu oluyor artık bana...»

Yazarın kâğıttan korkusudur bu. Yazar, gittikçe derinleşen o bembeyaz kuyuya hergün, hergün beynini akıtarak yaşayacak...

Refik Halid'in ilk çıkan Aydede dergilerinden birinde bir yazısı vardır, hiç unutamıyorum. O yazının

çıktığında ben çocuktum, Refik Halid de ünlü bir genç yazar. Refik Halid o yazısında yıllar sonra başına neler gelebileceğini hayal etmiş... Yazıları beğenilen, aranan bir yazar, ünlü bir kişi... Yıllar sonra yaşlanmış. Bir gazetenin, yayımevinin merdivenini ofluya pufluya, dura dinlene çıkıyor. Genç yazarların bulunduğu yazı odasına giriyor. On gün önce verdiği bir yazı yayımlanmamıştır da... Ondan önce verdiği yazı da çıkmamıştır gazetede. Karşısındakini gücendirmemeye çalışarak konuşur. Utanarak cebinden bir yazı daha çıkarır, verir. Ordan ayrıldıktan sonra gençler, yazı işleri müdürüne sorarlar:

— Kim bu moruk?

— Haa, o mu... eskiden tanınmış bir yazardı... Adı neydi bakayım, bir tuhaf...

Öleli pek az oldu ama, Bekir Sıtkı Kunt adını bilen de çok değildir bugün. O da gençliğinde ünlü bir yazardı, hikayeciydi, gazetecilik yapardı. Sonra gazeteciliği bırakıp yargıç oldu.

Varlık dergisinde yayımlanan bir röportajda yazar. Bekir Sıtkı Kunt'a soruyor: Neden gazeteciliği bırakıp da yargıç oldunuz?»

Bekir Sıtkı Kunt'un anlattıklarından şunlar kaldı aklımda:

Vakit gazetesinde çalışıyor. O zamanlar yazıları, hikâyeleri heryerde yayımlanır. Birgün çok yaşlı, eski püsküler içinde bir adam gelir gazeteye. Çekine çekine bir yazı verir yazı işleri yönetmenine. Yazı işleri yönetmeni azbuçuk güler adamın yüzüne, sonra savar başından. Adam gidince Bekir Sıtkı Kunt, kim olduğunu sorar. Yazı işleri yönetmeni, adamın adını söyledikten sonra.

— Arasıra yazı getirir, üçbeş kuruş alsın diye acırım da koyarım yazılarını...

Günler geçer. Bekir Sıtkı Kunt, eskiden çıkmış dergi koleksiyonlarını karıştırırken, Şehbal dergisinin parlak kâğıtlı sayfalarından birinde, yuvarlak süslü bir çerçeve içinde bir resim görür; çok şık, genç birinin resmi. Altında, Vakit gazetesinin yayımevinde siftinen, küçümsenip baştan savılan o yaşlı yazarın adı: «Meşahir-i muharririnden filanca Beyefendi.» Meşahir-i Muharririn, yani ünlü yazarlardan...

Bekir Sıtkı Kunt'un kafasına dankeder. Çünkü o da o gün için ünlü bir yazardır, aranan, sevilen bir hikayecidir. İçine bir korku düşer. İşte bu olaydan sonra bırakır gazeteciliği, yargıç olur...

Altıncı parmak olmuş elimdeki kaleme, gittikçe derinleşen bir beyaz kuyu olan önümdeki kâğıda bakıyorum. İşte bunları düşünüyorum. Günlerdir hiçbişey yazamıyorum. Ama elimden kalem, önümden kâğıt eksik olmuyor: düşünüyorum gün boyunca, yine yazamıyorum. Bu bir «yazarlık hastalığı»dır.

Bu hastalık taa 1950'de, Üsküdar Paşakapısı Cezaevindeyken başlamıştı. Başka hertürlü işi yapabildiğim sağ elim, yalnız yazı yazarken bana direniyor, irademin buyruğuna girmiyor. Sağ elim, sanki bedenimden ayrı, benim organım değil de düşman bir yaratık gibi... Elime kalemi alıp kâğıdın önüne geçince parmaklarımdan bileğime doğru bir itki, bir direnç başlıyor. Sanki başka birisi, benim elimi bana karşı kullanıyor. Kimi zaman zorlanarak biriki satır yazabiliyorum, ama kimi zaman imzamı bile zor atıyorum.

Kendi elimin bana bu düşmanlığı, bilinçaltının

bir tepkisiymiş. Yalnız kimi yazarlarla, çalgıcılarda olurmuş bu hastalık.

Hayır, benimkisi yazamamak korkusu değil... Beni yazmaya zorlayan yığınla konu birikmiş, yine de yazamıyorum. Yazmaya karşı bir tiksinti, bir iğrenme, bir usanç başladı bende. İstediğimi istediğimce yazamamanın direnci bu.

Her gün yaz gazeteye, diyorlar. Ne yazayım? Yalanların, aldatmacaların, ikiyüzlülüğün içindeyiz. «Türkiye'de bugün özgürlük var, herşey yazılabilir» dedikleri de yalan... Yiğitçe yazıyor görünenler de bu yalana kaptırmışlar kendilerini. Kendimi bu yalan kervanından ayırıyor değilim. Geçinebilmek için yazı yazacağım, günlük yazılarla her telden çalıp hergün size akıllar vereceğim. Niçin? Üç kuruş alayım diye, geçineyim diye... Doğruları, inandıklarını alabildiğine yazamadıktan sonra, bu yazarlık salt geçim içinse, biz neden bar işletmeyiz? Kaçakçılık bile daha az tehlikeli yazarlıktan...

«Bugün hertürlü düşünce yazılabilir» diyenlere, hepimizin içinde yaşayıp da pek kavrayamadığımız bir gerçeği söylemek isterim: «Türkiye, yeryüzünde ve tarihte en uzun süreyle Sıkıyönetim altında yönetilmiş ve Sıkıyönetim rekoru kırmış bir ülkedir!»

Bu gerçek size hiçbir şey anlatmıyor mu? İkinci Meşrutiyet'in ilânından bu yana geçen zamanın üçte biri Sıkıyönetimli.

Hükümete bakıyorum. Başbakan İnönü... 0 İnönü ki, son on yıllık muhalefeti süresince hukuk düzeninin kurulması için çalışmıştı. Yine bu on yıl içinde amansızcasına onun karşısında olanlar, bir de bakıyoruz, İnönü hükümetlerinde İnönü'nün en yakın iş arka-

daşları. Ne oldu, İnönü mü değişti, yoksa onlar mı? Bunun adı politikadır. Peki, ne yazabilir bu durumda? Yazmak gelir mi insanın içinden?

Mersin'deki Ataş işçileri grevi için, bütün basın genellikle yalan kustu, bile bile göz göre göre yalan...

Herkesin türlü bin çıkar hesabı var; yazarken düşüneceğiz, bu yazımı gazeteye koyarlar mı? Gazeteye konulabilecek gibi yazılacak...

Şimdilerde NATO için küçük küçük eleştiriler çıkmaya başladı. İlk eleştiri de Metin Toker'in kaleminden geldi. Her yazar Metin Toker'in görevinde, onun becerikliliğinde olamaz ki... Toker'in NATO için yazdıklarının bindebiri, Kore Savaşı'na asker yolladığımız zaman yazılamazdı. Oysa gerçekler takvime göre değişmez.

Lugat-i Naci'de Muallim Naci «Hicv»i şöyle tanımlıyor: «Ağzınıza acı birşey alırsınız, çiğner çiğner tükürürsünüz; işte bu hicivdir» Çocuklar yerde pis birşey görünce iğrenip tükürürler. İçimden yazmak değil başka bişey yapmak geliyor.

Yirmi yıllık yazarlığımın sonucunu düşünüyorum şimdi, elimde kalan nedir? Anayasanın ve ilk İnsan Haklan Bildirisi'nin bütün insanlara tanıdığı en tabiî insan hakkımın elimden alınması, yurt dışına çıkarılmamam. Beşbuçuk yıllık hapis, türlü bin iftira ve kırk kitabım... Niçindi bütün bunlar? Halkıma yararlı olmaktan, bildiğimce doğruyu yazmaktan başka ne istemiştim? Zaman, en büyük yargıç: Öylesine doğruları yazmışız ki, hem de İnönü iktidarında yazıp da hapse atıldığım yazılardaki düşünceleri, bugün yine İnönü'nün ağzından reform olarak dinliyoruz.

Bugün de söylenecek sözler var, söylenemiyor;

onları da yirmi yıl sonra başka bir İnönü reform diye söyleyecektir belki de...

Yazmak isteği kalmadı içimde; önümde kuyulaşan beyaz kâğıda, elimde altıncı parmak olmuş kaleme bakıyorum... Yine de yazacağım, ne yapabilirim başka? Yıllardır ürünlerinden tarım vergisi alınmayan çiftlik sahibi değilim. Direnen parmaklarımı, yazdırmamak için tepkilenen elimi ite ite, zorlaya zorlaya bu kandırmaca sürüsüne katılacağım ister istemez.

Anlattığım ezginlik içinde karamsar olduğumu sanmayın; büyük Fikret altmış yıl önce müjdeyi vermiş:

«Evet, sabah olacaktır, sabah olur, geceler,
Tulû-i haşre kadar sürmez...»

(«Akşam», 19 Nisan 1964)

O BİLE BIRZENATTIR

Şimdi ah vah ediyorlar. Elin adamı bizi kazıkladı, diyorlar. Bir ellerini dizlerine, bir ellerini başlarına vurup, böyle mi olmalıydı, diyorlar. Bunca fedakârlığımız boşuna mı gitti, diyorlar. Bizi yüzüstü ortada bıraktı, diyorlar. Yapamaz böyle şey, yapmamalı, ayıptır, diyorlar. Bu düpedüz kalleşliktir, diyorlar. Gün ola harman ola, insan insana lâzım olur, diyorlar. Biz ona böyle mi yaptık, ne dese peki dedik, evet dedik, hayhay dedik, başüstüne dedik, nemiz varsa, ne istese verdik, diyorlar. Zararı yok, yine erkeklik bizde kalsın, diyorlar. Kendimizi ona göre ayarlamıştık, şimdi yüz çevirdi, diyorlar.

*

Bar kadınlığı bile bir zenattır. Konsomatrisin enayisi, her neyi varsa, her ne istenirse kendisinden hepsini verdikten, elindekini, avucundakini elin heriflerine yedirdikten sonra, yanar yakılır, iki gözü iki çeşme ağlar bırakıp gidenlerin ardından... Konsomatrisin ustası, saçının telini koklatmadan müşterisini soyar sovana çevirir.

Kesici Alis adıyla ünlü bir bar kadını vardı. Bar sahipleri bu kadını kapışır, kapanın elinde kalırdı. Çünkü

kadın zenatinin ustasıydı. Çalıştığı barda en çok müşterisi olan oydu. Konsomasyondan aldığı yüzdelikten başka, çalıştığı bar sahibinden, o zamanın parasıyle yüz lira da gecelik alırdı. Oysa öbür konsomatrisler, müşteri yüzdeliklerinden başka bişey alamazlardı.

Neydi Kesici Alis'in hüneri? Öbür kadınlardan daha güzel, daha cilveli, daha genç, daha albenili değildi, ama zenatini biliyordu. Adı üstünde, Kesici Alis... Çantasında bidolu anahtar taşırdı. Masasına çağıran müşterisiyle biriki dans ettikten sonra, ona umut verir, ama umuttan başka bişey vermez, en pahalı içkilerden ısmarlatır, sonra vakit kaybetmemek için çantasından çıkardığı anahtarı uzatır, uydurma bir adres söyleyerek,

— Nonoşum, al bu anahtarı, sen şimdi git, derdi, sabah saat dörtte eve gel, emi canım? Ama beni bekletme, darılırım...

Anahtarı kapan açıkgöz, paraları ödeyip fırladı mı sokağa, sabaha kadar anahtarı elinde sallayarak sokaklarda volta atardı.

Kesici Alis, birini savdı mı başından, başka bir zanparayı düşürürdü ağına:

— Ah o burnun yok mu şekerim, beni yüzüstü bırakıp giden sevgilimin burnuna benziyor tıpkı...

Herifin burnu patlıcan... Hayatında duymamış böyle övgü. Gelsin bol, gitsin viski...

— Al cicim sen şu anahtarı, saat dörtte mutlaka gel... Sakın gelmezlik etme bak...

Sabaha kadar onbeş-yirmi açıkgözün eline anahtar tutuşturur, herifleri Tarlabaşı sokaklarında bütün gece birbirlerine tokuşturuldu. Sabaha kadar gelen geçene, bekçilere adres sorup aranmaktan dilleri

dışarı fırlamış adamlar, birbirlerine ellerindeki adresi sormaya başlarlardı.

İçlerinden azılı kızgınlar ertesi gece balta olurlarsa, Kesici Alis bu,, herifleri bir güzel atlatır, eline bir anahtar daha tutuştururdu.

Bu türlü işler makbul işler değil, kimseye salık verilmez; ama bu yola düşüldü mü, bu zenatı bileceksin...

*

İki adam tanırım. İkisi de iktidar parasıyle beslendi, iktidardan sağladıkları çıkarlarla şişti. Ama sonradan bunlardan birine iktidar yüzvermez oldu, öbürü sürekli çıkarını sağladı, hem de yiğitliğine krem sürdürmedi.

Bu ikincisi, birincisinin neden bu duruma düştüğünü, bir fıkrayla anlatmıştı. O fıkra imlâya gelir fıkralardan değil ama biraz değiştirerek, bakalım nasıl anlatacağım size...

Bir İranlı, kadının birine abayı yakmış, bitiyor kadına, ama kadın peki demiyor.

İranlı cebinden altın saati çıkarınca, kadın gevşeyivermiş...

Sonunda bakmış ki kadın, İranlı hiç oralı değil.

— Hani, demiş, altın saati verecektin?

İranlı elinin tersiyle itip,

— Vermirem, demiş, sen orespiymişsen...

İşte böyleee... Bu bile bir zenat... Kötüyse yapmayacaksın, ama yapacaksan o zenatin ehli olacaksın. İş işten geçtikten sonra, elinin tersiyle itiverirler.

(«Yeni Tanin», 5 Temmuz 1964)

GİZLİ MEKTUP

Sayın ve muhterem Bay..... beyefendi.

Zatıâlinizi bu mektubu yazarak rahatsız etmekliğimden maksadıgayemin amacı şudur ki, burada gerek benim hakkımda ve gerekse sizin ve benim zevcem refikam hakkında bazı ailevî ve namusla ilgili alâkası bulunan mevzuubahis konuların dedikodu olarak gittikçe daha çok yayılmasıdır. Ve bu durum vaziyetinde gayetle müşkil bir zorda kalmış olmaklığımdır. Ailemizin, müstakil bağımsız olmadığı ve size merbuten bağımlı olduğu yolunda çıkarılan dedikodu söylentileri, hem haysiyetimi rencide ederekten beni gayetle ziyadesiyle incitmekte ve hem de son derecede müteessir olmaktayımdır. İşte bu bakımdan dolayıdır ki, sizin de bu hususta yüksek fikirlerinizi almak ihtiyacı hissini duymuş bulunuyorum. Gayetle iyi bildiğiniz üzere, bendeniz gerikalmış bir ülkenin az gelişmiş bir kocası olaraktan sizden karım için bazı talep isteklerinde bulunmuştum ve siz de son zamanlardaki sıkıntı müzayakalarımı nazarı dikkatle gözönünde tutaraktan refikama bazı yardımlarda bulunmuştunuz. Her kadın gibi benim refikam da, giyim kuşam, koşum moşum, süspüs, elbise melbise ve falan filan vesair gibi başka şeyler istemek hak ve

hürriyetine her zaman için sahip bulunmaktadır. Siz, bir fukaraperver, bir hayırperver olaraktan karım refikamın türlü çeşitli ihtiyaçlarını teminen sağladığınızdan burada dedikodular alıp yürümüştür. Gayet tabiî olaraktan, zevceme hediye olarak verdiğiniz korse, sütyen, mütyen, çorap kilot gibi iç çamaşırları sizin fabrikalarınızın markasıyla damgalanmış bulunmaktaydı. İç çamaşırlarının damgalı olması, rica ederim, karımın da damgalı olması demek midir? İç çamaşırlarını yabancılar verse de karım, gene de benim karım sayılmaz mı ? Çünkü, Allah da biliyor ki, karımın gönlü bendedir. Ayriyeten, sizin de kalbinizde hiç bir kötüniyet suiniyeti bulunmamaktadır. Hakkımızda türlü çeşitli dedikoduları çıkaranlar, aşırı akım ceryanlarına mensup şahıslar olup, onların sözleri on para etmez, değil midir?

Oturmakta olduğumuz evin yatak odasını size kiraladık diye, burda üslendiğiniz ve evimize sahip çıkmakta olduğunuz yolunda çıkarılan dedikodular ise, bir kulağımdan girip öbüründen çıkmaktadır. Çünkü karım refikamla aranızda hiç bir gizli şey olamaz. Karımın nikâhı benim boynumda olduktan sonra ne önemiyyeti var, öyle değil mi? Biz size yatak odalarımızı tahsis ve tesis ettikse, akan bütün delikleri tıkadığınız ve evimize tamirat koyduğunuz ve bize kredi açtığınız içindir. Siz, yalnız bana değil, karıma da insaniyetliğinizi gösterdiniz ve karım sizin insaniyetliğinizi görünce fevkalâde memnun kaldığını bana dahi alenen bildirmiştir.

Gönlü bende ve nikâhı da benim boynumda olduktan sonra, o benim demektir... Evimize ekmek vesair başka gıda besinleri, hindi ve un ve daha türlü çeşitli,

şeyler göndermenizden dolayı size olan borcumuz, herkesin bildiği gibi doğrudur. -Allah doğruluktan ayırmasın, amiiin. Ancak bu sebeple ev gene de bizim sayılmaz mı? Çünkü, evin tapusu ve karımın nikâhı benim üzerimedir. Evimizde sizin yatırımlar yaptığınızdan dolayı, karım refikam üstünde benim hakkım olmadığı ise tamamen yalan olup, çünkü yatırım sizin ise de kalkınma benimdir.

Karıma hediye olarak verdiğiniz iskarpinler, mantolar ve bilezik kolye vesaire gibi bilcümle şeyleri sizin izniniz olmadan karımın adaya giderken ziyarette giymiş ve takmış olmasına sinirlenmeniz ve karıma, onları ancak sizin müsaade edeceğiniz yerlerde giyebileceğini ve takabileceğini söylemenizden dolayı, ailemizin bağımsızlık istiklâline zerre kadar halel gelmemektedir.

Hülasatan özet olaraktan şunu arzetmek isterim ki, aşırı ceryan akımlarına mensup bulunanların çıkardıkları dedikodular yüzünden ne kadar sıkıntıda olduğumu gerek tekniken gerek gayri teknik olarak izaha imkân ve olanak bulamamaktayım... Bu yüzden katlandığım zorlukları da dikkat nazarına alarak bize bir miktar daha yardım etmenizi, eğer biz de insan evlâdıysak bu iyiliğinizin altında kalmayarak mücadele edeceğimizi arz ederim. Evimiz her zaman için sizindir. Biz dışarda da kalabiliriz. Her zamanki gibi, elimizi ve evimizi boş bırakmayacağınızı umar, sizin için katlandığım bunca zahmetleri de düşünerek zarımıza bakmanızı canıgönüfden bekleriz efendim.

(«Günaydın», 16 Şubat 1969)

«MILLI SANAYICI» DEDIKLERI

Türk toplumcuları arasında son birkaç yıldır yeni bir tartışma konusu çıkmıştır. Kaba çizgileriyle özetlersek tartışma konusu şudur: Türk sanayicilerinin çıkarları, ithalât tüccarlarının çıkarlarına karşıdır. Yabancı ülkelerden sanayi ürünlerinin ithali daha kazançlı oldukça yerli sanayi gelişemeyecektir. Yerli sanayiin gelişememesiyse Türkiye'nin yalnız toprak ve tarım ürünlerine, bir de üretimsel bir yanı olmayan dış ticarete bağlı kalması, yani Türkiye'nin gelişememesi, kalkınamaması, borçlardan kurtulamaması demektir. Türkiye'de gelişmesi gerekli bir millî sanayi vardır. Türk toplumcularının ilkelerinden biri de Türkiye'de millî sanayiin doğup gelişmesi olduğuna göre, millî sanayicilerin toplumcularla ve Türk emekçileriyle elele vererek, üretimsel gücü olmayan ticaret ve sermaye burjuvasının karşısında yerini almaları gerektiği anlatılmalı ve millî sanayicilerimize çıkarlarının ne yanda olduğu gösterilmelidir. Türk emekçileri, millî sanayiin gelişmesini ister. Sanayici de, millî sanayiin gelişmesini ister. Öyleyse, çıkarları aynı yönde olan emekçilerle sanayiciler elele verip, sanayiin gelişmesini istemeyen, sanayiin gelişmesi çıkarlarına aykırı düşen zümrelerin karşısında

birlikte yerlerini almalıdırlar. Bizim sanayicilerimiz, bu yönde bilinçli davranırlarsa «millî sanayici» niteliğini kazanmış olurlar. Türkiye'nin gelişmesiyse, millî sanayicilerle emekçi ve toplumcuların birlik olmalarına bağlıdır.

Ankara Sanayi Odası Başkanı iki gün önce, özetle şöyle diyordu:

«İthalât - ihracat farkından doğan yıllık dış ödeme açığımız 390 milyon dolardır. Bunun nedeni, yalnızca tarımsal ürün ihraç etmemizdir. Dışarıya yalnız tarımsal ürün satarak bu açığı kapayamayacağımız gibi, gittikçe borcumuz da artacaktır. Bugün o kadar borçluyuz ki, her doğan çocuk 4 bin lira borçla dünyaya gözünü açıyor. Bundan kurtuluş sanayie yönelmemizle olabilir. Planlama'daki sanayi bölümü de uygulanmamıştır.»

Sanayi Odası Başkanının sözlerinin bu bölümü de Türkiye'de bir millî sanayicinin varlığını ve millî sanayicilerin toplumcularla bir yönde birleşebileceklerini gösterir.

Böyle bir yargı, düşüncemize göre, birçok yönlerden yanlıştır. Bu konu üzerinde, önce Türkiye olarak kendi bakımımızdan, sonra da dış dünya bakımından durmalıyız.

Sorun şudur: Bizde millî burjuvazi, millî sanayici var mıdır, olabilir mi? Bizim yerli sanayicimizin niteliği nedir?

Bilindiği gibi, yerli burjuva, ancak dış burjuvayla çatışmalı duruma düştüğü zaman «Millî» niteliğini kazanır. Bu da en çok ulusal kurtuluş savaşlarında görülür. Ulusal kurtuluş savaşlarında, dış burjuvayla

çatışmış olduğundan «Millî» niteliğini kazanan burjuvazi, halkla, emekçi kitlesiyle birlik olur. Nitekim, bizim Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızda da böyle olmuştur. Ancak, burda bir nokta bizi yanıltmamalıdır. Burjuvazi, ancak sanayi burjuvası aşamasına vardıktan sonra, tam kendi kişiliğini, bilincini bulur. Kurtuluş Savaşımızda, yerli burjuvazi sanayi burjuvası durumuna gelmemiş olduktan başka, malî sermaye olarak da son derece zayıftı. Kurtuluş Savaşı'mızdan sonra, bütün Türkiye'de bir milyon lira sahibi ancak on kişinin olduğu söylenir. Bu kadar zayıf burjuvanın Kurtuluş Savaşı sırasında «Millî» niteliğini kazanması kolaydır.

Bir de denemeler bize şunu gösteriyor ki, kurtuluş savaşlarından sonra, kendi sanayiini kuramamış, yani sanayi burjuvasını yetiştirememiş, yada toplumculuğa geçememiş ülkelerde, yerli burjuvazi, büyük dış sermayenin kanadı altına girmek zorundadır. Türkiye'de durum budur: Kırkdört yıl önce dünyada ilk olarak emperyalizme karşı kurtuluş savaşını yapmış olan Türkiye, ne yeterince kendi sanayiini kurabilmiş, ne de sosyalizme yönelebilmiş, buyüzden de bizim hertürlü burjuva dış sermayenin boyunduruğu altına girmek zorunda kalmıştır; ayrıca bundan da yakındığı yoktur; yani Türk burjuvası kendi yetişme mücadelesini de yeterince yapmadığı için parazit burjuvadır. Durum böyle olunca, yerli burjuva, gönüllü olarak boyunduruğu altına girdiği dış sermayenin isterleri dışına çıkamaz. Türkiye'de özel teşebbüsçü bir sanayi kurulacaksa bu, kesinlikle dış sermayenin ve dolaylı olarak da yabancı politikanın isterlerine uygun olarak kurulabilir. Çünkü, kısaca açıkladığımız gibi, bizim burjuvanın niteliği, yabancı sermayecilerle işbirliği, onların

aracılığını yapmaktır. Böyle burjuvaziye millî denilemez, komprador denilir.

«Millî sanayici», yerli sanayicilerin dış sanayicilerle bütün konularda yada herhangi bir konuda çatışmalı bir duruma geçmesi, çıkarlarının uygun düşmemesi demektir. Türk sanayici hiçbir bakımdan bu durumda değildir ki «Millî Sanayici» niteliğini kazanmış olsun.

Yerli burjuva ile, millî burjuvayı birbirinden ayırmak gerekir. Her yerli burjuva, millî burjuva demek değildir. İşbirlikçi, aracı burjuvalar ise, dışa bağlı olduklarından gayr-ı millîdirler.

Millî sanayici olmayınca bunların çıkarlarının toplumcu yönde olmasını, emekçilerle işbirliği yapmalarını istemek bir ham hayal olur.

Türkiye'de «Millî sanayici» olamayışının başka bir nedeni de, bizdeki sermayenin aynı zamanda birkaç dalda birden çalışmasıdır. Büyük toprak sahipleri, durumlarını daha çok güven altına almak için, bir yandan da örme, dokuma, besin sanayiine geçmişlerdir. Büyük ithalâtçı ve ihracatçıların çoğu da, ticareti elden bırakmadan sanayiye yönelmişlerdir. Malî sermayedarların da durumu budur. Yani sanayicilerimizin çıkarlarının, ithalâtçılarla ve malî sermayedarlarla çatışmalı durumda olduğu gerçek değildir. Eğer Türk sanayicilerinin durumlarını gösteren bir istatistik olsaydı, onlardan kaçının aynı zamanda ihracatçı, bankacı ve toprak sahibi olduklarını sayılara dayanarak bilseydik, sanırım bu durum daha iyi ortaya çıkardı.

Bu konuyu bir de dış dünya bakımından görmeliyiz. Yabancı sermaye boyunduruğuna girmiş bizim sermayecilerimiz, Türkiye'de hangi sanayi kollarını

kurabilirler? Türk halkının gerçek gereksinimlerini karşılayacak bir sanayi kurabilirler mi ? Olanlar ortada... Ya kıvırzıvır sanayi ile uğraşmalarına müsaade edilecek, yada dışarda çok pahalı olan emek gücünden tasarruf ve dış emekçilerin hak istemelerinden kurtulmak için, burada çok ucuza gelen ve hiç baş kaldıramayan yerli emek gücüne dayanan büyük montaj sanayii kurulabilecektir.

Millî sanayici denilince, küçük sanayiciler anlaşılıyorsa, bunların da amacı, dalaverenin geçerli olduğu, kolay zengin olmaya uygun bir ortamda büyük sermayeci olmaya yönelmektir. Kaldı ki, yerli burjuva dış sermayenin etkisinde kaldıkça, küçük sanayici de ister istemez Türkiye'yi aşan dış kuralların etkisinden kurtulamayacaktır.

Bir fıkra çerçevesi içinde açıklanması zor bu konudaki düşüncemi özetlemek isterim:

Türkiye'de millî sanayici yoktur.

Yerli sanayiciler, toplumculuğa yönelemez, emekçilerle işbirliği yapamazlar.

Kaldı ki, Türkiye'de gerçekten bir millî sanayici grubu olsaydı, toplumculuğa katılmakta çıkarları olduğunu bilirler, bizim dileğimiz olmadan çoktan bu yana gelirlerdi.

(«Yeni Tanin», 15 Temmuz 1964)

BÜYÜK ÇIKMAZ

Adlarının başında «Prof.» yazılı kimselerle, birtakım politikacılar gazetelere sosyalizmi yeren yazılar yazıyorlar. Kimisi orta yolcu, kimisi karmacı, kimisi liberal görüşü savunan yada sermayeden yana olan bu kişilerin düşüncelerine göre, sosyal adalet ilkeleriyle kapitalizmin sivrilikleri, zararlı pürüzleri törpülenirse ortaya son derecede ılımlı bir demokratik yönetim çıkar. İşte Birleşik Amerika, işte İngiltere, işte Federal Almanya... Bu ülkeler, kapitalizme sosyal adalet ilkelerini uygulayarak demokratik bir düzen içinde kalkınmış, ilerlemiş, yükselmişlerdir. Öyleyse Türkiye'nin de yapması gerekli olan ilk iş, kapitalist düzen içinde sosyal adalet ilkelerini uygulamaktır.

Bütün doğrular da, yanlışlar da belli bir yerde, belli zaman ve belli koşullar içinde incelenirse, başka birçok yer ve zamanda doğru sanılanların yanlışlığı ortaya çıkar. Şöyle bir bakalım, Birleşik Amerika, İngiltere, Federal Almanya için doğru görülen bu tutum, Türkiye için de doğru mudur? Bundan da daha önemlisi, soyut olarak doğru olsa bile, sosyal adalet ilkeleri bugünkü Türkiye'de uygulanabilir mi? Uygulanırsa, ne ölçüde uygulanabilir?

Biliniyor ki, günümüzün modern kapitalizmi, eski

kapitalizm değildir. Ondokuzuncu yüzyılın kapitalizmi, ancak kendisine gerekli sayıda emekçiyi, kendisine yararlı olabildiği sürece ve sömüreceği oranda besler, doyururdu. Evet, emekçi bir eşya değildi, ama canlı bir aletti. Bu aletin, yararlı olduğu sürece, işleyebilmesi, canlı kalabilmesi için yaşaması gerekli ve yeterliydi. Bundan daha çoğunu emekçiye vermek kapitalistin kazancına zarar getirirdi.

Sosyalizm ortaya çıkıp yayılınca, emekçiler kendi yarattıkları Artık Değer'den haklarını istemeye başlayınca, bütün varlarının toptan ellerinden gideceğini gören kapitalistler, kazançlarından küçük küçük parçaları biraz biraz emekçilere vererek, kapitalist sistemin ömrünü uzatmaya çalıştılar. İşte en dış ve kalın çizgileriyle modern kapitalizm dedikleri budur. Yani, Ondokuzuncu yüzyılın, insafsız, hayın, insanlık dışı kapitalizmi, düşmanı olan sosyalizmin silâhlarından bir parçasını yavaş yavaş kendisine malederek, sosyalizmden aşılanarak modern kapitalizm biçimine bürünmüştür. Kapitalizmin, sosyalizmden aldığı sosyal adalet ilkeleridir. Sosyal adalet ilkeleriyle kapitalizm bir süre daha canını kurtarıp modern kapitalizm olarak yaşayabilmiştir.

Sosyal adalet ve sosyal güvenlik deyince, toplu sözleşme, işyerlerindeki sağlık koşulu, grev, kazançla orantılı basamaklı vergi, ulusal gelirin (emek, hak ve lâyık olmaya göre) eşit üleşimi, güvenlik ve daha bunlar gibi kurumları anlıyoruz.

Emekçiler bilinçlenip, örgütlenip mücadele ede ede bu haklarını parça parça ve her zaman da uğraşarak almışlardır.

Ne var ki, sosyal adalet ilkelerinin uygulanması da

emekçinin yarattığı Artık Değer'in sermayecinin kazancına eklenmesini önlemiyor; yani emekçinin sömürülmesini tüm ortadan kaldırmıyor. Tersine, yarattığı ılımlı hava içinde emekçiyi yumuşatıyor, sermayenin tekellerde birikimini arttırıyor.

Sosyalist olarak, elbet yurdumuzda sosyal adaletin uygulanmasını istiyoruz. Ama bu sosyal adalet denilen kurum, donmuş bişey değildir. Öyle olsaydı, örneğin otuz yıl önce bir toplu sözleşmeye oturup sosyal adalet haklarını elde eden bir Amerikan sendikası, o günden bu yana başka isteklerde bulunmazdı. Oysa, her ülkedeki her sendikanın istekleri, hiç bitmiyor, sürüp gidiyor. Emekçinin sosyal adalet istekleri hiç bitmeyecektir de... Ne zamana dek? Ta ki, yarattığı Artık Değer'in sahibi oluncaya dek.

Şimdi, bu anlamda sosyal adalet ilkeleri Türkiye'de uygulanabilir mi? Bu soru üstünde düşünelim.

Birleşik Amerika, İngiltere, Fransa, Federal Almanya gibi kapitalist ülkelerde yıllardan beri uygulanıyor. Yani, sermaye sahipleri emekçilerin istedikleri sosyal adalet haklarını parça parça veriyorlar. Veriyorlar, çünkü verebilecek durumdadırlar. Endüstride gelişmiş olan bu ülkelerin dış pazarları olduğu için sömürme oranları ve kazançları da yüksektir. Örneğin bir Amerikalı fabrikatör, bir İngiliz tüccar yüzde üç, yüzde beş kazançla iş yaparsa, pazarı geniş olduğundan milyonlar kazanır. Oysa Türkiye'de yüzde yirmiyle iş gören fabrikatör, yüzde otuzla alışveriş yapan tüccar sıkıntı içindedir. Peki, bu durumda Türkiye'deki kapitalist, sosyal adaleti nasıl uygulayacak? Uygularsa bunun ölçüsü ne olacak, sınırı nerde son bulacak?

Sosyal adalet, endüstride gelişmiş ülkelerin bün-

yelerinden, onların koşullarından çıkmış bir kurumdur. Biz, bir üst yapı olarak bu kurumu alıyoruz, ama o kurumun var olabileceği koşullar bizde yok. Bizdeki sermaye sahiplerinin, işçiler haklarını istedikçe gıdım gıdım verebilecekleri ne çok büyük sermaye birikimleri var, ne dış pazarları var, ne de üstün üretimleri var. Bu durumda, emekçinin hiç sonu gelmeyecek olan sosyal adalet isteklerini yerine getiremeyecektir.

Söz gelişi, iyi yürekli yada işini bilir çok kurnaz bir kapitalist bizde, özdenlikle sosyal adaleti uygulamak istese bile, uygulayamayacaktır; uygulamak elinde değildir.

Türkiye'deki kapitalizmin en büyük çıkmazı işte budur. Yıllar geçtikçe de, bunun nasıl bir dert olduğunu daha iyi göreceklerdir. Sosyal adalet ilkelerini uygulamasa, olmaz; ille de uygulamak zorunda bırakılacak. Uygulasa, olanağı yok ve bunun sonu yok... Dış yardımlarla, yabancı kredilerle, borçlanmalarla sosyal adalet uygulanamaz.

Türkiye'nin kapitalist bir yolla kalkınamayacağı gibi, Türkiye'de modern kapitalizmin de uygulanamayacağı açıktır.

(«Yeni Tanin», 19 Aralık 1965)

BİR KIL KOPARAN CENNETLİK

Siyaset evliyalarının çoğaldığı bir dönemde yaşıyoruz. Devrimci aydınların kendilerine en çok sordukları soru şu:

— Bu siyaset evliyalarından nasıl kurtulacağız?...

Bu soruyu bir hikâye ile yanıtlamak istiyorum.

Bir medresede çok çalışkan, zekî bir molla varmış. Yıllarca bu medresede dirsek çürüttükten sonra, «icâzet»ini almış, hoca olmuş. Genç hoca «icâzet»i kolunun altında, medresenin kapısından çıkarken Baş Müderris çağırmış,

— Evlât, demiş, iyi çalıştın, iyi okudun, yıllarca göz nuru döktün. Sonunda «aliyyülâlâ bir icâzet»i de hak ettin. Bu medresede tedris edilen bütün ilimleri tamam eyledin. Ancak «ilm-i siyaset» denilen bir hususî ilim daha vardır ki, tedrisatın dışında ve üstündedir. Bu «ilm-i siyaset»i öğrenmezsen, öğrendiğin bütün öteki ilimler beş para etmez. Sen zekî bir genç olduğundan, gel şu ilm-i siyaseti de öğren...

Genç hoca, medreseden çıkmış, icazeti de almış olduğu için,

— Sağolunuz efendim, öğrettikleriniz bana yeter... deyip gitmiş.

Memleketine giderken yolu bir köye düşmüş.

Öyle namazı zamanı imiş. Ezan okunuyor. Genç hoca da abdest alıp camiye girmiş. Köyün imamı namaz kıldırıyor ama, okuduğu âyetler hep yanlış. Köy hocası yalan yanlış uydurup, atıp duruyor.

Medreseden yeni «mezun» genç hoca dayanamayıp,

— Ey cemaat-i müslimin, bu namaz fasittir. Çünkü imamınız âyetleri bilmez. Hep uydurur... diye namazı bozmuş.

Köy imamı bakmış ki, bilgisizliği ortaya çıkacak, köylülere,

— Bu herif zındıktır, kâfirdir, namazı bozdu. Ne durursuz, urun din hâinine!... diye bağırmış.

Köylüler, genç hocayı sille, tokat döğerek ağzını, burnunu kırmışlar. Her yeri kan içinde kalan genç hoca, kaçıp ellerinden kurtulmuş.

Sürüne sürüklene köyden çıkınca bir söğüdün gölgesine oturmuş. Yara bere içinde İnler, bir yandan da düşünür, kendikendine şöyle dermiş:

— Ben bu işi yanlış yaptım. Müderrisi dinleyip «ilm-i siyaset»i de öğrenecektim.

Böyle deyip geri dönmüş. Medreseye gidip, Müderris Efendinin elini öpmüş:

— Ben bir hata işledim! deyip af dilemiş. Bir süre de «ilm-i siyaset»i okuyup öğrenmiş.

Sakalı, bıyığı uzatıp, kılık değiştirip çıkmış yoia. Bir öğle üzeri, eskiden dayak yediği köye gelmiş. Kılığı değişik olduğundan, köylüler hocayı tanımamışlar, yine camide öğle namazına durmuşlar. Köy imamı, eskisi gibi, yalan, yanlış uydurmaya başlamış. Genç hoca, namazın sonuna kadar hiç sesini çıkarmamış. Namaz bitince, köylülere dönüp şöyle demiş:

— Ey cemaat! Ben bütün dünyayı gezdim. İslâm diyarlarını dolaştım. Hind'i, Çin'i maçini, İran'ı, Turan'ı bilirim. Bu sizin hocanız gibi mübarek, âlim, fâzıl bir hoca dünya yüzünde kalmamıştır. Hind'de bir tane vardı, o da rahmet-i rahmana kavuştu. Böyle mübarek hoca, kala kala bir sizin imam kaldı. Bu mübarek imamın sakalından veya saçından her kim bir kıl koparırsa, bütün günahları afvolur. İki kıl koparan doğrudan doğruya cennete girer. Üç kıl koparan, süal meleklerinin süallerinden âzâd olur. Dört kıl koparan ise, ebediyyen kabir azabından halâs olur...

Bunu duyan köylüler, köy hocasının başına üşüşürler. Hocanın saçını, sakalını yolmaya başlarlar. Öyle ki hocada saç, sakal değil, bıyık, kaş, kirpik bile kalmaz. İmam «Amaan!...» dedikçe, «offl...» dedikçe, kıllarını, tüylerini çeker çeker koparırlar. Genç hoca, imama,

— Nasıl, beni döğdürür müsün, ilm-i siyaset işte budur. Öğren! dermiş.

Bir yandan da köylüleri,

— Bu mübarekten bir kıl koparmak kârdır. Koparın ey müslümanlar! diye coştururmuş.

Sonunda dımdızlak, cascavlak kalan imam, ar edip köyden kaçar.

İmdiii... gelelim...

Hayır, hayır, gelmeyelim. En iyisi bu yazıyı burada keselim..

(«Akşam», 11 Şubat 1960)

KEFEN PARASI

Biz, gazetedeki haberlerin doğrucusu, yalancısıyız. Olay, Bartın'da geçiyor. Masal gibi birşey bu. Bartın'da 70 yaşında bir davulcu varmış. Bütün yaşamı davul çalmakla geçmiş. Düğünlere, derneklere gider, davul çalar, aldığı parayla geçinirmiş. Yaşlı davulcunun bir ayağı çukura doğru kayınca içine bir kuşku düşmüş. Davul çalarak kazandığı parayla kefen alması dine uygun mudur, aykırı mıdır? Kime sorup öğrensin? En yetkili kişi müftü. Yaşlı davulcu, Bartın müftüsüne gidip içini yakan soruyu sormuş. Müftü şöyle demiş;

— Zinhar, davul parasıyle kefen almayasın. Davul çalınan yerlerde rakı içilir, küfüredilir. Rakı ise haramdır. Böyle eğlence yerlerinde çalınan davul karşılığı kazanılan parayla kefenlik alınmaz.

Yaşlı davulcu ne yapsın? Yaş yetmiş, iş bitmiş. Kömür İşletmelerine başvurmuş. Kefenlik helâl para kazanmak için işçi olmuş. Çaydamar kömür ocaklarında çalışmaya başlamış. Ama ancak altı gün dayanabilmiş, hastalanmış. Kefenliği almış, almış ama döşeğe de düşmüş. Şimdi yaşlı davulcu, «Kefenliği aldık, canı da vereyazdık.» diyormuş.

Bu olay bana, çoktandır kafamı kurcalayan bir sorunu yeniden düşündürdü. Gazino, otel, bar, bu gibi yer sahiplerinin, buralarda çalışanların kefen pa-

rasını nasıl kazanacaklarını sormuyorum. Müftünün fetvasına göre, bu kişiler kefen parasını başka bir iş yaparak kazanmalıdırlar. Benim öğrenmek istediğim daha başka. Sayın Diyanet İşleri Başkanı başta olmak üzere, müftüler, vaizler, imamlar, müezzinler, kayyumlar ve bütün hademe-i hayrat devlet memurudurlar. Bütün devlet memurları gibi onlar da devlet bütçesinden maaş alırlar. Bu devlet bütçesine paralar da vergilerden gelir. Her yurttaş gibi bu vergileri verenler arasında davulcular, zurnacılar da vardır.

Bir meyhaneci vergi öder. Bu vergi bütçeye katışır. Bütçeye katışan vergiler arasında meyhaneciyle, sözgelişi bir yazarın vergileri ayrılmaz. Yukarda saydığım din adamlarının meyhanecinin de ödediği vergiden maaş alıp geçinmeleri din bakımından doğru mudur?

Dansözler vardır, kimi cıbıl soyunur, kimisi göbek atar. Bunların vergilerinin de katıştığı bütçeden aldıkları maaşla bu din adamlarının kefen almaları doğru mudur?

Dahası var. Genelevler Türkiye'de serbest ticaret evleridir. Buraların sahipleri de, içinde çalışanlar da vergi öderler. Genelevlerde çalışan kadınların ödedikleri verginin karıştığı bir bütçeden din adamlarının aldıkları aylıkla yemek yemeleri, cüppe ve sarık sarmaları doğru mudur?

Bu soruları yıllardan beri merak ederim. Bartın müftüsünün sözleri bana bu konuyu birdaha hatırlattı. Gerçekten çok merak ediyorum. Bartın müftüsü, yada başka yetkili ilgililer bu konuda beni ve okurlarımı aydınlatırlarsa çok sevineceğim.

(«Akşam», 29 Temmuz 1959)

İSLÂM DİNİ DÜNYA İŞLERİNİ DÜZENLER

Muhammet, niçin son peygamberdir? İslâmlık, niçin son dindir?

Bunlar, gelişigüzel uydurulmuş yargılar değil, tastamam bir gerçeğin anlatımıdır.

«Müslümanlık, akıl dinidir» denildiği zaman, bir doğru anlatılmış olur. Çünkü, müslümanlık, kendisinden öteki dinlerin hepsinden daha çok içine aklın karıştığı, aklın önderlik ettiği bir dindir. En son gelen din olduğuna göre, böyle olması da çok tabiîdir. Göksel dinlerin hiç birinde, müslümanlıkta olduğu kadar akıl egemen değildir; öbür dinlerde akıldan çok duygu daha ağır basar.

Akılcı bir din demek, dünya işleriyle daha çok uğraşıyor, dünya işlerini düzene koyuyor demektir. Çünkü akıl, insanlara salt yaşamak için, bu dünya için gereklidir. İnsanlar, yaşamaya, doğaya, bu dünyaya yöneldikçe, ister istemez daha akılcı olmuşlardır.

En ilkel dinlerden son dinlere doğru geldikçe, her sonraki dine, bir önceki dinden biraz daha çok akılcılığın girdiğini görürüz. En son din olan İslâmlığa da, elbet öncekilerin hepsinden daha çok akılcılık, yani dünya işlerinin düzenlenmesi ve yönetimi işleri girmiştir.

İslâmın tek kitabı ve Müslümanların rehberi Kur'-an'da. Kur'an'ı okumuşsanız, görmüşsünüzdür ki, Kur'an'ın üçte ikisi, dünya işlerini düzenleyen, yöneten ayetlerdir. Bu ayetler, insanın insanla, insanın toplumla, insanın doğayla ve toplumun toplumla olan ilişkilerini düzenleyen yasalardır. Sığırın nasıl kesileceğine, insanın nasıl temizleneceğine, karıkocaların nasıl, ne zaman ve hangi koşulda cinsel ilişkide bulunacaklarına dek bütün sağlık kuralları Kur'an'da anlatılmıştır. Öte yandan, birçok hukuk ve iktisat kanunlarıyla da insan ilişkileri düzene sokulmuştur. Yani İslâmlık, bütün öteki dinlerden daha çok dünya dinidir, dünya ile, yaşamla sıkı sıkıya ilgilidir ve buyüzden de hepsinden daha çok akılcı ve ilerici bir dindir.

İslâmlıktan sonra elbette başka bir din gelemezdi; çünkü bundan sonra gelecek olan dinde, din niteliğinden, yani imandan daha çok, temelli akılcılık ağır basacak ve yani din yerine bir hukuk ve iktisat düzeni kurulmuş olacaktı; din kitabı yerini bir kanunlar kitabına bırakmış olacaktı. Buna da din denilemezdi.

Cumhuriyet'ten sonra Türkiye'ye batıdan alınan üstyapı kurumları arasında bir de «Layiklik» kurumu ithal edilmiştir. Ve sanılmıştır ki, ileri Avrupa devletlerinde nasıl bir layiklik varsa, bizde de böyle bir layiklik olabilir. Bu sanıda olanlar, Müslümanlıkla Hıristiyanlık arasındaki büyük ayrımı anlayamadıkları için, hayatın acı gerçekleri karşısında durmadan yanıldıklarını görmüşlerdir. Oysa «layiklik» salt Hıristiyanlığa uygun bir kurumdur; bir Müslümanın layik olabilmesi olanaksızdır. Çünkü layikliği, şöyle tanımlıyoruz: «Dünya işleriyle iman işlerinin birbirinden ayrılması.» Bir Hıristiyan için, dünya işlerini din işinden ayırmak kolaydır; çünkü

onun dini, İslâmlığa göre dünya işleriyle daha az ilgilidir. Oysa Müslümanlık, tümüyle dünya işlerinin düzenlenmesi üzerine kurulmuş bir dindir.

Şimdi düşünelim: İmam Hatip Okullarında, sonra da Yüksek İslâm Enstitülerinde ve daha birçok dinsel öğretim kurumlarında, örneğin yirmi yıl İslâmlık eğitimi görmüş bir genç düşünelim. Bu genç, bu dinsel eğitimle ne öğrenmiştir: İslâmlık yoluyle dünya işlerinin düzenlenmesini ve yönetilmesini... Böyle yetişmiş bir insana, siz şimdi diyorsunuz ki,

— Haydi bakalım, iayik ol... Dünya işine karışma, din başka, dünya işi başka...

Hiç olabilir mi bu? Dünya işinin düzeni ve yönetimi için yetişmiş bir insan nasıl olur da, dünya işiyle uğraşmaz? Hem de onu, devlet kendisi böyle yetiştirmişken...

Açıkça söyleyelim ki, İmam-Hatip okullarından yetişmiş gençlerin dünya işlerine çok yakından karışmaları çok normaldir, bunda hiç bir aykırılık yoktur; başka türlü davranmaları olanaksızdır. Ve bu din eğitiminden geçmiş olanlar, göreceksiniz ki, dünya işlerine gittikçe daha da çok karışacaklardır. O kadar ki, tiyatroda oynayacak piyeslerden tutun, futbol maçlarına, seçimlere dek, her şeye... Siz, Cumhuriyet Hükümetleri tarihinde, şimdiye dek idamların infazı için Diyanet İşleri Başkanlığından fetva alındığını gördünüz mü? Bu da olmuştur. Geçen yıl, ramazanda bir idamın infaz edilmemesi için Diyanet İşleri Başkanlığı bildiri vermiş ve bu bildiriye uyulmuştur. Şunu söylemek isterim ki, Diyanet İşleri Başkanlığının daha da başka işlere karışması, bugünkü gidişimize göre, çok normaldir. Normal olmayan, hem devletin Müs-

lüman din adamları yetiştirip, hem de bunlara, «Siz dünya işleriyle uğraşmayın!» demiş olmasıdır. Oysa devletin yetiştirdiği din adamlarının uğraşmalarının konusu dünya işidir.

Eğitim Bakanı,

— Devletin parasız yatılı okuttuğu ikibinbeşyüz lise öğrencisine karşılık, bin de parasız yatılı İmam-Hatip öğrencisi okutuyoruz! diye övünüyor.

Övünsün; bine karşı ikibinbeşyüz... Ama bilsin ki, yetiştirdiği öğrenciler önce kendisine saldıracaklardır.

Son yıllarda, aydın din adamı yetiştirerek köylüyü kalkındırmak diye bir laf tutturdular. Bu düşüncedeki içtenliğe nasıl inanacaksınız ki, köylüyü uyandıracak öğretmenin kaynağı köy enstitülerini kapattılar da, şimdi imamla köylüyü kalkındıracaklar.

Son günlerde yazarlar, birtakım bilimciler, profesörler gazete ve dergilerde bu konuya kıyıdan, uçtan değindiler, ama hiç biri şunu açıkça söyleyemiyor, söylemek istemiyor: Devlet eliyle İslâmlık eğitimi yapılarak layiklik olamaz! Çünkü İslâmlık, bütün dinlerden daha çok akılcı dindir, dünya dinidir ve dünya işiyle uğraşır. Dünya işiyle uğraşmayı öğrettiğin insanlara, «Dünya işiyle uğraşmayın!» demek boşunadır.

(«Yeni Tanin», 1 Ağustos 1964)

İSLÂMLIKTA LAYİKLİK OLAMAZ!

Öyle sanıyorum ki 1969 ve sonraki yıllarda, Türkiye'nin iç politikasında en önemli sorun layiklik konusu olacak ve layikliğin yorumları, tartışmaları yüzünden büyük çatışmalar ortaya çıkacaktır. Geçtiğimiz yılın son haftası içinde bu konuya ilişkin gözüme çarpan gazete haberlerinden birikisinin özetini vereyim:

«İslâm cumhuriyeti kurmak isteyen yüz kişi yakalandı.»

«Şeyh Sait Maruf adında bir gezici vaiz «Türkiye'de sekiz milyon kişiyiz. Hilâfeti ihya etmek ve bir İslâm cumhuriyeti kurmak yolunda teşebbüse geçtik. Hiçbişeyden korkmuyoruz.)) dedi.

«Devlet Bakanı, Meclis'teki bir soruya verdiği cevapta, Türkiye'de kırkbin yediyüz çocuğun Kur'an kursuna gittiğini, ikibin sekizyüzotuzyedi kadrolu ve bin tane de kadrosuz Kur'an kursunun çalışmakta olduğunu, söyledi.))

«AP milletvekili Mevlit Yılmaz, Diyanet İşleri bütçesi görüşülürken, bizim dinimiz dünya işlerinden ayrılmaz, dedi.))

Önce yargımı söyleyeyim: İslâm cumhuriyeti kurmak isteyenler de, hilâfeti ihya etmek isteyenlerde,

«Bizim dinimiz dünya işlerinden ayrılmaz» diyenler de haklıdırlar. Bilimsel olarak onların haklılıkları açıktır. Ne var ki, haklılıkları yürürlükteki kanunlarla çelişkiye düştüğünden, haklı ama meşruiyet içinde değildirler. Bu çelişkiyi, daha cumhuriyetin kuruluşunda batıdan aktarılan layiklik kurumunda aramalıdır. Batı kopyacılığının, biçimsel batılılaşma yanlışlığının Türkiye'ye en büyük zararı, layiklik kurumuyla gelmiştir. Hıristiyan batının layikolması çok normaldir, çünkü Hıristiyanlıkla layiklik çatışmaz. İslâm dininden başka bütün dinler layikliğe uygun olduğu halde, İslâm dini kesinlikle layiklikle bağdaşmayan, çatışmaya düşen bir dindir. Bir Müslümanın layikolması olanaksızdır. Müslümansa layik değildir, layikse Müslüman değildir.

«Laicisme», terim olarak onaltıncı yüzyılda İngiltere'de papaz olmayanların da, kiliseleri yönetebilmesi anlamına ortaya çıkmıştır. Sonradan bu terim anlam değiştirerek devlette din ile dünya işlerinin birbirinden ayrılması, demeye gelmiştir. İslâmlık öyle bir dünya dinidir ki, hayvan kesiminden sağlık kurallarına, cinsel ilişkilere kadar herşey, bütün dünya işleri Kur'an'da düzenlenmiştir. Örneğin, seks konusunda, İslâmın ana kitabı Kur'an'dan biriki örnek verelim:

Bakara suresi, ayet 222 : «Ey Muhammet! Sana kadınların aybaşı hakkında sorarlar, de ki: «o bir ezadır.» Aybaşı halindeyken kadınlardan el çekin, temizlenmelerine dek onlara yaklaşmayın, temizlendikleri zaman, Allahın size buyurduğu yoldan yaklaşın.»

Vakıa suresi, ayet 58-59: «Söyleyin, akıttığınız meniden insanı yaratan siz misiniz, yoksa biz mi yaratmaktayız?»

Nisa suresinden: «.. . . . hoşunuza giden başka

kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz, şaye. aralarında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız bir tane almalısınız veya sahip olduğunuz cariye ile yetinmelisiniz... Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, sonunda dövün.»

Arapça, hele tecvit üzere okunursa anlamını bilmeden dinleyenlerin büyük coşkunluk içinde kalacakları, hattâ duygusallığa kapılıp ağlayacakları bu ayetler, görülüyor ki, cinsel ilişkileri düzenleyen sağlık ve ahlâk kurallarıdır.

(«Günaydın», 6 Ocak 1969)

İSLAMLIK

İslâm dini öyle bir dünya dinidir ki, peygamberin hangi kadınlarla evleneceği bile nazil olan bir ayetle bildirilmiştir. (Âzhâb suresi, ayet 50)

«Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allahın sana ganimet olarak verdiği cariyeleri, seninle birlikte hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını ve Peygamber nikâhlamayı dilediği takdirde, kendisinin mihrini Peygambere hibe eden mümin kadını almanı helâl kılmıştır.» (Ayet 51) *«Ey Muhammed. Bunlardan istediğini bırakır, istediğini alabilirsin. Boşamış olduklarından da arzu ettiğini almakta sana bir sorum düşmez.»*

Tanrının elçisi olan Muhammed'in elbette işi çoktur ve evine gelen her konukla gereksiz konuşmalar ve gevezelikler için boş zamanı yoktur. Muhammed, bu gevezelerden tedirgin olmuş olmalıdır ki, bunu bile düzenleyen ayet nazil olmuştur: (53)

«Ey inananlar! Peygamberin evlerine, çağırılmaksızın girip de yemeğin pişmesini beklemeye kalkışmayın, fakat davet edilirseniz gidin ve yemeği yiyince

lafa dalmadan evden dağılın!... Bu haliniz Peygamberi üzüyor, o da size birşey söylemeye çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin eşlerinden birşey isteyeceğinizde onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır...» (Tahrîm suresi, ayet 5) *«Ey Peygamber'in eşleri! Eğer, o sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha iyi olan, kendini Allah'a veren, inanan, boyun eğen, tevbe eden, kulluk eden, oruç tutan dul ve bakire eşler verebilir.»*

Münafıklar, Peygamberin en güzel ve en genç eşi Ayşe için aile ahlâkını bozduğu yolunda uygunsuzluk dedikoduları çıkarınca, zina suçunun nasıl sabit olabileceğini anlatan ayetler nazil olmuştur.

(Nûr suresi, ayet 4) *«İffetli kadınlara zina isnat edip de, sonradan dört tanık getiremeyenlere seksen değnek vurun, ebediyen onların tanıklığını kabul etmeyin. İşte onlar doğru yoldan çıkmış kimselerdir.-»*

Yani, evli bir kadınla erkeği uygunsuz durumda gördüklerini üç kişi söyleseler, durumu dördüncüye gösteremedikleri için, onlara dayak atılacak ve zina suçu sabit olmayacaktır. Elbet bir hikmeti vardır.

(Aynı sure, ayet 10) *«Muhammed'in eşine o yalanı uyduranlar içinizden bir güruhtur. Bunu, kendiniz için kötü sanmayın, o, sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerin herbirine kazandığı günah karşılığı ceza vardır, içlerinden elebaşılık yapana ise büyük azap vardır.»* (Ayet 12) *«Dört tanık getirmeleri gerekmez miydi?»*

(Ayet 12) *«Onu işittiğiniz zaman, erkek ve kadın*

müminlerin, kendiliklerinden iyi niyetle «Bu, apaçık bir iftiradır.» demeleri gerekmez miydi?» (Ayet 13) *«Dört tanık getirmeleri gerekmez miydi?»*

(Ayet 16) *«Onu işittiğinizde: «Bu konuda konuşmanız yakışık almaz, hâşâ, bu büyük bir iftiradır» demeniz gerekmez miydi?»*

Görülüyor ki İslâm dini, dünya işlerini bütün ve en ince ayrıntılarına dek düzenleyen, yasalaştıran bir dindir. İslâm dininin en mükemmel ve en son din oluşu bundan ileri gelmektedir. En mükemmel dindir; çünkü, kendisinden önce gelmiş bütün dinlerin birikiminden yararlanılarak ve onların hiçbirini inkâr etmeden, dinler zincirinin son halkası olarak kurulmuştur. İslâm dini elbette son dindir; çünkü nasıl gezegenler ve dünyamız başlangıçta nebülöz «bulutsu» nitelikte olup sonradan zamanla katılaşıp somutlaşarak bugünkü biçimlerini almışsa, dinler de öyledir; çok tanrılı, put tanrılı ve Uzakdoğu dinlerinden göksel dinlere ve tek tanrılı dine doğru şiirsel hikâyelerden dünyayı düzenleyen kural ve yasalara doğru somutlaşarak, maddeleşerek gelmiştir. Dinlerin sonuncusu olan İslâm dini ve onun ana kitabı Kur'an, dünya işlerini düzenleyen yasalar kitabıdır. Artık ondan sonra din olamaz, ancak kanunlar kitabı olabilirdi.

(«Günaydın», 7 Ocak 1969)

TÜRKİYE'DE LAYIKLIK

Kimi «aklıevvel» aydınlar, «Layik olan birey değil, devlettir» derler. Bu yargı da, Hıristiyan batıdan aktarmadır. Sanki devlet, bireylerin dışında, insanlarla hiçbir ilişkisi olmayan soyut bir kurumdur.

Hıristiyan batıda, dindar bir kişi, devlet görevinde layik olabilir, yani devleti dinsel yönetime çevirmeye kalkışmaz. Çünkü Hıristiyanlık da, ondan önceki dinler de, dünya işleriyle çok, çok az ilgilenen dinlerdir. İslâm diniyse, tümüyle bir dünya dinidir; dünya işlerini çağına göre düzene koyan, yasalaştıran bir dindir. Bunu, bizim söylememiz bile gereksizdir, çünkü Kur'an'da böyle buyurulmuştur. (Sad suresi, ayet 88): «Bu Kur'an, ancak dünyalar için bir öğüttür.»

Kur'an, dünya işlerini düzenleyen öylesine bir yasalar toplamıdır ki, günümüzde nasıl yeni kanunlar yapılınca eskileri yürürlükten kaldırılırsa, işte tıpkı öyle, aynı konuda yeni ayetler nazil olunca, eskileri yürürlükten kaldırılmaktadır. (Bakara suresi, ayet 106): «Herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır yada unutursak, onun yerine daha hayırlısını yada benzerini getiririz.»

Bilimdeki dünyanın oluşumuyla İslâmlıktaki dünyanın yaratılışı, bilimdeki insanın oluşumuyla İslâmlıktaki Âdem ve Havva ile başlayan insanın yaratılışı,

yani daha başlangıç noktasında bile bir uymazlık vardır.

Şimdi bir Müslüman düşünelim ki, devletin herhangi bir basamağında bir görevlidir ve layik olarak devleti yönetecektir. İşte bu olamaz! Bunu olabilir diye düşünmek, insanı, yarısı kız yarısı balık olarak tasarlanan kuramsal yaratık denizkızı sanmak olur.

Binlerce Kur'an kursu açınız, yüzlerce İmam-Hatip okulu kurunuz, Yüksek İslâm Enstitülerinden yüzlerce genç yetiştiriniz, bunlardan yüzlercesini Avrupa'ya din eğitimine gönderiniz, bunlar yetmezmiş gibi, dinsel yayınlarla, politikacıların va'zlarıyla onları besleyiniz ve böylece dünya dini olan İslâm oluşumundaki bu insanların layik olmasını, din ve dünya işlerini birbirinden ayırmasını isteyiniz; işte bu olmaz. Siz, o insanları İslâmlık açısından dünya işlerini düzene koysunlar diye yetiştirip de sonra dünya işleriyle uğraşmamalarını nasıl istersiniz? Bu, hem insanın, hem İslâm dininin tabiatına, niteliğine aykırıdır. Kaldı ki, İslâmlık bir aksiyon, bir mücadele dinidir. Böyle yetişenler elbet aksiyona geçecekler, mücadele edeceklerdir.

Aydın imam yetiştirerek halkı uyandırmak, kalkındırmak da, Batı kopyacılığı bir ham hayaldir.

Son yargım şudur: İslâmlık, en mükemmel dindir. İslâmlık son dindir. İslâmlık, tümüyle bir dünya dinidir. Gerçek İslâm, layik olamaz.

Son söz: Yetiştirilen onbinlerce Müslüman, kendi amaçları için aksiyona geçmekte çok haklıdırlar ve birgün iyice güçlenip örgütlenince, kendilerine bu ortamı hazırlayan politikacıların da, en amansızca karşılarına dikileceklerdir.

(«Günaydın», 8 Ocak 1969)

KUR'AN ÇEVİRİSİ

Bilindiği gibi 1925 yılında Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi görevi Mehmet Akif'e verilmişti. Akif, Mısır' da yedi yıl çalışarak Kur'an'ı çevirdi, ama bitürlü çevirisini beğenemediği için, Diyanet İşleri Başkanlığına çeviriyi yapamamış olduğuna inandığını bildirdi.

Mehmet Akif, yedi yıl uğraşarak yaptığı çeviriyi bastırtmış olsaydı, bu konuda hiç değilse otuz yıl ön almış olurduk, Türk Müslümanlar anlamadan ezberledikleri ayetlerin ne olduğunu öğrenmiş olurlardı.

Tanrı kitabını, insanlar anlamasınlar diye değil, anlasınlar da uysunlar, buyruklarını uygulasınlar diye gönderdiğine göre niçin başka dile çevrilmez? Deniliyor ki, kelimeleri eşdeğerde karşılayacak kelimeler bulunamaz. Evet doğru... Ama bu gerekçeyle, hiç bir dilden başka dile çeviri yapılamaz. Çünkü hiç bir dilin kelimesi başka dilde aynen karşılanamaz. Shakespeare'i eşdeğerde başka bir dile aynen çevirebilir misiniz? Kur'an ki, bütün insanların anlamaları için gelmiş kitaptır, nasıl olur da çevrilemez?

Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesini istemeyenler, daha çok din adamları olmuştur. Çünkü Kur'an çevrilseydi, halk üzerindeki egemenlikleri, üstünlükleri kalmayacaktı. Örneğin «Bakara suresi»nden (Sığır suresi)

bir ayet Arapça okunduğu zaman, anlamadan dinleyen. Türk halkı, bu ayette olduğundan çok daha derin anlamlar olduğunu sanıp hocanın derin bilgisine de hayranlık duyacaktır. Oysa bu ayetin Türkçesinin şöyle olduğunu bilse:

«'Ey Musa! Bir çeşit yemeğe dayanamayacağız, bizim için Rabbine yalvar, bize, yerin bitirdiği sebze, hıyar, sarımsak, mercimek ve soğan yetiştirsin» demiştiniz de, 'Hayırlı olanı daha düşük şeyle mi değiştirmek istiyorsunuz? Bir şehre inin, şüphesiz orada istediğiniz vardır' demişti.»

0 zaman dinleyenlerin karanlık ufku açılacaktı. Niçin insanlar «Bakara suresi»nde anlatılan şu sığır kesimini öğrenmesinler:

«Musa milletine, «Allah muhakkak bir sığır boğazlamanızı buyuruyor» demişti, «Bizi alaya mı alıyorsun?» dediklerinde de, «Cahillerden olmaktan Allaha sığınırım» dedi. «Rabbine bizim adımıza yalvar da mâhiyetini bize bildirsin» dediler, «O'nun ne pek kart, ne pek körpe ikisi ortası bir sığır olduğunu söylüyor, size emrolunanı yapın» dedi. «Rabbine bizim adımıza yalvar da ne renk olduğunu bize bildirsin» dediler, «O, onun, bakanların içini açan parlak sarı renkli bir sığır olduğunu söylüyor.» dedi. Rabbine bizim adımıza yalvar da, mahiyetini bize bildirsin, çünkü sığırlar, bizce birbirlerine benzemektedir. - Allah dilerse - biz şüphesiz yolunda olanlarız» dediler. «Yeri sürüp, ekini sulayarak boyunduruk altında ezilmemiş, kusursuz, alacasız bir sığır olduğunu söylüyor» dedi. «Şimdi gerçeği bildirdin» deyip sığırı boğazladılar; az kalsın bunu yapmayacaklardı.»

Açıkça görülüyor ve anlaşılıyor ki bu ayetler, hangi sığırın boğazlanabileceğin! öğretiyor. Pekiy bunu Türk halkı niçin anlayıp öğrenmesin de, bu ayetlerde olduğundan çok başka türlü anlamlar olduğunu hayal edip dursun?

Türkiye geri kalmıştır, demek, köylü hâlâ kara saban kullanıyor, traktör alamamış, fabrika kuramamış, yol yapamamış mı demektir? Bir ülkenin geri kalmışlığı her alanda bütünüyledir. İster yorumu, ister anlamı, ister çevirisi, her ne olursa olsun, Kur'an'ın Türkçeleştirilmesinde de üç-dört yüz yıl geri kalmışız. Kur'an üç-dört yüzyıl önce Türkçeleştirilseydi, bugün çok başka bir yerde olurduk. Biz bugün hâlâ «Kur'an çevrilebilir mi, çevrilemez mi?» diye tartışıp durmayı, bir ilericilik, gericilik sanıyoruz. Oysa bu, üç yüzyıl öncesinin konusuydu. Bunca zamandır köprünün altından çok sular geçmiş.

(«Öncü», 15 Aralık 1961)

TÜRKÇE İBADET OLMAZ Mİ?

«Kur'an Türkçeye çevrilmeli mi, çevrilmemeli mi ?», «Yorumlanmalı mı, yorumlanmamalı mı?», «Türkçe ibadet edilsin mi, edilmesin mi?», işte bu sorunları yüzyıllar boyu çözümleyememişiz. Doğrusu aranırsa, hiç de günümüzün konusu olmayan bu sorunları iki-üç yüzyıl önce çözümleyebilseymişiz, örneğin Diyanet İşleri Başkanlığının yayınladığı «Kur'ân-î Kerim ve Türkçe Anlamı» iki yüzyıl önce çıkabilmiş olsaydı, Türk toplumu bugünkünden çok daha ilerde bir yerde bulunabilirdi. (Bu, elbette geri kalışımızın tek ve ana nedeni değil, ama çıkmaza takılmamızın nedenlerinden biridir.

Birçok Kur'an çevirileri yapılmıştır ama, bunlar eski hat sanatı elyazısı olduklarından özel ve genel kitaplıklarda kalmış, halka ulaşamamıştır, halk, ne olduğunu bilmeden ezberlediği ayetlerle ibadet edegelmiştir. Türkçe ayetlerle ibadet edilebilseydi, halkımız ağzından çıkan sözleri de anlamış olacaktı. Bizde Kur'an çevirilerinin basılması da çok gecikmiştir. Halk hikâyeleri, masallar, yarı gerçek savaş hikâyeleri, taş baskısı kitaplarla halka ulaştırıldığı halde, Kur'an çevirileri o sıralarda basılmamıştır.

Oysa, her işde olduğu gibi, Kur'an çevirisinde bile Batı, bize göre ön almıştır.

«Avrupa'da ilk Kur'an tercemesine, 1141'de başlanmış ve Lâtince'ye terceme edilmiştir. İtalyanca'ya 1513'de, Almanca'ya 1616'da, Fransızca'ya 1647'de, İngilizce'ye 1648'de terceme olunmuş, bugün dünya dillerinin çoğuna terceme edilmiştir.»

Yani, bizim çelişkili durumumuz şudur: Müslüman olmayan Batılılar Kur'an'ı anlamışlar, ama Müslüman Türk ibadet ettiği ayetleri anlamadan ezbere söylemiş, dinlemiş...

Oysa İslâmlık, öteki dinlerden çok daha akılcı bir dindir. Akılcı bir din olması da, dünya işlerini düzene koymasından ileri geliyor. İncil'de şiire, duyguya daha çok yer verildiği halde, Kur'an, toplumu yönetecek hukuk, iktisat, siyaset, savaş ve sağlık kurallarıyle doludur. Sığırın nasıl boğazlanacağından, kadınların aybaşı olduklarında erkeklerle birleşmelerine dek, o günkü toplumun bütün dünya işleri Kur'an'da yer almıştır. Böyle olduğu için de duygudan çok akla seslenen bir dindir.

Şu açıktır ki Kur'an, bütün dünya işlerini İslâm dini açısından düzenleyen bir kanunlar kitabıdır. Tanrı da (bir ayet) şöyle buyurur:

«Allah, dünya ve ahiretle ilgili şeyleri düşünesiniz diye size ayetleri açıklar.»

Hiç bir göksel din, İslâmlık kadar dünya işleriyle ilgilenmemiştir. Bunun için de İslâmlıkta aklın, düşünmenin yeri vardır. Pekiy, nasıl olur da, akla, düşünceye ve anlamaya en çok yer veren dinîn Arapça ayetlerini Türk Müslümanlar, anlamadan, ezbere okuyup dinleyerek ibadet etmiş sayılabilirler.

Kur'an Türkçeye çevrilmeli, çevrilmemeli konusu yıllarca sürmüş, bu yüzden Müslüman Türk halkı, akılcılığa aykırı olarak ibâdetini bilip anlamadığı bir dille yapmıştır. Oysa Allah (Duhân suresi, ayet: 58) şöyle buyurmuştur:

«Ey Muhammed! Biz öğüt alırlar diye Kur'an'ı senin dilinde indirdik, kolayca anlaşılmasını sağladık.»

Demek ki Kur'an'ın kolayca anlaşılması gerekiyor. Oysa Arapça bilmeyen bir Türk, Arapça ayetleri kolayca değil, zorlukla bile anlayamaz.

Sanki halk anlamamış da, imamlar, hocalar anlayabilmişler mi?

Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi büyük bir hızla Cumhuriyet'ten sonra başlamış, son yıllarda büsbütün artmıştır. Öylesine arttı ki, Arapça bilmeyenler, Kur'an'ı Fransızca ve İngilizce çevirilerinden Türkçeye aktararak, büyük bir had bilmezlikle din ticaretine giriştiler.

Artık bugün din adamları, Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesine hiç olmazsa Türkçe yorum ve anlamlaştırılmasına karşı gelmiyorlar, ama ayetlerin Türkçeleriyle ibadet edilmesini bugün de istemiyorlar.

İslâmlık akılcı bir din olduğuna göre, niçin namazda ayetlerin Türkçelerinin okunmasının doğru olmadığını anlayamıyoruz. Bizce bunun bir tek nedeni olabilir: Dünya işlerini düzenleyici ayetlerin namazda Türkçe okunmalarını doğru bulmayışları.

«Kur'an'ın âyetleri hâdiselere göre vahyolunmuştur.» Bu konudaki ayetlerden biri şudur:

«Herhangi bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya unutturursak, onun yerine daha hayırlısını veya benzerini getiririz.»

Her olaydan sonra bir ayet inmiştir. Örneğin, Hz. Muhammed'in eşi Ayşe için çok uygunsuz yakışıksız dedikodular yayılınca şu ayet inmiştir:

«İffetli kadınlara zina isnad edip de, sonra dört şâhid getiremeyenlere seksen değnek vurun; ebediyen onların şâhidliğini kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir.»

Aynı «Nûr suresi»nde beş ayet sonra şu ayet vardır:

«Muhammed'in eşine o yalanı uyduranlar içinizden bir güruhtur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın, o, sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden her birine kazandığı günah karşılığı ceza vardır. Onu işittiğiniz zaman, erkek, kadın müminlerin, kendiliklerinden hüsnü zanda bulunup da: «Bu apaçık bir iftiradır» şâhid getirmeleri gerekmez miydi? İşte bunlar, şâhid getirmedikçe Allah katında yalancı olanlardır.»

Bu ayet Türkçe olarak ibadetlerde, dualarda nasıl okunacak? Oysa bu ayetin «İnnellezîne câün bil-ifki usbetün...» diye başlayan Arapçası ibadette okunursa, anlamını bilmeyen, öbür ayetlerin hiç birinden ayırt edemez. Sanırız ki işte bu yüzden ibadette ayetlerin Türkçelerinin okunmasını doğru bulmuyorlar.

Yine tekrar edeyim ki, bütün bu sorunlar iki-üç yüzyıl öncesinin konuları olmalıydı. Biz bu sorunlardan ancak, Kur'an'ın Türkçe anlamlaştırılmasını daha yeni çözümlemiş bulunuyoruz.

(«Öncü», 16 Aralık 1961)

BU KİTABA VE FIKRAYA DEĞGİN BİRKAÇ SÖZ

Fıkra yazarlığına ilkin 1945'te Tan gazetesinde başlamıştım. Sonra, Yeni Gazete, Akşam, Tanin, Öncü, Yeni Tanin, Günaydın gazetelerinde fıkra yazdım.

Gazetelerdeki fıkralarımdan seçerek düzenlediğim ilk fıkra kitabım 1958'de yayınlanan *Nutuk Makinası,* ikincisi de 1959'da yayınlanan *Az Gittik Uz Gittik'tir.* Sunduğum *Merhaba,* üçüncü fıkra kitabımdır.

Gazete yazısıyla edebiyat yazısı arasında şu ayrımı görüyorum: Edebiyat yazısı, yazarın yazmadan duramadığı, yazar için yapılması zorunlu bir iştir. Gazete yazısıysa, yazarın «Bugün de ne yazmalıyım?» sorusuna bulduğu cevaptır ve zorunlu değil, zorlama bir iştir.

Bizde gazete fıkrası başlangıçta edebiyata daha yakındı. Sonraları, gittikçe gazeteciliğe yaklaşarak, sonunda tam gazetecilik işi oldu.

Edebiyata yakın fıkra, esin kaynağı ve konusu bir güncel olay olsa bile, yine azçok güncellikten uzaklaşabilen, uzun süreli olmasa bile yine de azçok kalıcılık değeri kazanabilen yazıdır. Böyle olduğu için, edebiyatçı olan ilk fıkra yazarlarımızın fıkralarının güncel değerleri, etkileri az, etki alanları dar,

ama buna karşılık kalıcılık değerleri bulunduğundan kitap olma olanakları çoktur. Ahmet Rasim, Ahmet Haşim, Nâzım Hikmet, Yusuf Ziya Ortaç, edebiyata ağırlık veren, ama gazetecilik değerleri az olan fıkra yazarlarıydı. Sürekli olarak hergün yazsalardı, Peyami Safa, Çetin Altan gibi, ister istemez, edebiyatçılıktan gazeteciliğe kaymak zorunda kalacaklardı.

Bir gazete fıkrası, ne denli edebiyat değilse, o denli iyi bir gazete yazısıdır. Başka bir deyişle, bir yazı ne denli çok güncelse, güncel olayların ayrıntılarına ne denli girmişse, o denli iyi bir gazete yazısıdır ve gazete yazısı olarak etkisi çoktur; buna karşılık kitaplık ve kalıcılık değeri de o denli azdır.

Gazete fıkrası, günü gününe etkisi olan, yayınlanmasının üstünden zaman geçtikçe de etkisini yitiren bir yazıdır.

Türkiye'de fıkracılık, edebiyat fıkracılığından gazete fıkracılığına, ordan da makale fıkracılığına dönüşen üç evre geçirdi. Bu üç evreyi, bir toplumsal gereksinmenin karşılığı olarak o zamanın koşulları hazırlamıştı.

1945'te Tan gazetesinde fıkra yazmaya başladığımda, gazete fıkracılığı evresindeydik. 1960'tan önce Akşam'da, 1960'tan sonra da Tanin'de yazdığım fıkralar, ne edebiyat, ne de gazete yazılarıydı. Makale fıkracılığı dediğim tür bunlardır; günlük olaylardan esinlenerek bilimsel konuları, bir öğretiyi yada bir düşünceyi, gazete okurlarının anlayacağı bir dille anlatan, öğreticiliği ağır basan yorum yazıları. Bunlar ne tam edebiyat, ne bilim, ne tam gazete yazılarıdır.

0 zamanlar, uzun yazdığım için beni eleştirenler

çoktu. Haklıydılar. Ama bilerek uzun yazıyordum. Yazdıklarım, gazete fıkrası değildi, okurları bilinçlendirmeyi amaç edinen, okurlara yararlı olmaya yönelmiş yazılardı. Çünkü, önceleri 27 Mayıs'ın oluşum günlerindeydik, sonraları da, ikinci anayasanın yapılışı ve sosyalizmin yayılması dönemindeydik. Okurlar, sosyal konuları öğrenmeyi gereksiniyorlardı.

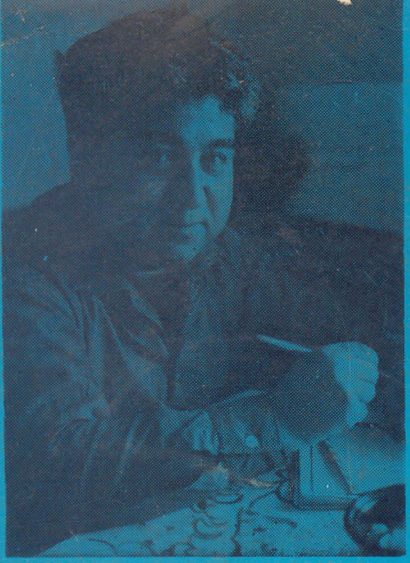
Gazete fıkraları, edebiyat ve bilimden yararlanılarak yazılmış, ama edebiyat ve bilim olmayan yazılardır; güncel olmalarından ötürü de kalıcılıkları azdır yada yoktur. Bununla birlikte son on-onbeş yıldır okurların toplumsal ve düşünsel gelişiminde birkaç fıkra yazarının görev yükümlendikleri ve başarılı oldukları da ortada bir gerçektir.

Merhaba adlı bu kitabım için gazetelerdeki fıkralarımdan seçme yaparken, yayınlandıkları günlerde çok sözü edilmiş, üzerinde konuşulmuş fıkralarımın güncel olayların ayrıntılarına dek inmelerinden ötürü, üzerinden zaman geçince kitaplık değerlerini yitirdiklerini gördüm. Bunları kitabıma alamadım.

Nutuk Makinası'yla Az Gittik Uz Gittik adlı fıkra kitaplarımı birleştirip tek kitap olarak ikinci basımı için düzenlerken de, o iki kitaptaki doksanbeş fıkradan otuzunu, güncellikleri nedeniyle artık eskimiş oldukları için, kitaptan çıkarmak zorunda kaldım.

Bu kitabı hazırlarken gazete fıkrası konusunda vardığım sonuç şudur: İyi bir gazete fıkrası, kitaplık değeri olmayan yazıdır; kitaplık değeri varsa, azçok kalıcıysa o yazı da iyi bir gazete fıkrası değildir.

Merhaba'ya, işte böyle bir ölçü içinde kitaplık değeri olduğunu sandığım fıkralarımı seçerek topladım.

MERHABA İÇİN AZİZ NESİN DİYOR Kİ

«Fıkra yazarlığına ilkin 1945'te Tan gazetesinde başlamıştım. Sonra, Yeni Gazete, Akşam, Tanin, Öncü, Yeni Tanin, Günaydın gazetelerinde fıkra yazdım. Gazetelerdeki fıkralarımdan seçerek düzenlediğim ilk fıkra kitabım 1958'de yayınlanan *Nutuk Makinası*, ikincisi de 1959'da yayınlanan *Az Gittik Uz Gittik*'tir. Sunduğum *Merhaba*, üçüncü fıkra kitabımdır.»

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1971

10 LİRA